

Palonga

Aana Mo Hurula'aa A Jisas

?A tei ni e uusue uusu-uusu ienini?

Poru satana a Luk nge e uusue Tataroha Diana a Luk, nge e uusue no'one Palonga Mo Hurula'aa ienini. E tohungēi hei malahune pe'ie a Pol Hurula'aa, na e lae-lae no'one pe'ie huni taroha'inie a Jisas. Ngaeta mo leu i laona uusu-uusu ienini, a Luk e uusue mo wala “melu lae” oto urine e haata'inie uri mo maholo nge e lae-lae pe'ie kira Pol aana mo laenga ikire. Leesie Palonga 16:10-17, na 20:5-21, na 27:1—28:16.

?E uusue uusu-uusu ienini hunie kira tei?

A Luk e uusue lo'u hunie poru paine satana a Tiopilas. A Luk e saeto'o aana uri a Tiopilas na ahutana mo iini kire hii-walaimoli aana ta'ena nga leu, kire ke mani saenanau aana uri soihaada'inge ko lae pe'i peine uri taa. A Luk, saena no'one hunie mo iini kire ka'a hiiwalaimoli ike ke leesie uri kira hiiwalaimoli ko lae pe'i a'aila'a oto hule aana taunge'inilada.

?Nga taa e rau-reu maholo e uusue uusu-uusu ienini?

Ngaeta mo ola a Luk e uusu-uusu i suli'i, unuleni e lae taane no'one i laona aahu'i laladonga i sulie mo Rom, oto leune e pe'ikie hunie kie ke saie mo helisi uri taa nge walu ola i laona Uusu-uusu Maa'i kire rau. Ngaeta mo ola aani oto mala maelana a

Herod Akripa Inemauro aana halisi e hai aawala mwana hai i purine hutelana a Jisas (44 A.D.), na maholo inemauro ni Rom a Klodias e dau rarahie ahutana mo Jiu hunie kire ke lae mwaanie huilume paine i Rom aana halisi e hai aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (49 A.D.), na aana maholo a Festas ko aalaha aana halisi e lime aawala mwana siwe i purine hutelana a Jisas (59 A.D.). Oto e lio mala uri a Luk e uusu mangoa uusu-uusu ienini oto mola i na'ona ha'a-iisitaanga'inilana a Pol e lae mwaanie nume ni ho'o wau i Rom, ola mala halisi e oono aawala mwana eeta i purine hutelana a Jisas (61 A.D.).

?E uusue uusu-uusu ienini huni taa?

A Luk e uusue uusu-uusu ienini huni unu tahanga'inie aehotalana soihaada'inge na uri soihaada'inge e tolana paine lau-leu ma'alana taunge'inilana e lae. Mei ola ni pangata'inge ienini e tohungai haata'i diana aana uri asunge Li'oa Maa'i a God ni ngeena. Aahu'i laladonga a Luk ienini i sulie soihaada'inge e haata'inie aana kira hiiwalaimoli uri ikire no'one kire sai uure ma'uta'a aana hiiwalaimolinge, na uri kire ke pe'ie ngaeta mwala aana mo aasanga ko re'usire.

?Nga taa ni mo pweu ni wala i laona uusu-uusu ienini?

taroa'inge, Li'oa Maa'i, laeliwalanga, toli'aasie ma'unge, mo Jiu, mo Aapoloa Aaopa

?Nga taa ni ngaeta mo eehu'i tatala i laona uusu-uusu ienini?

Palonga 1:8, Palonga 16:30-31

?Nga taa ni mo eehu'i ne'isaenga i laona uusu-uusu ienini?

A God e dau aakau aana soihaada'inge hunie ke taroha'inie Tataroha Diana.

(1:1—2:13)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Jiu.

(2:14—8:8)

A Pita na mo hurula'aa kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa.

(8:9—12:25)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana eetana nga laenga ikire.

(13:1—14:28)

Mo na'ohai mwane kire si lio saie uri a God e sai ha'a-uurie mo Aapoloa Aaopa ma'alana kire ka'a lae ike i sulie mo Ha'atolanga a Mosis.

(15:1-35)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana ruana nga laenga ikire.

(15:36—18:22)

Kira Pol kire taroha'inie a Jisas hunie mo Aapoloa Aaopa aana oolune nga laenga ikire.

(18:23—21:16)

A Pol e ii'o ni ho'o i tehula'ana Tataroha Diana a Jisas Kraes.

(21:17—28:31)

Eetana Nga Mei Wala A Luk

Hunie A Tiopilas

1 Huni'o Tiopilas: I laona eetana nga uusu-uusu ineu,† nou unue oto huni'o ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i na e ha'a-uusulie mwala aani, 2 lai hule oto aana hai dinge a God e tola aaliho'i aana lo'u ta'au i Lengi. Oto i na'ona e tahela'i eeliho'i ta'au i Lengi, e ere aana nanamanga aana Li'oa Maa'i na ko ha'ananaue mo iini e lio hilisire mala mo hurula'aa. 3 I laona hai aawalai hei dinge i purine a Jisas e mae, e haata'i lo'u aana mo hurula'aa mo maholo hunge. Aana mo tala hunge hai aopa'i e haata'i diana aada uri e mauri eeliho'i to'ohuu, na aana mo maholona e ha'ananaure i sulie Aalahanga a God. 4 Na ngaeta maholo a Jisas e ngau-ngeu pe'ie mo hurula'aa oto ko te'uri hunire, “Omu ke su'uri lae-lae mwaanie i Jerusalem, ta'e omu ke maa'oohie ka'u mei niinge nge a Mama'a e haiholota'inie huni'omu, oto mala nou unue ka'u no'one huni'omu. 5 A Jon e loto maa'i eemiu eeni wei, ta'e i purine lo'u nga mo hei dinge, a God kei loto maa'i eemiu oto aana Li'oa Maa'i.”

A Jisas E Tahela'i I Lengi

6 Oto maholo kire mani loko ngeena, kire ko dodolosi aana a Jisas uuri, “?Aalaha, uri maholo e hule oto hunie o kei esuje Israel ke aalaha haahie ta'ena nga aalahanga ni welumalau?”

7 Oto a Jisas e aalamire ko te'uri, “A Mama'a ni mola e to'o aana nanamanga huni oala'inie mo maholo urine. Oto e ka'a malisine ike uri omu ke saie mo maholona. 8 Ta'e maholo Li'oa Maa'i kei siho oto mai haahi'omu, omu ke si

† 1:1 1:1 Eetana nga uusu-uusu ngeena oto Tataroha Diana a Luk.

honu aana nanamanga huni unu tahanga'inieu ta'au i Jerusalem, na ahutana mo leu i Jiudia, na oto aana po'o ni henue i Samaria, na ahusie oto ahutana walumalau.”⁹ Oto mola i purine a Jisas e ere mango urine, kire ko si leesie a Jisas ko tahela'i oto i Lengi aana a God ko toolea oto lae hule aana mei rorodo e mumunie oto mwaanie maada.

¹⁰ Maholo kire ko lio-lio ue i sulie a Jisas ko tahela'i i Lengi ngeena, na e ro mwane kirerue to'oni aani to'oni rere'a ko tolana uure oto pe'ire.

¹¹ Na kirerue ko te'uri oto hunire, “!Mo mwane ni Kalili! ?Nga taa ni omu uure, omu ko lio-lio ue hunie ta'au i salo? A Jisas nge a God ko tola aaliho'i aana i Lengi mwaani'omu ngeena, kei ooli lo'u mei oto mala omu ko leesie ko lae i Lengi ngeena.”

A Mataeas E Oolisie

A Jiudas Iskariot

¹² Oto puriha'ana, mo hurula'aa kire si eeliho'i hunie i Jerusalem mwaanie Uuwo Ni Ei Olif ngeena, aana e ka'a ha'atau ike, ola mala nga ta'a-ta'a kilomita mola. ¹³ Maholo kire lai hule ta'au i Jerusalem, kire oodohie oto duru kire ko o'o'o i laona aana ruana nga sao-saohai nume. Na mo mwaena oto:

a Pita,
na a Jon,
na a Jemes,
na a Andru,
na a Pilip,
na a Tomas,
na a Batolomiu,

na a Matiu,
 na a Jemes kalena Alpeas,
 na a Saemon iini aana pulitaa nge ko sare
 haiseuni huni ta'aasie aalahanga ni Rom
 mwaanie hanue i Israel,
 na a Jiudas kalena Jemes.

¹⁴ Ahutadaelu kire sai loko oto tarau pe'ie a Meri nikana a Jisas, na ngaeta mo hu'e lo'u, na mo mwane aasine a Jisas kire mani hute, hunie ahutada kire ke mani aarea God.

¹⁵ Oto aana mo dingena, aana ngaeta maholo ola mala tangalai iinoni pe'ie nga ro aawala aana mo iini kire hiiwalaimoli kire mani loko. Oto a Pita e uure i lengi ko si te'uri, ¹⁶ “Maeni eesiku, mei wala nge Li'oa Maa'i e niie hunie a Deved Inemauro e unue oto mai i na'o i laona Uusu-uusu Maa'i e to'ohuu na ko oa oto, mala kolu ko meni leesie ngeena. Mei wala ngeena e lae i sulie a Jiudas, iini nge e na'ona mo ramo huni tapolie a Jisas, ¹⁷ ma'alana uri ingeie ngaeta iini taane no'one aana pulitaa ikolu hola'ina'o na e au'esu taane pe'ikolu.”

¹⁸ (A Jiudas ngeena e holie nga mei aano aana mei to'oha nge e hele aana mala nga waaite haahie mei ooraha'aa nge e asuena. Oto e teke anie pwaune i aano i lengine mwakano ngeena, na oopwana e hoka na e dedera'i mango oto i sinaha.† ¹⁹ Oto ahutana mwala ta'au i Jerusalem kire rongoa tataroha i sulie leune, oto kire si

† **1:18** 1:18 E lio mala a Jiudas e li'o maraana mala Matiu 27:5 e unue, na lo'u mei puri walo e mou na rae aana e teke anie pwaune mala e unue i leu.

haara'inie mei mwakano ngeena aana walada Akeldama, lo'onga'inge aana uri “Aano ni Epu.”)

²⁰ Na a Pita e unue no'one uuri, “Uusulana e lae i laona uusu-uusu aana mo Kana Maa'i uuri, *Nume ingeie kei ne'i na'onga oto—toli'aasie nga iini ke su'uri ii'o lo'u aana.*

Sam 69:25

Na uusulana e lae no'one uuri, *Nga iini aapa ke oolisie mola aana lio i sulinge ingeie.* *Sam 109:8*

²¹⁻²² “Oto e malisine uri kolu ke lio hilisie oto nga iini huni unu ha'a-oaie pe'ikolu uri a Jisas Aalaha ikie e ta'ela'i to'ohuu oto mwaanie maenga. Na iini nge lio-hilisilana kei lae ngeena, nga iini oto aana mwala nge kire o'o'o pe'ikolu aana maholo a Jisas e walo-waloliu pe'ikolu, uure oto aana maholo a Jon e loto maa'i aana, lae hule aana maholo a God e tola aaliho'i aana Jisas mwaanikolu hunie i Lengi.”

²³ Oto kire lio hilisie e ro mwane, a Josep na a Mataeas. (A Josep kire ko haa-haara'inie aana a Basabas na a Jastas.) ²⁴ Oto puriha'ana, kire ko si aarenga'i uuri, “Aalaha, i'oe o saie mola ne'isaenga mo iinoni. O ke haata'inie mai aameelu iini uri taa aana e ro mwane ienini ni o lio hilisie ²⁵ hunie ke ne'i hurula'aa oolisie a Jiudas, iini e toli'aasie oto mei ii'o-ii'oha paine ie, na e lae oto hunie leu aela nge e malisine ke lae aana.” ²⁶ Oto kire ko si hehuto'o hunie aana ola mala inilana daes, na e haata'inie uri a Mataeas oto lio-hilisilana e lae. Na e ne'ie oto ngaeta hurula'aa aana aawala mwana rue ngeena.

2

Li'oa Maa'i E Siho Mai

¹ Oto e hule aana Houlaa Ni Pentekos e hiu wiki mola i purine a Jisas e tahela'i mwaanie maenga, na aana hai dinge ngeena mo hurula'aa kire mani ruru aana ta'a-ta'a leu i Jerusalem. ² Kire si apara'i na kou-kouha'ana ola e rongo mala paineha'ana mawasi dengi ko lae oto mai uure ta'au i Lengi na ko ha'ahonue oto nume paine kire ruru i laona. ³ Na aana maholona kire ko leesie mo ola mala mo mela-melahai dunge ko eeso, na kire oopa hailiu na kire ko meni oa aada oto. ⁴ Na ahutada kire ko meni honu oto aana Li'oa Maa'i, na kire ko aehota ere oto aana mo erenga hai aaopa'i i sulie mo erenga nge Li'oa Maa'i e nii'i mei hunire huni ere aani.

⁵ Na mo iini hunge aana mo Jiu kire mani loko poi Jerusalem aana dinge maa'i peine ikire ngeena uure mwaanie mo po'o ni henue hai aaopa'i i laona walumalau aena aana kire ko tohungai sare paloa God. ⁶ Maholo kire rongoa no'one aawa-aawatai ola ngeena, kire si meni loko huni leesie nga taa ko reu. Na ahutada kire ko tohungai pangata'i aana nga iini na e rorongo saie oto mo mwane ngeena ko ere aana erenga ingeie maraana. ⁷ Kire ko tohungai pangata'i na kire ko teipu'o-pu'o mola i sulie nga taa ko reu. Oto kire ko te'uri, "Ha'ike eena! Mo mwane nge kire ko ere-ere ngeena, mo mwane ni Kalili mola ni ngeena. ⁸ ?Oto e ue ni kolu ko si rongoa mola kire ko ere aana mo erenga hai aaopa'i ikolu urine? ⁹ Aana ikolu, kolu uure mola mwaanie mo henue mala i Patia na i Midia na i Elam na i Mesopotemia na i Jiudia na i Kapadosia na i Pontas na i Esia, ¹⁰⁻¹¹ na i Frijia na i Pamfilia na

i Ijip na i Libia kara'inie huilume paine i Saerin, na huilume paine i Rom, na i Krit na i Arabia. Na ngaeta mo iini aakaelu mo Jiu to'ohuu, na ngaeta mo iini aakaelu kire talama'inie mola tolahaka. !Ta'e ma'alana e urine, na kolu meni rongoa oto kire ko ere-ere aana mo erenga hai aaopa'i ikolu i sulie mo ola paine a God e asui'!

¹² Oto aena aana kire ko tohungēi pangata'i na kire ka'a saie ike nga taa e rau, nge kire ko si dolosi heiliu aada uuri, “?Nga taa ni lo'onga'inge aana mei ola e rau ngeena?”

¹³ Ta'e ngaeta mwala ko ha'a-eero mola aada, na kire ko te'uri, “Mo mwane ngeena kire ko mehiri mola ni ngeena.”

A Pita E Laeliwala Nana Mwala

¹⁴ Oto a Pita e uure i na'ona mwala pe'ie ngaeta aawalai hurula'aa mwana eeta, ko si soi peine hunie mwala kire loko ngeena na ko te'uri, “Maeni eesiku aana komu mo Jiu na oto ahutemiu nge omu ko ii'o mai Jerusalem aana maholo ie, omu ke pwaarongoa ka'u no ko ere luhesie mei ola e rau ie namiu. ¹⁵ ?Uri omu ko lo'o-lo'onga'i uri melu ko mehiri? !Ha'ike! E si hule mola aana siwana nga maholoi sato aana aapa i ho'owa ka'u ie. ¹⁶ Ta'e a Propet Joel e hola'i ere-ere lalai ka'u oto wau i na'o i sulie nga taa omu ko leesie ngeena. ¹⁷ A God e te'uri, 'Aana mo dinge kara'inie ha'amangolana walumalau ienini, ne kei lingisie mai Li'oa ineu haahie ahutana mwala. Na mo kalemīu mwane na mo kalemīu keni, kire kei meni houle'inie walaku. Na ne kei niie mo haata'inge hunie mo saanau i'omu, na ne kei niie mo ma'ahu-polenga hunie mo repo i'omu.

18 Iau, aana maholona, ne kei niie mai Li'oa ineu hunie ahutana mo mwane na mo keni eu'esu ineu, na kire kei houle'inie walaku. 19 Na ne kei esuie mo hu'i-hu'ite ta'au i laona salo i lengi, na ne kei esuie mo tolimaa mai aano i leu. Dunge na pwa'ulana dunge kei hane, na apu kei aahe. 20 Na sato kei ne'i rodohono oto, na waro-warō kei nonoro'a mala apu. Oto puriha'ana, nge hai dinge paine Aalaha ke si hule. Na hai dinge ngeena e roro'a oto liutaa na e manikulu'e. 21 Na ta'ena nga iini ko aarenga'i aana satana Aalaha, nge ne ke si ha'a-uurie.' Joel 2:28-32

22 “I'omu mo Israel, omu ke pwaarongo diana aana mo wala ienini! A Jisas ni Nasaret ngeena, a God e haata'i diana aana oto aamiu uri ingeie ni e uusunge'inie mai. Omu saie oto maraamiu uri a God ni e haata'inie mei olana aana mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa a Jisas e asui'i i matolamiu. *23* Na a God e lae oto i sulie oala'inge ingeie mala e lo'onga'inie uure oto mai na'o maholo e toli'aasie uri omu ke tapolie a Jisas hunie horo'ilana. Oto omu si niie i laona nimada mo pu'o, na kire horo maesie i lengine po'u-po'u. *24* Ta'e a God e ta'ea mwaanie maenga hunie ke ii'o luheta'i mwaanie nanamanga aana maenga, i sulie e tohungēi aasa hunie maenga kei hele ma'uta'a aana. *25* Mo wala nge a Deved Inemaui e unu'i, kire si oa aana a Jisas. Aana a Deved e ere uuri i sulie, *Nou leesie Aalaha e ii'o i na'oku mola tarau. Oto nou ka'a ma'u ike aana ta'ena nga maholo aana ingeie e rarauhe'i eeku. 26* Oto aena mei olana, nge no ko tohungēi ilenimwa'e oto liutaa, na walaku e haata'inie oto ilenimwa'enga ineu.

Na ma'alana sapeku e sai mae taane, ta'e nou noruto'o mola aamu, ²⁷ aena aana o sa'a toli'aasie ike mauriha'aku aana leu mwala kire mae oto, na o sa'a toli'aasie ike Ini Maa'i i'oe hunie ke kasu i laona kilipwe'u. ²⁸ O haata'inie oto mo tala aana meurihe aaku, na o kei da ne kei tohungēi ilenimwa'e aana maholo o kei ii'o pe'ieu. Sam 16:8-11

²⁹ “Maeni eesiku, no ko sare unu oodo-oodo aana mola huni'omu i sulie a weuwaka a Deved Inemaui. E mae na kire haitolinge'inie oto, na kilipwe'u aana mola i saakaelu i leu hule si'iri. ³⁰ Ta'e aana a Deved ingeie nga propet, oto e saie mola uri a God e haiholota'inie hunie ke niie nga iini aana komu a Deved hunie ke inemaui mala a Deved maraana. Na iini nge kei lae mai urine kire haara'inie a Kraes. ³¹ A Deved e lio saie mone nga taa a God kei esuie mai puri. Oto e ere urine aena aana e saie uri a Kraes kei ta'ela'i eeliho'i lo'u mwaanie maenga. E unue uri a God e sa'a toli'aasie ike hunie ke ii'o mola aana leu mwala e mae oto, na e sa'a toli'aasie ike hunie sapena ke kasu i laona kilipwe'u. ³² Na a Jisas oto a God e ta'ea hunie ke mauri eeliho'i mwaanie maenga, na melu tohungēi leesie oto aana maameelu. ³³ A God e tola aaliho'i aana hunie ke ii'o aana na'ohai ii'o-ii'oha, i pwalo-pwalona, na a God Aamana e niie Li'oa Maa'i hunie oto mala e haiholota'inie. Oto nga taa nge omu ko leesie na omu ko rongoa ngeena, mei ola a God e lingisie mai haahi'emeelu oto ni ngeena. ³⁴ Aana a Deved maraana e ka'a tahela'i ike hunie i Lengi, ta'e e unu tahanga'inie mola uuri, *A God e ere hunie Aalaha ineu e te'uri 'O ke ii'o ka'u mei i pwalo-pwaloku aana na'ohai ii'o-ii'oha,* ³⁵ lai hule

aana ne kei kama haahie mo maelonga i'oe i aano hunie o ke uuri puli-pulisire.' *Sam 110:1*

³⁶ “Oto ahutemiu mwala ni Israel, omu ke saie uri a Jisas nge omu horo maesie i lengine po'u-po'u, a God e unue ingeie oto a Kraes nge e haiholota'inie, na ingeie oto kei aalaha haahikie.”

³⁷ Oto maholo mwala kire rongoa mei wala ngeena, kire ko si tohungai hii aela oto hiito'o, na kire ko ere uuri hunie a Pita na mo hurula'aa, “?Maeni eesimemi, oto emi ke si ue eena?”

³⁸ Oto a Pita e aalamire ko te'uri, “Ahutemiu mango, omu ke oonisaie mwaanie mo ooraha'aanga i'omu na omu ke loto maa'i aana satana a Jisas Kraes hunie a God ke si sae'aasie mo ooraha'aanga i'omu na ke niie mai Li'oa Maa'i huni'omu. ³⁹ Aena aana a God e haiholota'i urine oto huni'omu na hunie mo kalemium na no'one hunire mo iini kire ii'o aana mo henue ha'atau, na ahutana oto mo iini a God Aalaha ikie e soire mai saana maraana.”

⁴⁰ Mo wala hunge a Pita e unu'i hunire na e ere hiito'o no'one hunire uuri, “Omu ke lio talamium mwaanie ha'aloilemum e lae mala kei lae hunie mo iinoni aela aana maholo ienini.” ⁴¹ Oto mo iini kire hiiwalaimoli aana walana Pita, kire si loto maa'i. Na aana hai dingena ola mala oolu sinolai iinoni nge kire sili lo'u mei pe'ire i laona soihaada'inge. ⁴² Oto kire niie maraada hunie mo hurula'aa ke ha'a-uusulire, na kire mani ne'ie ta'a-ta'a mei sae pe'ie kira tei kire hiiwalaimoli aana a Jisas. Kire ko ngeu-ngeu ni lokonga aani aamasito'onga aana maelana Kraes, na kire ko ii'o oto mola pe'ie aarenga'inge.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'i-pe'ire Hailiu

⁴³ Ahutana mwala kire ko tohungēi pangata'i na kire ko me'u, na kire ko ha'ama'u oto aana a God, aena aana mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa oto hunge a God e asui'i aana nimana mo hurula'aa.

⁴⁴ Ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana a Jisas, kire ii'o mola pe'ie lokonga tararuru, na kire ko pe'ire hailiu aana to'o-to'olada. ⁴⁵ Na kire ko ha'a-ha'aholinge'inie to'o-to'olada, na kire ko nii-niie mo to'oha aani hunie ngaeta mo iini aada nge kire maitale. ⁴⁶ Kire ko loko tarau mola i suli dinge i laona Nume Maa'i Peine a God i Jerusalem. Na kire ko ngeu-ngeu tararuru i laona mo nume hai aaopa'i ikire, na kire sai ilenimwa'e tararuru aani pe'ilada hailiu mola aana mo ngeulaa ikire. ⁴⁷ Na kire ko lahea God mola tarau, oto mwala ko tohungēi ne'isae paine aada. Na i suli hei dinge a Aalaha ko ha'a-uurie lo'u mo iini hunge mwaanie mo ooraha'aa ikire, na ko sapeire lo'u mei i laona pulitaa ikire ngeena.

3

A Pita E Ha'a-uurie Mwane Ae'aena E Rarasi

¹ Ngaeta hai dinge a Pita na Jon kirerue ko lae ta'au i Nume Maa'i Peine a God aana maholo ni aarenga'inge aana oolune nga maholoi sato i aapai sato. ² Na ta'au i aena maa aana para honosie Nume Maa'i Peine ngeena, nga mwane ae'aena e rarasi oto uure i mwai-mweiha'ana e ii'o ta'au i leune, aana leu kire ko haa-haara'inie aana Maa Manikulu'e. Mo malahune kire sai toolea oto ta'au i leune urine i suli dinge hunie

ke susuke to'oha mwaanie mwala ko lae-lae mai i Nume Maa'i. ³ Oto maholo e leesie a Pita na Jon kirerue ko deu huni sili oto i laona Nume Maa'i, ko suke to'oha oto aadarue.

⁴ Kirerue to'omaaie wau, oto a Pita ko te'uri, “O ke to'omaaie'emerue ka'u.” ⁵ Oto a mwaena ko to'omaaierue aana ko lo'onga'inie uri e ro mwane kei niie nga mei ola hunie. ⁶ Ta'e a Pita e te'uri mola hunie, “Nou ka'a to'o aana ike nga mei to'oha, ta'e ngaeta mei ola mola nou to'o aana huni niie namue. No ko unue huni'o aana satana a Jisas Kraes ni Nasaret—Ta'ela'i na o ke lae hailiu oto.”

⁷ Oto a Pita e hele aana ninime i pwalopwalona, ko si ta'ea i lengi. Na oto mola aana kele maholoi satona, e ro ae'aena a mwaena ko tolana a'aila'a oto. ⁸ Oto e pola i lengi, na ko uure oto aana e ro ae'aena, na ko lae hailiu oto. Ko lae oto pe'ie a Pita na Jon ta'au i laona Nume Maa'i Peine, na ko lae pe'ie polanga hailiu oto na pe'i paalahelana God.

⁹ Ahutana mwala kire leesie ko lae hailiu pe'i paalahelana God. ¹⁰ Oto maholo kire lio saie uri ingeie ni mwane nge e rarasi ka'u na ko ii'o-ii'o i aena Maa Manikulu'e na ko susuke to'oha aada, kire ko si tohungai pangata'i na saeda e pu'o mola aana kire ka'a saie ike nga taa e rau aana a mwaena.

A Pita E Laeliwala

Lo'u Nana Mwala

¹¹ A mwaena mone ko hele-hele ue aana a Pita na a Jon ta'au i laona Nume Maa'i Peine aana lolata kire haara'inie “Leu Haa-haanaku a Solomon.” Ahutana mwala kire ko tohungai

pangata'i oto hiito'o, oto kire ko si huru mei saadaelu. ¹² Oto maholo a Pita e leesie urine ko si te'uri hunire, “?Mo Israel, e ue ni omu ko tohungai pangata'inie mei ola ienini na omu ko lio hahuroto aamere'i? ?Uri omu ko ne'ine'isae uri mere asuie a mwane ienini hunie ke lae-lae lo'u aana nanamanga wa aana ii'onga maa'i i'emere'i maraamere'i? !Ha'ike oto oo'oo!

¹³ God mo weuwaka, iini a Ebrahim na Aesak na Jakob kire mani palo-paloo oto waite, ingeie oto nge ko ha'amanikulu'aa koni-konihe ingeie a Jisas. Ta'e i'omu ni omu niie wau i nimana a Paelat hunie horo'ilana ma'alana a Paelat e sare toli'aasie hunie ke ii'o luheta'i, ta'e i'omu nge omu uure honosie mwaanie e toli'aasie. ¹⁴ A Jisas e tohungai maa'i na e oodota'i i maana a God, ta'e omu leledie mola. Na i'omu nge omu teangie a Paelat hunie ke luhesie a Barabas, mwane horo-horo. ¹⁵ Nge ko urine, na huulaa ni meurihe nge omu horo maesie oto. Ta'e a God e ta'e aaliho'i aana lo'u mola mwaanie maenga, na i'emeelu oto melu tohungai leesie aana maameelu. ¹⁶ Na nanamanga aana satana Jisas oto e ha'a-uurie mwane ienini nge omu ko meni lee-leesie e tewa oto na omu meni saie. Na aena aana mei hiiwalaimolinge aana a Jisas ngeena, nge ha'a-uurilana mwane ienini e lae aana oto mala omu ko leesie.

¹⁷ “Maeni eesiku, nou saie i'omu na mo na'ohai mwane i'omu, omu ka'a saie ike no'one nga taa nge omu esuie aana maholona. ¹⁸ Ta'e a God e unue oto wau i na'o aana mo propet uri Kraes, Ha'a-uuri nge e haiholota'inie kei lae mai, kei sapesalu oto urine. Na a God e ha'a-oaie leune

oto urine. ¹⁹ Oto omu ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga i'omu, na omu ke lulu i sulie a God hunie ingeie ke si sae'aasi'i mwaani'omu.

²⁰ Mala uri omu kei te'urine, nge Aalaha ikie kei ha'a-a'aila'aa mauriha'amiu na kei uusunge'inie lo'u mei Kraes ngeena huni'omu, na ingeie oto a Jisas, iini nge a God e lio hilisie oto wau i na'o. ²¹ Ingeie kei ii'o ka'u ta'au i Lengi hule aana maholo a God kei ha'ahaalua ahutana walu ola, mala e unue ka'u oto waite aana mo propet maa'i ingeie.

²² Aana a Mosis e te'uri, *A God Aalaha i'omu kei uusunge'inie nga propet nemiu oto mala e uusunge'inieu, na kei uure oto mwaani'omu maraamiu. Oto omu ke tola i sulie ta'ena nga mei ola ko unue huni'omu.*

Diutronomi 18:15

²³ *Na ta'ena nga iini nge e ka'a tola i sulie propet ngeena, nge oopalana kei lae mwaanie mo iinoni a God, na horo'ilana kei lae.*

Diutronomi

18:19 ²⁴ Aana ahutana mo propet nge kire unu-unue walana God, aehota oto aana a Samuel, kire mani unu lalai oto aana walu ola nge ko reu si'iri ie. ²⁵ Mo heiholota'inge nge a God e nii'i mei hunie mo propet, mo ola huni'omu ni ngeena mala mo heiholota'inge nge a God e nii'i mei hunie mo weuwemiu. Aana a God e te'uri hunie a Ebrahim, *Ha'adiana'anga kei uure mwaanie komu i'oe, nge ke si lae hunie ahutana mwala aana walumalau.*

Jenesis 22:18

²⁶ Oto maholo a God e ha'a-uuresie koni-konihe ingeie a Jisas, nge e hola'i uusunge'inie huni'omu hunie ke niie ha'adiana'anga huni'omu aani tola aaliho'inilemiu mwaanie mo ooraha'aanga i'omu.”

4

*A Pita Na Jon I Na'ona**Pulitaa Ni Lei-leilei*

¹ Maholo a Pita na Jon kirerue ko ere-ere ue nana mwala, na ngaeta mo pris pe'ie na'ohai mwane aana pulitaa ko kakakalie Nume Maa'i Peine, na ngaeta mo Sadiusi kire ko hule oto.†

² Kire ko tohungē saewasulie e ro hurula'aa aana kirerue ko ha'a-uusulie mwala uri ta'ela'inge a Jisas mwaanie maenga e ha'awalaimoli'aa oto uri mo iini e mae kire kei haro mauri eeliho'i lo'u.

³ Oto kire tapolirerue, kire ko ne'irerue i laona nume ni ho'o loosie i maahu'o-hu'o aena aana ko seulehi oto. ⁴ Ta'e mo iini hunge nge kire rongoa walana e ro mwane, kire hiiwalaimoli oto aana. Na iidumilana mola mo mwane nge kire hiiwalaimoli aana a Jisas e lae hunie ola mala lime sinolai mwane.

⁵ Oto e dangi ho'owa, na ahutana mo mwane aana pulitaa lei-lei mo Jiu nge kire ii'o i Jerusalem mala mo na'ohai mwane, na mo rato ni mwane, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga kire mani ruru oto. ⁶ Kire loko pe'ie a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, a Anas, na pe'ie ngaeta mo iini lo'u aana uluhe ingeie mala a Kaiapas na a Jon na a Aleksanda. ⁷ Oto kire toolea e ro mwane kire si ha'a-uuresirerue i matolada na kire ko dolosi aadarue uuri, “?A

† 4:1 4:1 Mo na'ohai pris na mo Sadiusi kire paine aana pulitaa lei-lei nge e paine haahie mo Jiu. Mo Sadiusi kire ka'a hiiwalaimoli ike aana ta'ela'inge mwaanie maenga wa aana i'onga i Lengi.

tei ni e unue more ke asuie mei olana, wa aana nanamanga uri taa ni more asuie ngeena?”

⁸ A Pita mone e honu oto aana Li'oa Maa'i, e aalamire ko te'uri, “Mo aalaha ineu, i'omu mo iini nge omu ko na'ona mo Jiu na i'omu mo rato ni mwane. ⁹ Omu ko dodolosi aamere'i i sulie mere aamasie mwane ae'aena e rarasi na omu ko sare saie mere ha'a-uurie a mwane ngeena uri taa. ¹⁰ Oto no ko sare ha'arongo'omu na oto ahutana mwala ni Israel, uri mwane ienini nge e uure oto i na'omiu, ha'a-uurilana e lae mola aana satana a Jisas ni Nasaret na aana nanamanga ingeie. Na ingeie oto omu horo'ie i lengine po'u-po'u, ta'e a God e ta'ea lo'u hunie ke mauri eeliho'i. ¹¹ Na a Jisas oto iini nge mo Uusu-uusu Maa'i e ere i sulie aana e te'uri, *Hau nge i'omu kira tou-tohu nume omu leledie ka'u, e ne'ie oto poo-pootana nume eena.* *Sam 118:22*

¹² Aana a Jisas mola e sai ha'a-uurikie mwaanie mo ooraha'aa ikie, aena aana a God e ka'a niie ike lo'u satana nga iini aaopa huni ha'a-uurikie.”

¹³ Oto mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena kire ko si tohungai pangata'i aana kire leesie a Pita na Jon kirerue ka'a ma'u lo'u, ma'alana uri kirerue e ro mei iinoni reu mola na kirerue ka'a sukulu diana ike. Na i leune nge kire si lio saie uri ikirerue ni kire lae-lae tarau pe'ie a Jisas hola'ina'o. ¹⁴ Na aana kire leesie mwane nge ha'a-uurilana e lae e uure pe'ie a Pita na Jon, oto e aasa hunie kire kei unue lo'u nga mei ola. ¹⁵ Oto kire si unue e oolu mwaena kire ke iisitaa i sinaha mwaanire hunie kire ke ere-ere lo'u maraada i sulie leune. ¹⁶ Oto kire ko te'uri, “!Mwae! ?Nga taa ni kolu kei esuie aana

e ro mwane ngeena? Aana ahutana mwala i Jerusalem kire saie oto uri e ro mwane ngeena kire asuie mei hu'i-hu'ite oto paine, na e tohungēi aasa hunie kolu kei unue uri e ka'a rau ike. ¹⁷ Ta'e mwaanie nga mo iini hunge kire rongoa lo'u ha'a-uusulinge ngeena, nge kolu ke tohungēi uure honosirerue na kolu ke ha'apasulirerue oto mwaanie kire ha'a-uusulie lo'u nga mwala aana satana Jisas.” ¹⁸ Oto kire si unue kiserue ke lae lo'u mei, na kire ko tohungēi uure honosirerue oto mwaanie kire unue lo'u nga mei wala wa kire ke ha'a-uusulie lo'u nga iini aana satana Jisas.

¹⁹ Ta'e a Pita na Jon ko aalamire mola uuri, “Omu ke lo'o-lo'onga'i diana. ?Uri e diana mola i maana God huni heitohea walana na mere ke dau mola i sulie ne'isaenga i'omu? !Ha'ike oto oo'oo! ²⁰ Aana ienini mere sa'a rohu ike aani erenga i sulie nga taa mere leesie na mere rongoa oto maraamere'i.”

²¹ Mo mwane paine aana pulitaa ni lei-lei kire ko ha'amau'orarue lo'u liutaa, ta'e lae-lae kire ko si he'i toli'aasirerue lo'u hunie kiserue ke lae. Aana e aasa hunie kire kei leirerue aana kire lio saie uri mwala ko lae pe'i lahea God oto haahie mei ola nge e raune. ²² Na mwane nge mei tolimaa e rau aana ngeena e liue oto e hai aawalai helisi.

Kira Hiiwalaimoli Kire Aarenga'i Mwaanie Kire Ma'u

²³ Oto maholo kire toli'aasie a Pita na Jon hunie kire ke ii'o luheta'i, kiserue si lae i saana pulitaa kira hiiwalaimoli na kire ko ha'arongora oto aana mo ola nge mo na'ohai pris na mo rato ni mwane kire unu-unu'i hunirerue. ²⁴ Oto

maholo ahutada kire rongu urine, kire ko si meni aarea a God uuri, “Hahu'ana Aalaha, i'oe oto o ha'aholaa salo na aano huu na aasi na ta'ena nga ola i laloni. ²⁵ I'oe nge o da Li'oa Maa'i hunie a weuwameelu a Deved koni-konihe i'oe hunie ke unue walamu aana e te'uri, *?E ue ni mo Aapoloa Aaopa ko tohungai saewasu? ?E ue ni mwala ngeena ko oala'inie mo ola tata'ala?* ²⁶ *Mo inemaui aana walumalau ienini kire ko deu aakau huni heiseuni. Na mo na'ohai mwane aana walumalau kire ruru huni seunie a Iawe na a Ha'a-uuri nge e lio-hilisie. Sam 2:1-2*

²⁷ Na e to'ohuu oto, aana a Herod Antipas pe'ie mo Israel, na a Pontias Paelat pe'ie mo Aapoloa Aaopa kire mani esu loko-loko huni horo'ie a Jisas, koni-konihe maa'i i'oe nge o lio hilisie oto waite hunie ke ne'ie a Kraes. ²⁸ Kire loko urine nge kire hahu'ei deu oto mola i sulie ne'isaenga i'oe. Aana nanamanga i'oe nge o unue oto wau i na'o uri walu ola ienini kei reu. ²⁹ Na oto ie, Aalaha, o ke lio-lio diana aana mo na'ohai mwane nge kire ko ha'amau'o'emeelu ienini. O ke pe'i'emeelu, mo koni-konihe i'oe mwaanie melu me'u ni houle'inie walamu. ³⁰ Na o ke haata'inie nanamanga i'oe huni ha'a-uurie mo iini ko mweri, na huni esuie mo hu'i-hu'ite, na mo tolimaa aana satana Jisas koni-konihe maa'i i'oe.”

³¹ Maholo kire aarenga'i mango, nge nume kire loko i laona ko si eenu-eenule'i heiliu, na kire si honu oto aana Li'oa Maa'i. Oto puriha'ana kire ko si tohungai a'aila'a lo'u liutaa ni houle'inie walana God.

Kira Hiiwalaimoli

Kire Pe'ire Hailiu

³² Oto ahutana mo iini kire hiiwalaimoli kire si meni ne'isae tararuru i sulie walu ola. Nga iini e ka'a lo'onga'inie ike uri mo ola e to'o aani uri mo ola oto ingeie maraana, ta'e mo ola nge nga iini e to'o aani mo ola ahutada mango.

³³ Na mo hurula'aa ko si houle'inie Aalaha ikie pe'ie nanamanga uri e mauri eeliho'i to'ohuu mwaanie maenga. Na a God e si ha'adiana'aa ahutana soihaada'inge.

³⁴ Oto nga iini aana pulitaa ikire ngeena e ka'a tola talea ike lo'u nga mei ola, aena aana mo iini nge kire to'o aana mo mei aano wa nga mo nume kire ha'aholinge'ini'i.

Oto mei to'oha nge kire tarie ngeena kire si nii'i ³⁵ hunie mo hurula'aa. Oto mo hurula'aa kire toolea mei to'oha ngeena, kire si ha'a-adoa kira maitale i laona soihaada'inge aana.

³⁶ Ngaeta mwane e nii urine oto a Josep, mwane aana komu a Livae nge e uure mai mwaanie mala-malau i Saepras. Mo hurula'aa ko haa-haara'inie aana a Banabas, lo'onga'inge aana uri "Kale ni Ha'asaedodo." ³⁷ Ingeie e ha'aholinge'inie ngaeta mei aano ingeie, oto e toolea mei to'oha aana, e si lai mai niie hunie mo hurula'aa.

5

A Ananaeas Na Sapaera Kirerue Eeroa Li'oa Maa'i

¹ Oto lae-lae ngaeta mwane satana a Ananaeas na hu'e ingeie satana a Sapaera, kirerue ko ha'aholinge'inie no'one ngaeta mei aano ikirerue. ² Ta'e kirerue mani ne'isae tararuru huni hele oorea ngaeta aapa aana mei to'oha ngeena.

Oto a Ananaeas maraana e lae mai saana mo hurula'aa, na ko unue uri ko nii ta'ingelu oto aana mei to'oha hunire. ³ Oto a Pita ko te'uri hunie a Ananaeas, “?Ananaeas, e ue ni o toli'aasie a Pwelu Eero-eero ke na'omu huni eeroa Li'oa Maa'i? Aana i'oe, o hele oorea ngaeta aapa aana mei to'oha nge o terie aana mei aano o ha'aholinge'inie. ⁴ Maholo o ka'a ha'aholinge'inie ue mei aano ngeena, mei aano i'oe mola ni ngeena, na maholo o ha'aholinge'inie oto, ahutana mei to'oha mei ola oto i'oe. ?Oto e ue ni o si lo'onga'i huni eero lo'u urine? Aana o ka'a eeroa ike mola mo iinoni, ta'e o eeroa oto a God ni ngeena.” ⁵ A Ananaeas e rongo mola urine, e ladama'i hai aano na ko mae oto. Oto ahutana mwala kire rongoa leune kire ko si tohungai me'u oto liutaa. ⁶ Oto mo saanau kire lae mai uloa sapena, kire toolea i sinaha, kire si lai heitolinge'inie.

⁷ Na purine e oolu maholoi sato e mango, a Sapaera e lae lo'u mei i nume, ta'e e ka'a saie ike nga taa e rau aana poro ingeie. ⁸ Oto a Pita ko dolosi aana ko te'uri, “?O ke unue ka'u, uri ahutana mei to'oha more tarie aana mei mwakano more ha'aholinge'inie ni oto ie?”

A hu'ena e aalamie a Pita oto ko te'uri, “Iau, ahuteni oto ngeena.”

⁹ Oto a Pita ko te'uri lo'u hunie, “?Oto e ue ni more ne'isae tararuru huni ha'angai-ngeie Li'oa Maa'i a God? !O ke rongo! Mo saanau nge kire lai heitolinge'inie poro i'oe, ikire oto ta'au i aena maa, na kire kei aanga'ini'o oto no'one ta'au urine.”

¹⁰ Na oto mola aana kele maholoi satona a hu'ena e ladama'i hai aano na ko mae lo'u mola i na'ona Pita. Mo saanau kire sili mei nume, na kire ko leesie a hu'ena e mae oto no'one, oto kire aanga'inie, kire ko si lai heitolinge'inie lo'u i sulie poro ingeie. ¹¹ Ahutana mo iini aana soihaada'inge kire ko si tohungai me'u oto liutaa, na ahutana mo iini kire rongoa mei olana kire ko me'u oto no'one.

Mo Hurula'aa Kire Asuie

Mo Tolimaa Oto Hunge

¹² Na kira hiiwalaimoli kire ko loko tararuru tarau i laona Nume Maa'i Peine aana lolata kire haara'inie "Leu Haa-haanaku a Solomon." Mo hurula'aa kire ko esuie mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa hunge i matolana mwala, ¹³ na ahutana mwala kire ko me'u ni uure pe'ire, ta'e kire ko lae-lahera mola. ¹⁴ Na mo iini hunge aana mo mwane na mo keni kire lae pe'i hiiwalaimoli aana Aalaha. ¹⁵ Oto aena aana mo hu'i-hu'ite hunge nge mo hurula'aa ko esui'i, nge mwala kire lae pe'i toolea mai mo mwei-mweria'a oto i sinaha, na kire ko lai ha'a-enosire i lengine mo tahe na mo ni'e i sulie tala. Aana ne'isaenga ikire uri maholo a Pita kei liu aana leune, ma'alana nunune ko liu mola haahie mo iini ko mweri ngeena na kire sai awaa lo'u. ¹⁶ Na mwala hunge aana mo kele huilume kali-kelie i Jerusalem kire ko lae no'one mai, aana kire ko too-toolea mai mo iini ko mweri na mo iini mo li'oa aaela e ii'o aada. Oto ahutada mango ha'a-uurilada e si meni lae.

Ahutana Mo Hurula'aa

Kire Lae I Laona Leinge

¹⁷ Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ingeie mo Sadiusi kire ko tohungei heota'inie mo hurula'aa aena aana mwala kire ko lulu i sulire oto. Oto mo Sadiusi kire ne'isae moute'i oto huni uure honosie mo hurula'aa. ¹⁸ Oto kire lai tapolire, na kire si lai ne'ire i laona nume ni ho'o. ¹⁹ Ta'e aana hai rodona, ensel a God e tahanie maa aana nume ni ho'o, e si na'oda i sinaha, oto ko si te'uri hunire, ²⁰ "Omu ke lae wau i Nume Maa'i Peine, oto omu ko ha'arongoa mwala aana walu ola i sulie maurihe ienini." ²¹ Kire tola i sulie nga taa ensel e unue, oto e dangi ho'owa kire lae ta'au i Nume Maa'i Peine na kire ko aehota huni ha'a-uusulie oto mwala.

Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris na mo mwane ko esu pe'ie, kire lokoa mo rato ni mwane aana pulitaa lei-lei huni loko. Oto maholo ahutada kire mani hule, kire si uusunge'inie ngaeta mo mwane wau i nume ni ho'o huni toolea mai mo hurula'aa i saana pulitaa lei-lei. ²² Ta'e maholo mo ramo kire lai hule wau i nume ni ho'o, kire ka'a leesie ike lo'u mo hurula'aa. Oto kire aaliho'i, kire ko si te'uri hunie pulitaa ni lei-lei, ²³ "Melu leesie mo maa aana nume ni ho'o kire hono ma'uta'a taane aani, na mo mwane kakakali kire ko kakalie taane mo maa. Ta'e maholo melu tahanie mo maa, melu ka'a leesie lo'u nga iini i laona nume ni ho'o."

²⁴ Oto maholo na'ohana pulitaa kakakali aana Nume Maa'i Peine na mo na'ohai pris kire rongo urine kire ko si meni tohungei tolahi'e aana kire ka'a saie nga taa e rau aana mo hurula'aa. ²⁵ Ta'e ngaeta mwane e lae mai aana kele maholona oto ko te'uri hunire, "¡Sei! Mo mwane nge omu ne'ire

i laona nume ni ho'o, ikire mola ta'au kire uure, kire ko ha'a-uusulie mwala ta'au i laona Nume Maa'i Peine oto molana.”

²⁶ Oto na'ohana pulitaa kakakali na mo ramo ingeie, kire si lai tola aaliho'i aana mo hurula'aa. Ta'e kire ka'a dau ramo-ramo'a ike lo'u huni tapolire, aana kire ko me'ute'inie mwala mwaanie kire uu'i maesire aani heu. ²⁷ Mo mwane kakakali kire toolea mai mo hurula'aa, kire si ha'a-uuresire i na'ona pulitaa ni lei-lei. Oto Na'ohana Mo Na'ohai Pris e si ere aada uuri, ²⁸ “Melu tohungai ere hiito'o oto huni'omu mwaanie omu ha'a-uusulie lo'u nga iini i sulie a mwane ngeena, ta'e omu ko da ha'a-uusulinge i'omu ko lae ahusie oto ta'ena nga leu i Jerusalem. Na omu ko ha'aroro'ai'emeelu aana omu ko unue uri i'emeelu nge melu horo maesie a mwane ngeena.”

²⁹ Oto a Pita e ere oalana mo hurula'aa e te'uri, “A God ni melu ko deu i sulie walana, mo iinoni ha'ike. ³⁰ Na i'omu nge omu horo'ie a Jisas aana omu uie i lengine po'u-po'u, ta'e God nge mo weuwaka i na'o kire palo-paloo nge e ta'ea lo'u mwaanie maenga. ³¹ A God e ta'ea na e ha'a-ii'osie aana na'ohai ii'o-ii'oha i pwalo-pwalona hunie ke aalaha haahikie, na hunie ke ha'a-uurikie, na hunie mwala ni Israel ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga ikire hunie a God ke sae'aasi'i mwaanire. ³² Na melu leesie walu ola nge a God e asui'i ienini nge melu ko unu tahanga'ini'i huni'omu. Na e ka'a ike mola i'emeelu nge melu ko ere urine, ta'e a Li'oa Maa'i no'one, iini nge a God e niie hunie ahutana mo iini ko deu i sulie walana.”

³³ Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa mo wala a Pita e unu'i ngeena, kire ko si tohungai saewasu hule aana kire ko sare horo maesie oto mo hurula'aa. ³⁴ Ta'e ngaeta mwane aana pulitaa ni lei-lei satana a Kamaliel e uure i lengi huni ere. A mwane ngeena ingeie aana pulitaa mo Parise na ingeie ngaeta ha'a-uusuli no'one aana mo Ha'atolanga, na hule aana mwala kire tohungai ha'ama'u aana. E uure i lengi, oto e unue hunie mo mwane kakakali uri kire ke toolea mo hurula'aa i sinaha mola hunie nga kele maholo. ³⁵ Oto puriha'ana ko si te'uri hunie pulitaa ni lei-lei, "Mo mwane ni Israel, omu ke lo'onga'i diana ka'u i sulie nga taa nge omu ko sare asuie aana mo mwane ngeena. ³⁶ Omu saie oto aana mo helisi e mango, a Tiudas e unue uri ingeie ngaeta na'ohai mwane, oto lae-lae hai tangalai mwane ko lae lo'u mei pe'ie. Ta'e mae ni Rom kire horo'ie, oto mo mwane ingeie kire tatanga hailiu mola na hari-huninge ingeie e ka'a oa ike. ³⁷ Oto lae-lae, aana maholo ni uusu-satanga, a Jiudas mwane ni Kalili e uure, na mwala hunge kire lulu no'one i sulie. Ta'e kire horo'ie no'one. Oto mo mwane kire lulu i sulie ngeena kire tatanga hailiu lo'u mola. ³⁸ Oto aena mei olana, nge no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri esuie lo'u nga mei ola aana mo mwane ienini, ta'e omu ke toli'aasire mola. Mala uri mo ola nge kire ko esui'i ngeena nga mo ola ni iinoni mola, e sa'a tewa na kire kei mango mola. ³⁹ Ta'e mala uri mo ola ngeena e uure mwaanie a God, nge e aasa hunie omu kei uure honosire. Oto omu ke si saie mola uri omu ko sare haliwala

pe'ie a God.”

⁴⁰ Oto pulitaa ni lei-lei kire rongo hunie uri kire sa'a horo maesire ike aana maholona. Ta'e aana kire ko sae-saewasulie ue mo hurula'aa, kire si unue mo hurula'aa ke aaliho'i lo'u mei. Oto kire rapusire na kire ere hiito'o lo'u hunire uri kire ke su'uri unue lo'u nga mei wala i sulie a Jisas. Oto puriha'ana kire si toli'aasire.

⁴¹ Mo hurula'aa kire lae mwaanie pulitaa ni lei-lei, kire ko tohungai ilenimwa'e oto liutaa, aena aana a Jisas e haata'inie uri kire ado taane huni sapesalu i tehula'ana satana. ⁴² Na kire ko ha'a-uusulie mwala oto tarau i laona Nume Maa'i Peine na i laona mo nume ikire. Na kire ko lae pe'i houle'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas uri ingeie a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie hunie ke uusunge'inie mai welumalau.

6

Kire Lio Hilisie E Hiu Mwane Huni Pe'i I Laona Soihaada'inge

¹ Aana maholona soihaada'inge ko peine lauleu oto mola, oto kira hiiwalaimoli nge kire ko ere-ere mola aana erenga ni Krik, kire ko aehota upwesie mo iini nge kire sai ere aana tohungana erenga mo Jiu. † Oto kire ko te'uri, “Suli dinge maholo omu ko ha'a-adoa kira maitale aana mo

† **6:1** 6:1 Mo iini nge kire hute i Israel kire sai ere aana erenga ni Hibru, nge tohungana erenga mo Jiu oto ngeena. Na aena urine hungelada kire lio toli mola aana mo Jiu nge kire hute aana mo henue hai aaopa'i.

niinge kolu meni nii'i, omu ka'a tohungēi pe'i-pe'i diana aana ike mo nao i'emeelu mala mo iini i'omu.”

² Oto aawalai hurula'aa mwana rue kire lokoahutana mwala aana soihaada'inge, kire ko si te'uri hunire, “E ka'a diana ike hunie melu ke toli'aasie houle'inilana walana God na melu ke lio mola i sulie to'oha na ngaulaa. ³ Oto mo mwane, kei lae oto i diana liutaa hunie omu ke lio hilisie nga hiu mwane aamiu nge omu saie uri kire saenanau liutaa na kire honu aana Li'oa Maa'i hunie melu ke niie mei esunge ngeena hunire. ⁴ Ta'e i'emeelu, melu kei ii'o mola pe'ie aarenga'inge na pe'i houle'inilana walana God.”

⁵ Oto ahutana mwala kire rongoa mei wala ngeena kire ko si ilenimwa'e haahie. Oto kire si lio hilisie a Stivin, na a Pilip, na a Prokoras, na a Nikeno, na a Timon, na a Pamenas, na a Nikolas.† Hiiwalaimolinge a Stivin ngeena e tohungēi susu, na e honu aana Li'oa Maa'i. Na a Nikolas ngeena e hute aana mo Aapoloa Aaopa aana huilume i Antiok, ta'e e talama'inie tolahana mo Jiu na e ne'ie oto ngaeta iini aada. ⁶ Oto kire ha'a-uuresie e hiu mwane ngeena i na'ona mo hurula'aa, na kire si hele i pweude pe'i aarenga'inge haahire.

⁷ Oto walana God mone ko lae ahusie oto mo henue hunge, na mo pwaarongoisuli i Jerusalem kire ko hunge lo'u liutaa, na hungelana mo pris ko lulu i sulie oto a Jisas no'one.

Mo Na'ohai Mwane Ni Jiu

† **6:5** 6:5 Mo satai ola ngeena, mo satai ola ni Krik hali'ite, na e haata'inie uri soihaada'inge e mwa'e-mwa'e to'ohuu huni ha'a-oodohie mei ha'a-erenga ngeena.

Kire Tapolie A Stivin

⁸ A God mone ko ha'adiana'aa a Stivin na ko nii-niie nanamanga hunie, oto ko esuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge i matolana mwala. ⁹ Ta'e ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko leledie mola a Stivin. Mo mwane ngeena kire uure mwaanie mo huilume ha'atau i Saerin na i Aleksandria na e ro po'o ni henue i Silisia na i Esia. Na kire mani sai loko aana nume ni palo-palo mo Jiu nge kire haara'inie aana Nume Ni Palo-palo Mwala Kire Ii'o Luheta'i Lo'u. Oto mo mwane ngeena kire ko aehota ha'a-ere oto pe'ie a Stivin, ¹⁰ ta'e Li'oa Maa'i ko pe'ie a Stivin hunie erenga ingeie ke a'aila'a liutaa aana mo mwane ngeena.

¹¹ Oto lae-lae kire si lai waaie ngaeta mo mwane hunie kire ke eerota'inie a Stivin uuri, "Melu rongoa a mwane ie e ere mwakata'inie a Mosis na a God." ¹² Oto aana kire ko ere urine, kire ko da ahutana mwala, na mo rato ni mwane aana mo Jiu, na mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis, kire ko meni tohungai saewasulie a Stivin. Oto kire tapolie na kire ookea wau oto i na'ona pulitaa ni lei-lei. ¹³ Oto mo mwane ngeena kire uure i lengi huni eero, na kire ko te'uri, "A mwane ngeena, ko ere-ere aelasie Nume Maa'i Peine ikolu na ko ere-ere aelasie mo Ha'atolanga a Mosis oto tarau. ¹⁴ Na melu rongoa e unue uri a Jisas, mei ola ni Nasaret ngeena, kei ohoie Nume Maa'i Peine ikolu, na kei oolisie mo tolahai ola nge a Mosis e nii'i mei hunikie." ¹⁵ Oto aana maholona ahutana mwala nge kire loko ngeena, kire ko si lio hahuroto oto

aana a Stivin aana kire ko si leesie maana e lio
oto mala ensel.

7

A Stivin E Laeliwala

Nana Mwala

¹ Oto a Na'ohana Mo Na'ohai Pris ko dolosi aana a Stivin ko te'uri, “?Uri mo wala ienini e to'ohuu wa ha'ike?”

² Oto a Stivin ko te'uri, “Maeni aamaku na maeni eesiku, omu ke pwaarongo ka'u. Maholo a weuwaka a Ebrahim e ka'a lae ike ue hunie huilume i Haran, God ikie, iini e manikulu'e, e hola'i haata'i oto aana maholo e o'o'o aana po'o ni henue i Mesopotemia. ³ Na e te'uri, *O ke ho'ala'i mwaanie mwala i'oe na po'o ni henue i'oe na o kei lae hunie po'o ni henue nge ne kei haata'inie huni'o.*

Jenesis 12:1

⁴ Oto e ho'ala'i mwaanie mo Kaldia aana hanue ingeie ngeena, e si lai ii'o i Haran. Na purine aamana e mae, a God e si adaa lo'u mei hunie po'o ni henue i Kenan nge omu ii'o aana si'iri ngeena. ⁵ Aana maholona, ma'alana nga kele mei aano na hule aana a God e ka'a niie ike ue nana a Ebrahim. Ta'e a God e haiholota'inie uri kei haro to'o aana taane po'o ni henue ngeena aana nga dinge. Na ma'alana a Ebrahim e ka'a to'o aana ue nga mwela aana maholona, ta'e a God e haiholota'inie uri mwala kei hute aana komu ingeie, ikire nge kire kei to'o aana po'o ni henue ngeena. ⁶ Na a God ko te'uri hunie, *Mwala kei hute aana komu i'oe, kire kei lai ii'o aana po'o ni henue mwala aaopa. Na mwala aana po'o ni henue ngeena kire kei deu rarahire huni*

esu mwaakule nada hunie ola mala hai tangalai helisi. ⁷ *Ta'e ne kei ha'aloie po'o ni henue nge kire ko te'urine aana komu i'oe. Oto puriha'ana nge komu i'oe kire ke si lae mai palo-paloau aana leu ienini.* *Jenesis 15:13-14* ⁸ *Oto a God e si unue hunie a Ebrahim uri ke asuie torihesi'onga aana mo kalena mala nga tolimaa huni haata'inie uri a God e asuie haiholota'inge hunire. Aena urinena nge a Ebrahim e asuie torihesi'onga aana a Aesak maholo wiki e ahu i purine e hute.† Na a Aesak e asuie torihesi'onga lo'u aana a Jekob, na a Jekob e asuie lo'u torihesi'onga aana aawalai mwela mwana rue ingeie, na ikire oto aehotalana aawalai komu mwana rue ikie mo Jiu.*

⁹ *“Ta'e mo kalena a Jekob ngeena kire ko heota'inie aaside a Josep, oto kire ha'aholinge'inie mola hunie ngaeta mwala, na kire toolea oto hunie aalahanga i Ijip. Ta'e a God e ii'o susule'i mola pe'ie. ¹⁰ A God e pe'ie a Josep aana ahutana mo aasanga e hite aana, na e niie saenanaunge hunie, hunie inemaui ni Ijip ke saeto'o aana. Oto a inemaui e si ne'ie a Josep ke na'ohai mwane huni lio i sulie ahutana po'o ni henue a inemaui, na hule aana nume a inemaui no'one.*

¹¹ *“Na lae-lae hiolonga paine e hite aana mo po'o ni henue i Ijip na lo'u i Kenan no'one. Na*

† **7:8** 7:8 Maholo mo Jiu ko iidumie mo hei dinge, iidunge ikire e aaopa mwaanie iidu-iidunge ikie. Aana kire ko aehota iidu aana dinge mei ola e rau, ta'e ikie, kie ko aehota iidu aana dinge i puri. Oto walune nga hai dinge aana iidu-iidunge ikire, e hule mola aana e hiu hei dinge aana iidu-iidunge ikie.

leune ko esuie aasanga hunie ahutana mwala, hule aana mo weuwaka no'one na kire ka'a to'o ngaulaa ada. ¹² Maholo a Jakob e rongoa uri mo Ijip kire to'o ngaulaa oto, e si uusunge'inie mo kalena, mo weuwaka, aana eetana nga laenga ikire. ¹³ Aana ruana nga laenga ikire nge a Josep e si unu haada'i aana uri ingeie oto aaside to'ohuu. Na aana maholona, inemauro ni Ijip ko si saie no'one uri ikire mo eesine a Josep. ¹⁴ Oto a Josep e si niie mei wala hunie aamana, a Jakob, uri ke lae mai Ijip pe'ie ahutana mwala aana uluhe ni iinoni ingeie. Na ahutada e hule aana hui aawalai iinoni mwana lime. ¹⁵ Oto a Jakob e lae, ko si lai ii'o i Ijip, na i leune a Jakob na mo weuwaka kire mani mae. ¹⁶ Kire haro lai heitolinge'inire i Sekem aana po'o ni henue i Kenan aana mei aano nge a Ebrahim e holie aana mei to'oha mwaanie komu a Hemo hunie mo kilipwe'u ingeie.

¹⁷ “Oto lae-lae aana ko kara'inie oto maholo a God kei deu i sulie haiholota'inge e unue hunie a Ebrahim, nge mwala ikie ko tohungai hunge oto liutaa i Ijip. ¹⁸ Na aana maholona ngaeta inemauro aopa nge e ka'a saie ike a Josep ko aalaha haahie i Ijip. ¹⁹ E tohungai pweloa mo weuwaka aana e tohungai ha'amotaahire, na hule aana e dau rarahire oto hiito'o uri hunie kire ke ne'i aasie mo kele wee-wee ikire i sinaha hunie kire ke mae. ²⁰ Na aana maholona a Mosis e si hute, na e tohungai lio diana i maana a God. Na aamana na nikana kirerue ko lio i sulie mola i nume oto hunie e oolu waro-warou. ²¹ Oto i sulie ha'atolanga mone, kire ne'i aasie mola wau i sinaha, oto toro ni Ijip ko si konie na e lio i sulie

oto mala kalena. ²² Na kire ko ha'a-uusulie oto aana saenanaunge ikire mwala ni Ijip na e ne'ie mwane nanama aana erenga na aana asunge no'one.

²³ “Maholo a Mosis e hule aana hai aawalai helisi, ko si lo'onga'i ni lai kelie mwala ingeie mo Israel. ²⁴ Na aana maholona ko leesie ngaeta mwane ni Ijip ko tohungai horo aaelasie oto nga mwane ni Israel. Oto ko si pe'ie mwane ingeie ni Israel ngeena na ko horo maesie oto mwane ni Ijip. ²⁵ A Mosis ko lo'onga'i uri mwala ingeie ni Israel kire kei lio saie uri a God e uusunge'inie huni luhesire oto mwaanie ii'onga ni ho'o, ta'e kire ka'a lio saie ike. ²⁶ Oto aana dinge i puri, a Mosis ko leesie lo'u e ro mwane ni Israel ko heiseuni. Oto ko sare oopararue, oto ko te'uri, 'I Mwae! ?I'omore'i e ro mwane ni Israel mola ni ngeena, oto more ko heiseuni huni taa?”

²⁷ “Ta'e iini nge ko sare saunie ngaeta iini, e uusule'inie wau a Mosis, oto ko te'uri, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke aalaha haahi'emi na o ke lei'emi?* ²⁸ *?Oto uri o ko sare horo maesieu lo'u mala o horo maesie mwane ni Ijip nonola?* *Eksodas 2:14* ²⁹ Maholo a Mosis e rongu urine, oto e taule'i ko tehi oto mwaanie i Ijip, na ko lai ii'o oto aana aalahanga i Midia. Oto lae-lae e tola hu'e na ko to'o aana e ro mwela.

³⁰ “Oto purine e hai aawalai helisi e mango, ensel ko si haata'i aana a Mosis aana nga leu i laona hanuesala kara'inie toloi henuie i Saenae. Ensel ngeena e haata'i mola i laona eeso-eesohai dunge nge e ii'o aana kele ai mwei-mwei ta'e e ka'a waruhie ike. ³¹ Maholo a Mosis e leesie, oto ko tohungai pangata'i na ko lae oto wau kara'inie

hunie ke lio diana aana. Na ko rongoa a Aalaha ko te'uri, ³² *Ineu oto God mo weuwemiu, God a weuwe Ebrahim na God a weuwe Aesak na God a weuwe Jakob nge kire ko palo-paloo. Eksodas 3:6* A Mosis ko tohungēi eriri na ko me'u ni lio lo'u weu hunie dunge. ³³ Oto a Aalaha ko te'uri hunie a Mosis, *O ke ta'aasie mo ho'ohaahi'ae i'oe, sulie leu o uure aana ngeena leu maa'i ni ngeena. ³⁴ Oto o ke rongō ka'u. Nou leesie oto mwala ineu wau i Ijip ko tohungēi sapesalu hiito'o. Na nou lae oto mai aano huni luhesire mwaanie ii'onga ni ho'o, aana nou rongoa ngaranga ikire haahie sapesalunge ngeena. Oto no ko uusunge'i eeliho'i eemu, na o ke lae oto molana hunie i Ijip. Eksodas 3:5-10*

³⁵ “Mwala ni Israel kire tohungēi leledie a Mosis, hule aana kire te'uri hunie, *?A tei ni e lio hilisi'o hunie o ke aalaha haahi'emi na o ke lei'emi? Eksodas 2:14* Ta'e ingeie oto nge a God e uusunge'inie hunie ke aalaha nada na hunie ke ha'a-uurire, na a Mosis e si saie mola urine e to'ohuu aana maholo ensel e haata'i aana i laona melahai dunge nge e ka'a waruhie ike kele ai mwei-mwei ngeena. ³⁶ Oto a Mosis e asuie mo hu'i-hu'ite na mo ola ni pangata'inge huni na'ona mwala huni lae mwaanie i Ijip, na holosie Aasi Nonoro'a, na i laona hanuesala hunie hai aawalai helisi. ³⁷ Na a Mosis maraana nge e te'uri hunie mwala ni Israel, *A God kei lio hilisie nga iini eemiu hunie kei ne'i propet mala ineu. Diutronomi 18:15* ³⁸ Ingeie oto e o'o'o pe'ie mwala a God i laona hanuesala. Na ingeie oto e ha'a-ha'arongoa mo weuwaka, aana walu ola nge ensel e unu'i hunie

i lengine toloi henuē i Saēnae. Na e rongoa mei wala ni meurihe a God, oto e niie mai hunikie.

³⁹ “Ta'e mo weuwaka ka'a sare rongo ike hunie a Mosis. Kire ko leledie mola, na saeda kire ke aaliho'i lo'u mola hunie i Ijip. ⁴⁰ Oto kire ko te'uri hunie a Eron, *O ke asuie nga mo god hunie kire ke na'o-na'o naka. Aana kie ka'a saie oto nga taa e rau aana a ola, a Mosis, nge e toolekie mai mwaanie i Ijip.* *Eksodas 32:1* ⁴¹ Oto kire asu ha'amalaa oto kalei puluke, na kire ko esuie oto uunu-olanga hunie. Na kire ko esuie oto ngauhe ni ilenimwa'enga hunie nunui ola nge kire asuie mola aana ki'ide. ⁴² Oto a God e si aatopuri aada, na e toli'aasire hunie kire ke palo-paloo sato, na waro-waroo, na mo hee'u ta'au i salo. Aana e unue oto i laona apai uusu-uusu mo propet aana Uusu-uusu Maa'i uuri, *I'omu mo Israel, i laona hai aawalai helisi nge omu ii'o i laona hanuesala omu horo'ie taane mo ola mauri huni uunu ola aani. ?Ta'e uri mo ola ngeena omu esui'i taane huni ha'apaina'aa?* ⁴³ *!Ha'ike oto oo'oo! Ta'e omu ha'a-ha'apaina'aa mola mo pweai god Molok na a Repan. Omu eedumie mo nunui ola aani, na omu toolea mo nume susulu haahi'i, na omu palo-palo'i aana tolahai ola e tohungēi aela.*† *Aena mei olana, nge ne kei uusunge'ini'omu ha'atau lo'u liue i Babilon.* *Emos 5:25-27*

⁴⁴ “Maholo mo weuwaka kire o'o'o ue i laona hanuesala, kire aanga-aanga'i heiliu mola aana nume maa'i susulu a God. Na kire asuie nume

† **7:43** 7:43 Mo Jiu kire talama'inie tolahai ni pu'o oto i na'o aana kire ha'apaina'aa mo god eero-eero ienini aani uunu-olanga aana mo kele wee-wee. Leesie Levitikas 18:21, 20:2, na 1 Kings 11:33.

maa'i susulu ngeena oto mala a God e unue hunie a Mosis, na e lae oto i sulie nunui ola nge a Mosis e leesie. ⁴⁵ Oto lae-lae, a Josua na mo weuwaka kire toolea oto mai nume maa'i susulu maholo kire laue po'o ni henue ienini mwaanie mo Aapoloa Aaopa, nge a God e oohe aasire mwaanie leune. Na e o'o'o i leu hule aana pongine a Deved Inemaui. ⁴⁶ A God ko tohungēi ilenimwa'e haahie a Deved, oto a Deved e ha'atohu aana a God hunie ke toli'aasie ke asuie nga nume maa'i nana God ikie mo Israel hunie ke ii'o aana. ⁴⁷ Ta'e ma'alana e urine, a Deved e ka'a asuie ike nume maa'i, ta'e a Solomon, kalena a Deved, nge e si esuie nume nana.

⁴⁸ “Ta'e Iini i Lengi oto Liutaa e ka'a sai ii'o ike i laona nume mo iinoni ko esuie. Ngaeta propet ko ere i sulie leune uuri, ⁴⁹ *A Aalaha e te'uri 'I Lengi oto naunekume a inemaui nge nou ii'o aana ie, na walumalau oto leu huni ne'ie ae'aeku. ?Oto nga nume uri taa omu kei esuie nakue? ?Na omu kei esuie leu ni mamalo ineu i tei? ⁵⁰ Aana ineu oto nou esuie walu ola aana nimeku.*’ *Aesaea 66:1-2*

⁵¹ “!Ha'ike eena! I'omu si'irini, omu tohungēi sada mola mala mo pu'o na omu ka'a sare tola ike i sulie walana God. Suli maholo omu ko leledie mola Li'oa Maa'i mala mo weuwemiu oto i na'o. ⁵² ?Maholo mo weuwemiu kire ha'aloie mo propet oto wau i na'o, uri kire liue nga iini aada? !Ha'ike! Ta'e kire ha'aloie ahutada mango, hule aana kire horo'ie mo iini nge kire ko laenga'inie laenga mai koni-konihe oodota'i a God. Na hule aana ingeie maraana, i'omu oto omu pweloa na omu horo maesie. ⁵³ !Omu tohungēi lae takalo!

A God e uusunge'inie mai mo ensel huni toolea mai mo Ha'atolanga ingeie huni'omu, ta'e omu ka'a sare tola i sulii."

Kire Horo Maesie A Stivin

⁵⁴ Oto maholo mwala aana pulitaa ni lei-lei kire rongoa a Stivin ko ere urine, saeda ko si tohungai mela oto mala dunge aana kire ko saewasu.

⁵⁵ Ta'e a Stivin mone e honu aana Li'oa Maa'i, e lio ta'au i Lengi na ko leesie manikuluha'ana God na ko leesie a Jisas e uure aana leu ni nanamanga i pwalo-pwalona God. ⁵⁶ Oto a Stivin ko te'uri, "¡ Lio ka'u! Nou leesie i Lengi e taha, na a Kale Ni linoni e uure aana leu ni nanamanga i pwalo-pwalona God."

⁵⁷ Oto mwala aana pulitaa ni lei-lei kire ponosie aalingada, na kire ko tea oto paine. Oto kire si meni huru oto wau huni tapolie a Stivin, ⁵⁸ na kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume, na kire ko aehota huni uu'i maesie oto aani heu. Oto mo iini nge kire ko heliwala pe'ie a Stivin kire si ha'a-oorea mo to'oni tetewa ikire i saana mwane satana a Sol hunie ke lio i sulii.

⁵⁹ Na maholo kire ko uu'i-uu'ie ue a Stivin aani heu, a Stivin ko si soi peine hunie Aalaha, ko te'uri, "Jisas, Aalaha ineu, o ke tola konie mangoku." ⁶⁰ Oto e pouruuru hai aano ko si soi peine, ko te'uri, "Aalaha, o ke su'uri su'ue lo'u mei ooraha'aanga ienini hunire." E ere urine mola, na ko mae oto.

8

¹⁻² Ngaeta mo iini nge kire ko aare-aarea God to'ohuu, kire ko si lai heitolinge'inie a Stivin pe'ie

saehuunge na ngaranga, ta'e a Sol ko ilenimwa'e mola haahie horo'ilana.

Kire Horo'ie Kira Hiiwalaimoli I Jerusalem

Aehota oto aana hai dinge a Stivin e mae, ahutana mwala ko tohungei waelie na kire ko horo'ie oto mo iini aana soihaada'inge i Jerusalem. Na ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana Jisas, kire tahi oto takoie mo huilume mwai-mwei aana mo po'o ni henue i Jiudia na i Samaria, ta'e mo hurula'aa mola nge kire oore i Jerusalem. ³ Ta'e a Sol ko tohungei deu aahonga huni horo'ie mo iini aana soihaada'inge, oto ko si silihie ahutana mo nume huni tapolie mo mwane na mo keni nge kire hiiwalaimoli huni lai ne'ire i laona nume ni ho'o.

Kira Hiiwalaimoli Kire Taroha'inie Tataroha Diana I Samaria

⁴ Oto mwala nge kire tahi mwaanie i Jerusalem, kire si lae pe'ie houle'inilana walana God aana ahutana mo leu kire ko lae aani. ⁵ Na a Pilip e lae no'one hao aana ngaeta huilume i Samaria huni taroha'inie a Kraes hunie mwala. ⁶ Na maholo kire rongoa walana a Pilip, na kire leesie mo hu'i-hu'ite e dau'i, oto kire ko si tohungei sare pwaarongo hunie. ⁷ Na mo iini nge mo li'oa aaela e ii'o i lalo aada, mo li'oa ngeena kire ko soi peine na kire ko iisitaa oto mwaanire. Na mo iini ae'aeda e rarasi na mo iini e to'u, ha'a-uurilada e lae no'one. ⁸ Oto mwala oto hunge aana huilume paine ngeena kire ko tohungei ilenimwa'e.

⁹ Na aana huilume ngeena ngaeta maato'o satana a Saemon e ii'o no'one i leune. Na a

mwane ngeena ko esuie mwala i Samaria ke pangata'inie nanamanga ni si'onga ingeie. Na ko ere tooha'inie uri ingeie oto ngaeta mwane paine, ¹⁰ na ahutana mo rato na mo iinoni reu aana huilume kire ko pwaarongo hunie oto. Na kire ko te'uri, "Ingeie oto Iini Peine, aana ingeie oto nanamanga a God." ¹¹ Na kire ko lulu i sulie oto, aena aana ko esuie mwala ko pangata'inie nanamanga ingeie ko tewa oto mai. ¹² Ta'e maholo a Pilip e unue Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes na i sulie Aalahanga a God, mo mwane na mo keni oto hunge kire hiiwalaimoli aana, na kire ko meni loto maa'i oto. ¹³ Na a Saemon no'one e hiiwalaimoli na loto-maa'ilana e lae no'one. Na ko lae-lae mola i sulie a Pilip, na e tohungei pangata'inie mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa nge a Pilip e asui'i.

¹⁴ Oto mo hurula'aa ta'au i Jerusalem kire rongoa uri mwala i Samaria kire hiiwalaimoli oto aana God, kire si uusunge'inie a Pita na a Jon hao i saada. ¹⁵⁻¹⁶ Kira hiiwalaimoli i Samaria, kire loto maa'i taane aana satana Aalaha ikie a Jisas, ta'e Li'oa Maa'i e ka'a siho ue i lengide. Oto maholo e ro hurula'aa e lai hule hao i saada, kirerue si aarenga'i ni sukaa Li'oa Maa'i hunie ke ii'o pe'ie mo iini e hiiwalaimoli. ¹⁷ Oto a Pita na a Jon kirerue hele i pweude aana nimadarue, nge Li'oa Maa'i e si siho i lengide.

¹⁸ A Saemon e leesie a God e niie Li'oa Maa'i hunie mwala aana maholo kirerue hele i pweude, oto e toolea mai mei to'oha hunie e ro mwane, na ko te'uri, ¹⁹ "More ke niie no'one nanamanga ngeena hunieu hunie mala uri no ko

hele i pweune nga iini, na Li'oa Maa'i ke siho oto i lengine.”

²⁰ Ta'e a Pita ko ere aana mola, na ko te'uri, “!Tahi mola pe'ie mo to'oha i'oe i laona dunge ni ha'amotaahinge! ?Ha'alaa o lo'onga'inie uri o kei holie nanamanga a God aani to'oha uri taa eena? Nga mei to'oha e ka'a malisine ike holitana nanamanga a God, ta'e ola ingeie maraana ko niie mola hunie mo iini e saeto'o aada. ²¹ I'oe o ka'a to'o aana ike nga kele mei ola aana asunge a God ienini, aana lo'onga'inge i'oe e ka'a oodo ike i maana a God. ²² Oto o ke oonisa'e, na o ke toli'aasie mei tolahai ola aaela ngeena, na o ke aarea God hunie ke sae'aasie mo ne'isaenga takalo i'oe. ²³ Aana nou lio saie oto heota'inge e paine aamu na ooraha'aa e hele roro'i'o.”

²⁴ Oto a Saemon ko te'uri hunie a Pita na a Jon, “More ke aarea God mwaanie nga mei ola aana mo ola more unu'i ngeena e hite aaku.”

²⁵ Oto maholo a Pita na a Jon kire unu mangoa walana Aalaha na mo erenga ikirerue, kire si lae lo'u hunie i Jerusalem. Na i laona mo henue hunge nge kirerue ko liuhi'i i Samaria, kirerue ko houle'inie no'one walana God hunie mwala.

A Pilip E Loto Maa'i Aana

Mwane Ni Itiopia

²⁶ Oto a Pilip e o'o'o, na ngaeta ensel a God e lae mai saana ko te'uri hunie, “Ta'ela'i, hunie o ke lae i aatowaa† i sulie tala e uure i Jerusalem takoie

† **8:26** 8:26 Erenga ni Krik e ka'a tohungēi matapwa ike i leu. Ohe ne'isaenga aana mo wala ienini e lae mola uuri, “O ke lae i sulie tala takoie aapa i pwalo-pwalona pwaalana sato.”

i Kesa nge e liu i laona hanuesala.” ²⁷ Maholoi satona a Pilip e lae i sulie tala ngeena na ko leesie ngaeta koni-konihe diana† Toro ni Itiopia. Mo Toro ni Itiopia kire haara'inire mo Kandis, na koni-konihe diana ngeena ingeie mwane paine ko lio i sulie ahutana mo to'oha Toro ni Itiopia ngeena. Oto aana kele maholoi satona, e si uure mola mwaanie i Jerusalem ²⁸ na ko eeliho'i oto hunie hanue ingeie pe'ie mo mwane ingeie. E ii'o i lengine ngaeta taetahe mo hoos ko ookea, na ko saaie Uusu-uusu Maa'i a Propet Aesaea.

²⁹ Oto Li'oa Maa'i ko te'uri hunie a Pilip, “O ke lae i hekusie mwane aana taetahe waune.”

³⁰ Oto a Pilip e huru weu i saana taetahe, na ko rongoa a mwane ngeena ko saaie mei wala a Propet Aesaea. Oto a Pilip ko dolosi aana, “?Uri o saie taane nga taa o ko saaie ngeena?”

³¹ Oto poro paine ngeena e oolisie ko te'uri, “?Ne kei saie uri taa, na nga iini e ka'a unue lo'onga'inge aana hunieu?” Na ko unue oto a Pilip ke hane i lengine taetahe hunie ke ii'o pe'ie.

³² Na mei wala i laona Uusu-uusu Maa'i nge poro paine ko saaie e te'uri, *Mwane nge kire*

† 8:27 8:27 Koni-konihe diana ngeena, ingeie nga iini aana mo taungei koni-konihe nge kire uuwelire. Mo koni-konihe urine kire tohungai noruto'o aada aana kire ii'o maneko na kire ka'a lo'onga'inie ike mo uluhei iinoni ikire, ta'e kire ko esu to'ohuu mola nana mo poro paine ikire. Mo Ha'atolanga a Mosis e uure honosie mo mwane urine mwaanie pulitaa a God. Leesie Diutronomi 23:1. Ta'e laladonga ienini ko haata'inie aaka si'iri uri a God e saeto'o aana mola ahutana mwala kei lae mai i laona soihaada'inge, ma'alana kire ii'o po'oi sinaha oto i na'o aana Ha'atolanga a Mosis.

na'ona ngeena, e urihana sipu kire ko sare horo'ie. E urihana kalei sipu nge e ka'a sai ngara ike maholo kire ko palaa iihune, aana e ka'a unue ike nga mei wala. ³³ Mo mwane kire tohungēi ha'amasaa, na kire lei ta'ewau mola aana. Na komu ingeie e suu oto, aana maholo mauringe ingeie mai welumalau e mango. Aesaea 53:7-8

³⁴ Oto poro paine ngeena ko dolosi aana a Pilip uuri, “O ke unue ka'u oodoieu. ?A tei ni propet ngeena e ere i sulie? ?Uri e ere i sulie maraana, wa e ere taane i sulie nga mwane aaopa?”

³⁵ Oto a Pilip ko aehota oto aana mei wala ngeena, na ko ha'arongoa oto poro paine ngeena aana Tataroha Diana i sulie a Jisas Kraes.

³⁶ Kirerue lae-lae i sulie tala ngeena, na kirerue ko lae i hule oto aana wai, oto poro paine ngeena ko te'uri, “!Lio ka'u! Wai oto ie. ?Nga taa ni e uure honosieu mwaanie nou loto maa'i oto molana?”† ³⁸ Oto poro paine ngeena ko unue hunie mwane nge ko toolea taetahe hunie ke mamalo. Oto a Pilip na poro paine ngeena kirerue siho hao i laona wai, na a Pilip ko loto maa'i oto aana poro paine ngeena. ³⁹ Oto mola aana kele maholoi sato kirerue ko uulutaa poi mwaanie wai, Li'oa a Aalaha e lae mai toolea a Pilip oto mwaanie leune. Na poro paine ngeena e ka'a leesie ike lo'u a Pilip, ta'e ko he'i lae lo'u i sulie laenga ingeie pe'ie ilenimwa'enga. ⁴⁰ A Pilip

† **8:36** 8:36 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 37 uuri, “A Pilip e aalamie ko te'uri, ‘E kahi taane, mala uri o ko hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu.’ Oto poro paine e unue uuri, ‘Nou hiiwalaimoli oto to'ohuu uri a Jisas ingeie Kalena God.’ ”

e si apara'i, na ko hule oto aana huilume i Asotas. Oto e si lae hailiu huni taroha'inie Tataroha Diana, na lae-lae e lai hule aana huilume paine i Sisaria.

9

A Sol E Aehota Hiiwalaimoli

Aana a Jisas

PALONGA 22:16, 26:12-18

¹ A Sol ko haro ere-ere ha'amau'o ue uri ko horo'ie ahutana mo pwaarongoisuli a Aalaha. Oto e lae i saana a Na'ohana Mo Na'ohai Pris, ² na ko ha'atohu aana hunie ke uusue nga mo uusu-uusu hunie ke toole'i weu aana huilume paine i Damaskas.† Mo uusu-uusu ngeena kire unue uri mo rato aana mo nume ni palo-palo mo Jiu i leune ke pe'ie a Sol huni tapolie ahutana mo mwane na mo keni nge kire ko lulu i sulie Tala Ni Meurihe, na huni toolera lo'u hunie ha'aloilada ta'au i Jerusalem.

³ Oto a Sol ko lae oto wau, na maholo ko nanauhie oto huilume paine i Damaskas, ko si apara'i mola aana raa-raa ko raa kali-kelie oto uure mai ta'au i salo. ⁴ Oto e si domu oto i aano, na ko rongoa mei wala ko te'uri, “!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu?”

† **9:2** 9:2 Damaskas ngaeta huilume oto paine kara'inie po'o ni henue i Israel, na mo Jiu oto hunge kire ii'o i leune. Mwala uure aana ta'ena nga hanue ha'atau ko lae-lae mai tarau huni ha'aholinge'i ola aana uusi'e i Damaskas. Sa'a mola a Sol e saie mala uri mwala i Damaskas ko aehota huni lae i sulie a Jisas, nge hiiwalaimolinge ngeena kei lae hunie mo henue hunge lo'u.

⁵ Oto a Sol ko dolosi aana, ko te'uri, “?I'oe a tei ni o ko te'urine ngeena, Poro paine?”

Oto mei wala ko aalamie ko te'uri, “Ineu a Jisas, iini nge o ko teunge'inie. ⁶ O ke ta'ela'i oto, na o ke lae wau i huilume. Nga iini taane wau i leune ke si unue huni'o nga taa ni esuie.”

⁷ Oto mo mwane kire lae-lae pe'ie a Sol kire ko tohungai pangata'i, na kire rohu hule aana kire ka'a nguu lo'u. Kire rongoa taane aawatana mei wala ngeena, ta'e kire ka'a leesie ike nga iinoni.

⁸ A Sol e uure i lengi, na maholo e lakata'inie maana e ka'a sai leesie lo'u nga mei ola. Oto kire hele i ki'ine kire si toolea mola wau hunie i Damaskas. ⁹ E ka'a leesie nga mei ola hunie oolu hei dinge, wa ke ngau wa ke inu. ¹⁰ Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o wau i Damaskas, satana a Ananaeas. A Aalaha e ere pe'ie aani ma'ahu-polenga e te'uri, “Ananaeas.”

Oto e aalamie ko te'uri, “Iau, ineu taane ie, Aalaha.”

¹¹ Oto a Aalaha ko te'uri, “O ke lae wau i nume a Jiudas nge e ii'o aana tala kire haara'inie Tala Oodo, na o ke dolosi ohie mwane ni Tasas, satana a Sol. Kele maholoi sato ienini ko aarenga'i oto. ¹² Na i laona ma'ahu-polenga ingeie, e leesie ngaeta mwane satana a Ananaeas e lae mai hele i pweune hunie ke lio-lio lo'u.”

¹³ Oto a Ananaeas ko aalamie uuri, “Aalaha, nou rongoa mo laladonga hunge i sulie mo ola aaela a mwane ngeena ko esui'i aana mwala i'oe ta'au i Jerusalem. ¹⁴ Na maholo ienini e toolea nanamanga mo na'ohai pris huni tapolie ta'ena nga iini ko ha'apaina'a'o.”

15 Ta'e a Aalaha e te'uri mola hunie, “!O ke lae mola! A mwane ngeena nou lio hilisie oto hunie ke asu nekue. Kei taroha'inie sataku hunie mo Aapoloa Aaopa na mo inemaui ikire, na mo Israel no'one. 16 Na ineu maraaku, ne kei haata'inie hunie uri ke sapesalu oto hiito'o i tehula'aku.”

17 Oto a Ananaeas e lae oto, e lai sili weu i nume ngeena e si hele i pweune a Sol aana nimana, na ko te'uri, “!Aasiku, Sol! A Jisas nge e haata'i eemu maholo o lae mai sulie tala, ingeie oto a Aalaha na e uusunge'inieu mei ie hunie o ke lio-lio lo'u, na hunie o ke honu aana Li'oa Maa'i.” 18 Aana maholoi satona ola mala uunuha'ai ii'e ko teke oto mwaanie e ro maana a Sol, na ko lio-lio oto lo'u. Oto e ta'ela'i, na loto-maa'ilana ko lae oto. 19 Na puriha'ana e ngau mango, nge sapena ko si a'aila'a lo'u.

A Sol E Taroha'inie Tataroha Diana Wau I Damaskas

Oto a Sol e ii'o oto pe'ie mo pwaarongoisuli wau i Damaskas hunie ngaeta mo kele dinge. 20 E oodo mola wau i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu, na ko taroha'inie oto a Jisas uri ingeie oto Kalena God to'ohuu.

21 Ahutana mwala kire rongoa walana kire ko tohungai pangata'i, na kire ko te'uri, “Mwane nge e lae pe'i horo suuhe'inie mwala nge kire ko aarenga'i hunie a Jisas ni ngeena. E te'urine ka'u aana mwala oto ta'au i Jerusalem, na e lae lo'u mei leu huni tapolie mwala huni toolera hunie mo na'ohai pris kei leire. ?Oto e ue ni ko si ere aaopa lo'u urine?” 22 Ta'e walana Sol mone ko nanama lo'u liutaa suli dinge, na e tohungai ere

luesie hunie mwala ni Jiu i Damaskas uri a Jisas oto a Kraes, hule aana e aasa hunie nga iini kei aalamie lo'u.

²³ Oto purine mo dinge hunge e haro mango, mo rato ni Jiu i Damaskas kire si loko huni oala'inie horo'ilana a Sol. ²⁴ Oto susue rodo na aatowaa kire ko kakalie mola ahutana mo maai para aana para ahuie huilume paine ngeena hunie kire ke tapolie na kire ke horo maesie. Ta'e a Sol e rongoa mola mo oala'inge ikire ngeena. ²⁵ Oto aana ngaeta hai rodo mo pwaarongoisuli ingeie kire ne'ie i laona lu'e paine, na kire ko uukue i aano i sulie maaure'i i sinaha aana para.

A Sol E Maatolie Mo Hurula'aa Ta'au I Jerusalem

²⁶ Maholo a Sol e hule lo'u ta'au i Jerusalem ko tohungai sare ii'o pe'ie mo pwaarongoisuli a Jisas, ta'e kire ko tohungai me'ute'inie na kire ka'a hiiwalaimoli ike aana uri ingeie ngaeta pwaarongoisuli mala ikire. ²⁷ Oto a Banabas e si pe'ie aana e toolea i saana mo hurula'aa, na ko ha'arongora uri a Sol e leesie a Aalaha i sulie tala, na a Aalaha e ere oto pe'ie a Sol. Na ko ha'arongora no'one aana uri a Sol ko lae pe'i ere a'aila'a mola i sulie satana a Jisas wau i Damaskas. ²⁸ Oto a Sol ko ii'o oto pe'ire, na ko lae hailiu i Jerusalem pe'i ere a'aila'a i sulie satana Aalaha. ²⁹ Na ko ere haitelili no'one pe'ie mo Jiu nge kire ko ere mola aana erenga ni Krik. Oto kire ko he'i lo'o-lo'onga'i lo'u hunie nga tala uri taa kei mwada'u huni horo maesie. ³⁰ Oto maholo mo eesine i lalo aana Kraes kire rongou urine, kire si toolea a Sol wau hunie huilume

paine i Sisaria, na kire ko uusunge'inie lo'u weu hunie huilume paine i Tasas.

³¹ Oto aana kele maholona nga iini hunie ke saunie kira hiiwalaimoli aana po'o ni henue i Jiudia na i Kalili na i Samaria ha'ike lo'u. A Li'oa Maa'i ko tohungēi pe'ire na ko da soihaada'inge ko a'aila'a na ko ha'ahunge'aa mwala i laona soihaada'inge. Oto kire ko si tohungēi lahea Aalaha mola taraure'i.

A Pita E Lae I Lida Na I Jopa

³² Oto a Pita e lae-lae hailiu aana ahutana mo henue, ko si lai hule aana mo iinoni a God aana huilume i Lida. ³³ Aana huilume ngeena, e leesie mwane sapena e rarasi, satana Aenias. Na e walu helisi oto a mwane ngeena e ka'a ada ike mwaanie tahe ingeie.

³⁴ Oto a Pita ko te'uri hunie, "Aenias, a Jisas Kraes ko ha'a-uuri'o. O ke ta'ela'i, na o ke lulungie hulite i'oe." Na oto mola aana maholoi satona a Aenias ko uure hala-hala oto. ³⁵ Oto mwala nge kire ko o'o'o aana e ro huilume ngeena i Lida na i Saron, kire ko si eeli'u huni lulu i sulie a Aalaha aana kire leesie a Aenias.

³⁶ Na ngaeta pwaarongoisuli e ii'o aana huilume i Jopa satana a Tabita na aana erenga ni Krik satana a Dokas. Helelana a hu'e ngeena e tohungēi diana suli maholo, na e ii'o mola huni pe'ie mo iini ko si'oha'a. ³⁷ Aana maholona, a Dokas e mata'i hiito'o, lae-lae na ko mae oto. Kire lotohie, kire si lai ne'ie i laona duru aana sao-saohai nume ta'au i lengi. ³⁸ Na huilume i Jopa ngeena e ii'o kara'inie mola huilume i Lida. Oto maholo mo pwaarongoisuli kire rongoa uri a

Pita e ii'o i Lida, kire si uusunge'inie e ro mwane wau i saana, oto kirerue ko te'uri hunie, “Melu saeto'o aana o ke tohungai lae lau-leu oto wau i saameelu.”

³⁹ Oto a Pita ko lae oto pe'irerue na maholo kire hule wau i Jopa, kire si na'ona hunie duru ta'au i lengi. Mo mei nao keni kire ko tohungai ngara, kire lae mai, kire uure oto kali-kelie a Pita. Na kire ko haata'inie oto mo to'oni na mo sala tetewa nge a Dokas e tauri'i nada maholo e mauri ue.

⁴⁰ Oto a Pita e si unue ahutana mwala ke lae ka'u i sinaha, oto e pouruuru ko si aarenga'i. E saro wau takoie hu'e nge e mae ngeena, ko soie satana na ko te'uri, “!Tabita, o ke ta'ela'i!” Oto a hu'ena e lakata'inie maana na maholo e leesie a Pita, e si ta'ela'i. ⁴¹ A Pita e hele aana nimana, e si ha'a-uuresie i lengi. Oto puriha'ana e si soie mai mo nao keni na ngaeta mo iinoni a God hunie kire ke leesie a Tabita e mauri lo'u. ⁴² Oto tataroha ngeena e lae hailiu i laona po'o ni henue i Jopa na mwala hunge ko aehota hiiwalaimoli oto aana Aalaha. ⁴³ A Pita e kele ii'o tewa wau i Jopa na e ii'o pe'ie a Saemon, mwane ko esu aakau aana mo te'e-te'ei puluke hunie mwala aaopa kei esuie mo ola mwaani'i.

10

A God E Ere Pe'ie A Konilias

¹ Ngaeta mwane ni Rom e o'o'o wau aana huilume i Sisaria, satana a Konilias na ingeie ngaeta na'ohai ramo haahie tangalai ramo aana pulitaa ni ramo nge kire haara'inie aana, “Pulitaa mo Ramo ni Itali.” ² Ma'alana ingeie ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa, ta'e e ne'isae

paine aana God na ahutana mwala aana uluhe ni iinoni ingeie kire ko lulu i sulie a God no'one. A mwaena ko nii-nii tarau hunie kira maitale, na ko aare-aarea God suli maholo. ³ Aana ngaeta hai dinge aana ola mala oolune nga maholoi sato i aapai sato, a Konilias e leesie mei haata'inge mwaanie a God, na ko leesie oto ngaeta ensel a God e sili mei nume ingeie na ko soie, oto ko te'uri, "Konilias."

⁴ Oto a Konilias ko tohungēi me'u, na ko lio hahuroto oto aana ensel ngeena, na ko te'uri, "Nga taa eena, poro paine?"

Oto ensel ko te'uri hunie, "A God e rongoa oto mo aarenga'inge i'oe, na ko leesie o ko pe'ie kira maitale, oto ko tohungēi saemango haahi'o. Oto maholo ienini a God ko sare pe'i'o no'one. ⁵ O ke uusunge'inie nga mo mwane wau hunie huilume i Jopa oto molana, hunie kire ke haaraie a Saemon, nge ngaeta sata aana a Pita. ⁶ E ii'o wau i nume ngaeta mwane lo'u satana a Saemon mwane nge ko eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na nume ingeie e ii'o kara'inie aasi."

⁷ Maholo ensel ngeena e lae, a Konilias e si soie mai ngaeta ro mwane au'esu ingeie na ngaeta ramo. Na ramo ngeena a Konilias e tohungēi noruto'o aana, aana ingeie no'one e tohungēi ne'isae paine aana God. ⁸ A Konilias e unue ahutana mo ola mango hunie oolu mwaena, e si uusunge'inire hunie i Jopa.

⁹ Oto i upui aatowaa aana hai dinge i puri, kire ko kara'inie oto huilume i Jopa. Na aana maholona a Pita ko lai aarenga'i ta'au aana Leu Ni Haa-haanaku i koluhana nume. ¹⁰ Oto a Pita

ko hiolo na saena ke ngau. Ta'e maholo kire ko ha'a-ha'aliaa ue mo ngeulaa, ko si leesie mola haata'inge mwaanie a God. ¹¹ Na ko leesie oto ola mala mei sala paine nge kire ko ha'asihoa aana e hai su'u-su'ue ko siho mai aano uure mwaanie leu a God e ii'o aana. ¹² Na ta'ena nga ola mauri oto mola e ii'o i laona mei sala paine ngeena— ta'e-ta'ena nga lulusane, na ta'e-ta'ena nga mwaa, na ta'e-ta'ena nga manu oto mola nge kire aapu hunie mo Jiu. ¹³ Na a Pita ko rongoa mei wala ko te'uri, “Pita o ke horo'ie mo ola ngeena, na o ke ngau'i.”

¹⁴ Ta'e a Pita ko te'uri mola, “!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou ka'a ngaue ue nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure honosie uri e mada'a.”

¹⁵ Na ko rongoa lo'u mei wala uuri, “Mo ola nge a God e unue uri kire rere'a, su'uri lo'onga'inie lo'u uri kire mada'a.” ¹⁶ Walu ola ienini e rau ha'a-oolu, oto sala paine ngeena e si ooli lo'u ta'au i Lengi.

¹⁷ Oto a Pita ko talei lo'o-lo'onga'i hiito'o i sulie mei haata'inge ngeena, na aana maholona e oolu mwane nge a Konilias e uusunge'inire kire ko lio oodoie oto nume a Saemon. Kire uure i maana para ta'au i sinaha. ¹⁸ Kire ko dolosi hunie a Saemon nge ngaeta sata aana a Pita ohe e ii'o taane i nume. ¹⁹ Ta'e maholo a Pita ko lo'o-lo'onga'i hiito'o ue i sulie mei haata'inge ngeena, a Li'oa Maa'i ko te'uri hunie, “Saemon e oolu mwane ko dolosi'o. ²⁰ O ke siho oto i aano lau-leu, na o ke su'uri me'u ni lae pe'ire aena aana ineu nge nou uusunge'inire mai ngeena.”

²¹ Oto a Pita e siho hao i aano, ko si te'uri hunire, “Ineu oto mwane nge omu ko heitalea.

?Nga taa nge omu saeto'o aana?"

²² Oto ngaeta iini aadaelu ko te'uri hunie, "A Konilias nge e uusunge'ini'emeelu mei ie, ingeie poro paine haahie mae. Na ingeie mwane e oodota'i, na ko palo-palao no'one a God, na ahutana mwala ni Jiu kire tohungai ha'ama'u aana. Na ngaeta ensel a God e unue hunie ke unue huni'o uri o ke lae ka'u weu i nume ingeie hunie ke rongoa nga taa o kei unue hunie."

²³ Oto a Pita e si unue kire ke lae ka'u mei nume, na kire ko ma'ahu oto aana hai rodona. E dangi ho'owa a Pita e dau aakau mango, kiraelu ko si meni lae, na ngaeta mo eesine i lalo aana Kraes i Jopa ko hekusire no'one. ²⁴ Na aana hai dinge lo'u i puri, nge kire ko lai hule wau i Sisaria, na a Konilias ko maa'oohie oto a Pita. Na e lokoa no'one ahutana mwala aana uluhei iinoni ingeie na ngaeta mo malahune. ²⁵ Maholo a Pita e lai hule wau i nume a Konilias, nge poro paine aana mae ngeena e si lai pouruuru i na'ona aani ha'ama'unge aana. ²⁶ Ta'e a Pita e ha'a-uuresie na ko te'uri, "O ke uure i lengi, aana ineu iinoni no'one mola mala i'oe." ²⁷ A Pita ko kele ere-ere pe'ie a Konilias, na ko sili hao i nume na ko leesie oto mwala hunge e loko. ²⁸ Oto a Pita ko te'uri hunire, "Omu saie oto ha'atolanga i'emeelu mo Jiu e uure honosi'emi mwaanie emi he'imalahune pe'ie nga iini aana mo Aapoloa Aaopa wa emi ke sili i laona mo nume ikire urini. Ta'e a God e haata'inie aaku uri ne ke su'uri unue lo'u nga iini e mada'a na e ka'a malisine ha'imalahunanga pe'ie a God. ²⁹ Na maholo omu hei uusunge'i hunieu, nou ka'a sare

unue lo'u nga mei ola, ta'e nou lae mola mai. ? Oto no ko dolosi mola aamiu, e ue ni omu saeto'o aana ne ke lae mai?"

³⁰ Oto a Konilias ko te'uri, "Aana oolune nga maholoi sato i aapai sato mala maholo ienini aana e oolu hei dinge oto e mango haona,† nou aare-aarenga'i mai nume ineu ie. Oto nou si aparai na nga mwane e to'oni aana mo to'oni rere'a e lae oto mai uure i na'oku. ³¹ Oto ko te'uri, 'Konilias, a God e pwani rongoa oto aarenga'inge i'oe, na e lio saie oto nga taa o ko eu'esuie huni pe'ie kira maitale. ³² Oto o ke uusunge'inie nga mo iini wau i Jopa hunie kire ke haaraie a Saemon, nge ngaeta sata aana a Pita, hunie ke lae mai. A mwaena ko o'o'o wau i nume a Saemon, mwane nge ko eu'esu aana mo te'e-te'ei puluke, na nume ingeie e ii'o mola kara'inie aasi.' ³³ Na oto mola aana maholona nge nou uusunge'inie mo mwane wau i seemu, na e diana oto liutaa aana o lae oto mai. Na maholo ienini melu meni ruru oto i na'ona God huni rongoa mo ola a Aalaha e nii'i huni'o huni tola tahanga'ini'i huni'emeelu."

A Pita E Taroha'inie Tataroha Diana Hunie Mo

† **10:30** 10:30 Erenga ni Krik e unue e hai hei dinge e mango, ta'e iidu-iidunge mo Jiu e aopa mwaanie iidu-iidunge ikie si'iri, aana mo Jiu ko aehota iidu aana hai dinge nge mei ola e reu. Aana iidu-iidunge ikire, eetana nga hai dinge nge dinge ensel e haata'i hunie Konilias, na ruana nga hai dinge nge dinge mo mwane au'esu a Konilias kire hule i Jopa, na oolune nga hai dinge nge dinge kira Pita kire iisitaa mwaanie i Jopa, na haine nga hai dinge nge dinge a Pita e hule i saana Konilias. Ta'e aana iidu-iidunge ikie, e oolu hei dinge mola ni ngeena.

Aapoloa Aaopa

³⁴ Oto a Pita ko si aehotaa ere na ko te'uri, “E tohungēi to'ohuu oto, maholo ienini nou si lio saie oto uri a God e ka'a saehaahie ike mola nga mo iini. ³⁵ Mala uri nga iini ko ha'ama'u aana a God na ko esuie mo ola oodota'i, nge a God kei ilenimwa'e haahie, ma'alana e uure aana ta'ena nga po'o ni iinoni uri taa lo'u i laona walumalau. ³⁶ Omu saie taane oto Tataroha Diana a God e uusunge'inie hunie mwala ni Israel uri ikie mo iinoni kie sai to'o aana hanuelamanga mola aena aana a Jisas Kraes, iini ko aalaha haahie walu ola. ³⁷ Na omu saie taane oto nga taa e rau aana ahutana mo leu i Israel, nge e aehota i Kalili pe'ie laeliwalanga a Jon i sulie loto-maa'inge aana oonisaenga. ³⁸ Na omu saie oto uri a God e lio hilisie a Jisas ni Nasaret na e da e to'o aana Li'oa Maa'i na nanamanga. Oto aena aana a God e ii'o susu pe'ie, a Jisas e lae-lae hailiu aana ta'ena nga leu, na e asuie mo ola diana, na e ha'a-uurie mo iini nge kire ii'o i hahana nanamanga a Satan. ³⁹ Na i'emeelu mo hurula'aa melu tohungēi leesie oto aana maameelu ahutana mo ola nge a Jisas e asui'i aana hanue i'emi mo Jiu lae-lae hule oto ta'au i Jerusalem. Na melu leesie no'one kire uie i lengine po'u-po'u nge e mae. ⁴⁰ Ta'e aana oolune nga hai dinge a God e ta'ea lo'u a Jisas mwaanie maenga, oto puriha'ana e haata'i maraana lo'u aameelu. ⁴¹ E ka'a haata'i ike aana ahutana mwala, ta'e mola hunie i'emeelu mo iini nge a God e hola'i lio hilisi'emeelu oto hunie melu ke leesie. Na maholo e mauri eeliho'i oto, melu ngeu-ngeu na melu inu-inu no'one pe'ie.

⁴² Na a Jisas e unue oto huni'emeelu uri melu ke taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala. Na melu ke taroha'inie uri ingeie oto a God e lio hilisie hunie kei leie ahutana mwala ma'alana kire mae oto wa kire mauri ue. ⁴³ Ahutana mo propet oto i na'o kire ere-ere no'one i sulie a Jisas, na kire laenga'inie uri nga iini ko hiiwalaimoli aana, nge a God kei sae'aasie mo ooraha'aa ingeie i tehula'ana.”

Li'oa Maa'i E Siho I Lengine

Mo Aapoloa Aaopa

⁴⁴ Na maholo a Pita ko ere-ere ue, Li'oa Maa'i ko siho oto i lengine ahutana mo iini nge kire ko rongu hunie walana. ⁴⁵ Mo Jiu nge kire hiiwalaimoli oto na kire lae mai pe'ie a Pita, kire ko tohungai pangata'i aana a God e niie no'one Li'oa Maa'i hunie kira Konilias ma'alana ikire mo Aapoloa Aaopa. ⁴⁶ Na kire saie uri e to'ohuu oto, aana kire rongoa mwala ko tohungai lahea a God aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i. Oto a Pita ko te'uri hunie mo iini pe'ie, ⁴⁷ “Li'oa Maa'i e siho i lengide mala e siho ka'u i lengikaelu. ?Oto uri nga iini e sai uure honosie mola mwala ngeena mwaanie loto-maa'inge no'one aani wei?” ⁴⁸ Oto e si unue hunie mo iini pe'ie uri kire ke loto maa'i aana kira Konilias aana satana Jisas Kraes. Na mwala ngeena ko eitanaie a Pita uri ke ii'o ka'u pe'ire nga mo dinge lo'u.

11

A Pita E Ere Luhesie Loto-maa'ilana Mo Aapoloa Aaopa Hunie Mo Hurula'aa I Jerusalem

¹ Mo hurula'aa na ahutada kira hiiwalaimoli nge kire ii'o aana ahutana mo leu aana hanue mo Jiu, kire rongoa uri mo Aapoloa Aaopa kire ko hiiwalaimoli no'one aana God. ² Oto maholo a Pita e lai hule ta'au i Jerusalem, ngaeta mo iini aana kira hiiwalaimoli nge kire hele ma'uta'a ue aana tolaha ni torihesi'onga, kire ko tohungēi leledie a Pita, aena aana saeda hunie torihesi'onga ke lae aana mo Aapoloa Aaopa. ³ Kire ko leledie aena aana ko lae-lae i laona nume mo Aapoloa Aaopa, na hule aana ko ngeu-geu no'one pe'ire.

⁴ Oto a Pita ko si unue ahutana mo ola nge e rau, na ko te'uri, ⁵ “Nou o'o'o hao i Jopa, oto ngaeta maholo nou ririhunge'i na no ko leesie mei haata'inge. Nou leesie ola mala paineha'ana mei sala ko siho mai uure i salo. Na e lio mala nga iini e helesie e hai su'u-su'ue aana paineha'ana mei sala ngeena. Na ko lae oto mai ii'o kara'inieu. ⁶ No ko lio wau i laona, na no ko leesie ta'ena nga ola mauri oto mola ni i laona, mo ola manata na mo ola loo-loo'a, mo lulusane na mo mwaa, na ta'ena nga manu hai aropa'i —mo ola kire aapu ni ngeu'i hali'ite ni ngeena. ⁷ Oto no ko rongoa mei wala ko ere mai hunieu ko te'uri, ‘Pita, o ke horo'ie mo ola ngeena, na o ke ngau'i.’

⁸ “Ta'e nou te'uri mola, ‘!Ha'ike, Aalaha ineu! Nou ka'a ngau hikana ue nga mei ola nge mo Ha'atolanga e uure honosie uri e mada'a.’

⁹ “Na no ko rongoa mei wala e uure ta'au i Lengi ko ere lo'u mei, ko te'uri, ‘Mo ola nge a God e unue uri kire rere'a, su'uri lo'onga'inie lo'u uri

kire mada'a.' ¹⁰ Mei ola ngeena e rau ha'a-oolu, oto purine nge sulu'ilana e si lae ta'au i salo.

¹¹ “Oto aana kele maholoi satona, na e oolu mwane nge mwane ni Sisaria e uusunge'inire, kire ko hule oto wau i nume nge no ko o'o'o aana. ¹² Na Li'oa Maa'i e unue hunieu uri ne ke su'uri me'u, ta'e ne ke lae mola pe'ire. Oto e oono aasikaelu ie kire hakusieu oto huni lae wau i Sisaria, na melu lai hule wau i nume a mwane nge e hai uusunge'i hunieu. ¹³ Na a mwaena ko ha'arongo'emeelu oto uri e leesie ngaeta ensel wau i nume ingeie, na ensel ngeena e te'uri hunie, ‘O ke uusunge'inie nga mo iini wau i Jopa huni haaraie a Saemon nge ngaeta sata aana a Pita. ¹⁴ Na a Pita kei lae mai huni haata'inie tala ni meurihe huni'o na hunie mwala aana uluhe i'oe.’

¹⁵ “Oto nou lae pe'ire, na maholo no ko si aehota ere-ere ngeena na Li'oa Maa'i ko siho oto i lengide mala e siho ka'u i lengikaelu hola'i na'o. ¹⁶ Oto nou aamasito'o oto aana mei wala a Aalaha e unue nge e te'uri, ‘A Jon e loto maa'i eemiua mola aani wei ni ngeena, ta'e ineu ne kei loto maa'i eemiua aana Li'oa Maa'i.’ ¹⁷ Oto a God e niie Li'oa Maa'i hunire mala e niie ka'u hunikolu maholo kolu aehota hiiwalaimoli aana Aalaha ikie a Jisas Kraes. ?Oto uri o ko lo'o-lo'onga'i ineu ne ke uure honosie kone? !Ha'ike! Aana e ka'a adona ike ne ke leledie nga taa a God e asuie.”

¹⁸ Na maholo kire rongoa a Pita ko ere-ere, oto kire ka'a unue ike lo'u nga mei wala i sulie. Ta'e kire ko lahea mola a God na kire ko te'uri, “! Ma'alana mo Aapoloa Aaopa ta'e a God e saeto'o

aada no'one hunie kire ke oonisae na hunie kire ke to'o aana maurihe huu!"

Mwala Aana Huilume I Antiok

Kire Tala'ae Huni Hiiwalaimoli

¹⁹ Oto kira hiiwalaimoli nge kire tahi mwaanie i Jerusalem maholo kire horo'ie a Stivin, kire ko si lae kalie no'one mo henue ha'atau mala po'o ni henue i Ponisia na mala-malau i Saepras na huilume paine i Antiok aana po'o ni henue i Siria. Kire lae pe'i taroha'inie Tataroha Diana, ta'e kire ko lae pe'i unue tataroha ngeena oto mola hunie mo Jiu hahaiteli. ²⁰ Ta'e ngaeta mo iini aada nge kire o'o'o i Saepras na i Saerin kire lai hule wau i Antiok, oto kire ko ladoa no'one mola tataroha ngeena hunie mo Aapoloa Aaopa, aana kire ko taroha'inie tataroha i sulie a Aalaha, a Jisas. ²¹ Oto nanamanga a Aalaha e ii'o aada, lae-lae mo iini hunge aada ko hiiwalaimoli na kire ko aehota lulu i sulie oto a Aalaha.

²² Tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana soihaada'inge ta'au i Jerusalem, oto kire si uusunge'inie a Banabas huni lae wau i Antiok.

²³ Na maholo e lai hule wau i Antiok ko si tohungei ilenimwa'e aana e leesie uri a God e ha'adiana'ara oto. Na ko si tohungei deu rarahirere uri kire ke lulu i sulie oto Aalaha ikie to'ohuu taraure'i. ²⁴ A Banabas ingeie mwane diana na e honu aana Li'oa Maa'i na hiiwalaimolinge ingeie e susu. Na maholona mo iini hunge kire ko aehota hiiwalaimoli oto aana a Aalaha.

²⁵ Oto puriha'ana, nge a Banabas e si lae lo'u weu i Tasas huni heitalea a Sol. ²⁶ Na maholo e lio oodoie, oto e toolea lo'u mei hunie i Antiok. Na halisi leku nge a Banabas na a Sol kire ii'o pe'ie

soihaada'inge i leune na kirerue ha'a-uusulie mwala hunge. Na i Antiok nge eetana nga leu nge kire aehota haara'inie mo pwaarongoisuli aana satai ola "Kristian."

²⁷ Aana maholona ngaeta mo propet kire uure i Jerusalem, kire lae hao hunie i Antiok. ²⁸ Oto ngaeta iini aada satana a Agabas, e uure i lengi ko si ere aana nanamanga a Li'oa Maa'i uri hiolonga kei tola aana ahutana mo leu aana aalahanga ni Rom. Oto mai puri, nge mei ola ienini ko si oa aana maholo a Klodias e ne'i inemaui ni Rom. † ²⁹ Oto ahutana kira hiiwalaimoli kire si meni ne'isae tararuru huni pe'ie soihaada'inge aana po'o ni henu e i Juidia i sulie e nite nga iini aada e sai uusunge'inie. ³⁰ Kire te'urine, nge kire si uusunge'inie a Banabas na a Sol hunie kirerue ke toolea mo niinge na kire ke nii'i hunie mo na'ohai iinoni aana soihaada'inge.

12

A Herod Inemaui E Ne'ie

A Pita I Nume Ni Ho'o

¹ Aana maholona no'one nge a Herod Akripa Inemaui e aehota huni ha'aloie ngaeta mo iini aana soihaada'inge. ² E unue kire ke horo maesie a James Hurula'aa† (aasine a Jon) aana

† **11:28** 11:28 A Klodias e aalaha haahie hanue i Rom lae hule aana e lime aawalai helisi mwana hai purine hutelana a Jisas (54 A.D.). † **12:2** 12:3 E ro kalena Sepedi, a James na a Jon, pe'ie a Pita, kire urihana e oolu rahute hatarie a Jisas oto i na'o. Na aana maholona, ikiraelu mo na'ohai mwane aana aawalai pwaarongoisuli mwana rue nge kire ii'o tewa pe'ie a Jisas.

naihi. ³ Na maholo e leesie mo rato ni Jiu kire ilenimwa'e haahie mei ola ienini, e si lae lo'u aana mo dinge aana Houlaa Ni Liumwaanie na e tapolie no'one a Pita. ⁴ Na maholo kire tapolie a Pita, kire si lai ne'ie i laona nume ni ho'o. Na a Herod e ne'ie i nimana e hai pulitaa aani ramo huni lio i sulie, na e hai pulitaa ngeena kire mani ado aani hai ramo aani pulitaa. A Herod ko sare leie a Pita i maana mwala i purine mo dinge paine aana Liumwaanie e mango. ⁵ Oto kire ko si tohungēi kakali diana aana a Pita i laona nume ni ho'o, ta'e mo iini aana soihaada'inge kire ko aarea mola a God hunie ke pe'ie a Pita.

A God E Luhesie A Pita

Mwaanie Nume Ni Ho'o

⁶ I upui rodo aana hai rodo i na'ona hai dinge a Herod e lo'onga'inie hunie kei leie a Pita, a Pita ko ma'ahu i matolana e ro ramo. Kire ho'osie aana e ro iieli heu, na ngaeta mo kakalihe kire uure no'one i aena maa aana nume ni ho'o. ⁷ Oto ngaeta ensel a God e uure oto i laona nume ni ho'o, na raa-raa ko raa oto i laona nume ni ho'o. Oto ensel ngeena e hele wau i aalahana a Pita na ko ha'alioa na ko te'uri, “!O ke ta'ela'i lau-leu!” Na aana kele maholoi satona e ro iieli heu ko mou oto, na kire ko teke oto mwaanie ki'ine a Pita.

⁸ Oto ensel ko te'uri lo'u, “O ke ho'osie ro-roto'oni na ho'oahaahi'ae i'oe.” A Pita ko deu-deu mola i sulie nga taa ensel ko unue. Na ensel ko te'uri lo'u hunie, “O ke ho'osie lo'u to'oni tetewa i'oe, na o ke lae mai i sulieu.” ⁹ Oto a Pita ko lae oto i sulie ensel ngeena, na kirerue ko lae oto i sinaha mwaanie duru ngeena. Ta'e a Pita

ko lo'onga'inie uri nga mei ola to'ohuu ha'ike na uri ko leesie mola nga mei haata'inge. ¹⁰ Kire liue eetana nga kakalihe aana nume ni ho'o, na kinerue ko lae lo'u ta'au i liue ruana nga iini. Na iini ooreta nge maai para hau i matolana nume ni ho'o ngeena na huilume paine ngeena. Na maholo kinerue lae poi hule i saana maai para ngeena na ko taha mola maraana taladarue. Oto kire lae i sinaha, na kire kele lae i sulie ngaeta tala, na a Pita ko si lio talea mola ensel e ai'aa oto mwaanie.

¹¹ Maholona nge a Pita ko si lio saie nga taa e rau aana. Oto ko te'uri hunie maraana, “!Ha'ike eena! !E to'ohuu oto! A God e uusunge'inie ensel ingeie huni ha'a-uurieu mwaanie nanamanga a Herod na mwaanie walu ola nge mo rato ni Jiu kire lo'onga'inie uri kire kei esui'i eeku.”

¹² Oto maholo e kele lo'o-lo'onga'i i sulie, e si lae wau i nume a Meri nikana a Jon nge ngaeta sata aana a Mak. Na mwala hunge nge kire ruru mei nume huni aarenga'i. ¹³ A Pita e lae wau, ko iiki-iiki i kolune maa na ngaeta keni eu'esu, satana a Roda, nge ko lae mai huni tahananie maa.

¹⁴ Na maholo e rongo saie uri a Pita nge ko ere mai pe'ie, ko si tohungai ilenimwa'e na e aali'u mola mwaanie maa. Ta'e e huru eeliho'i mola hao i nume, na ko soi, ko te'uri, “!A Pita e uure oto i aena maa ta'au i sinaha!”

¹⁵ Ta'e mwala ko te'uri mola, “A keni ngeena ko pweu, ohe.” Ta'e a keine ko rara oto uri a Pita to'ohuu, kire ko si te'uri mola hunie, “Ohe nunune mola ni ngeena.”

¹⁶ Ta'e a Pita ko iiki-iiki mola i kolune maa,

na maholo kire tahanan maa na kire ko leesie, oto kire si tohungai pangata'i. ¹⁷ Ta'e a Pita e salo haahire mola aana nimana hunie kire ke rohu, oto ko si lalado nada aana a God e ha'a-iisitaanga'inie mwaanie nume ni ho'o uri taa. Mango urine, e si unue kire ke ladoa laladonga ienini nana a Jemes† na mo eesine i lalo aana a Kraes. Oto e si lae mwaanire, na e lae lo'u aana ngaeta leu.

¹⁸ Oto e dangi ho'owa, mo ramo ko si tohungai me'u, na kire ko dolosi aada hailiu uuri, “!Ha'ike eena! ?A Pita oto i tei?” ¹⁹ A Herod e unue kire ke haitale ohie a Pita, ta'e kire ka'a lio oodoie ike. Oto a Herod e dodolosi aana mo ramo nge kire kakakalie a Pita. Mango urine, e si leire hunie maenga no'one. Oto purine walu ola ienini, a Herod e lae mwaanie i Jiudia e si lai ii'o wau aana huilume i Sisaria.

Maenga A Herod

²⁰ Aana maholona a Herod ko tohungai sae-wasulie mwala aana e ro huilume i Taea na i Saedon. Oto mo rato aana e ro huilume ngeena kire ruru, kire ko si lai leesie a Herod aena aana e ro huilume ngeena ko tohungai sare holi ngeulaa ada aana po'o ni henue nge a Herod ko inemaui haahie. Ta'e i na'ona kire lae i saana Herod, kire hola'i lai ha'a-olaa a Blastas, poro paine haahie nume a inemaui hunie ke pe'ire. Oto mango

† **12:17** 12:17 A Jemes ie, ingeie aasine a Jisas. I na'o e lo'onga'i uri a Jisas ko hero-hero (leesie Mak 3:21), ta'e e aali'u taane lo'u mei puri, na aana maholona ingeie ngaeta hunu lo'u aana soihaada'inge. Ingeie nge e uusue Uusu-uusu a Jemes. Leesie Palonga 15:13 na 21:18.

urine nge kire si lai ha'arongoa a Herod uri kire ko sare ere pe'ie hunie kire kei uure ruru pe'ie. ²¹ Oto aana dinge e lio hilisie huni ere-ere pe'ire, a Herod e ho'osie mo sala diana ingeie, e lai ii'o aana naunekume ni aalaha, ko si ere-ere nana mwala. ²² Na mwala kire ko soi oto paine, aana kire ko lahea a Herod uuri, “!I'oe nga iinoni ha'ike ni ko ere-ere ngeena! !Ta'e i'oe ngaeta god!”

²³ A Herod e saeto'o aana mwala ko lahea urine, na e ka'a unue ike hunire uri kire ke lahea mola a God. Oto mola aana kele maholoi satona, ensel a God e si da a Herod ke mata'i, na mo mwaa-mwaa kire ko ngeue hasi'ona lae-lae hule aana e mae.

²⁴ Ta'e walana God ko lai hule aana mo henu hunge, na mwala hunge kire ko hiiwalaimoli lo'u. ²⁵ Oto maholo a Banabas na Sol kirerue asu mangoa asunge ikirerue aana niilana mei to'oha nge kirerue toolea mai hunie soihaada'inge i Jerusalem, kire si eeliho'i lo'u hunie i Antiok. Na maholona nge kirerue toolea no'one a Jon, nge ngaeta sata lo'u aana a Mak.

13

Li'oa Maa'i E Lio Hilisie A Banabas Na Sol Huni Esu Nana

¹ Aana soihaada'inge i Antiok ngaeta mo propet na mo ha'a-uusuli kire ii'o wau i leune. Na mo mwaena nge a Banabas, na a Simion nge ngaeta sata aana a Pulu-pulu'e, na a Manaen iini nge e paine tararuru pe'ie a Herod Antipas Inemaui, na a Lusias mwane ni Saerin, na a Sol. ² Na maholo kire ko palo-paloo God

pe'ie oolongaunge, Li'oa Maa'i e ere mai pe'ire e te'uri, “Omu ke oopaa a Banabas na a Sol nakue huni esuie mei esunge nou lio hilisirerue huni esuie.”³ Oto i purine oolongaunge na aarenga'inge kire si ha'amaa'ire aana nimada, na kire uusunge'inirerue oto huni esu nana.

A Banabas Na Sol Kire Lae

Hunie Mala-malau I Saepras

⁴ E ro mwane nge Li'oa Maa'i e uusunge'inirerue ngeena, kire lae hai huilume i Selusia huni ta'e aana nga haka hunie mala-malau i Saepras. ⁵ A Jon Mak e hakisirerue huni pe'irerue, na maholo kire lai hule wau i Saepras aana huilume i Salamis, kire ko si aehota taroha'inie walana God i laona mo nume ni palo-palo mo Jiu.

⁶⁻⁸ Kire lae-lae hule aana kire ko lai hule aana huilume paine i Pefos oto aana aapa po'o wau. Na aana huilume ngeena nge kire oodoie ngaeta mwane ni Jiu satana a Bajisas. A mwane ngeena e sai esuie ta'ena nga ola ni pangata'inge hunie mwala ke hiiwalaimoli eeni, hule aana mwala kire haara'inie aana a Elimas, nge ne'isaenga aana uuri, “mwane kure-kure na si'o-si'o.” Ta'e ingeie ngaeta propet eero-eero mola. Na a mwaena ingeie malahune a Sejas Polas poro paine haahie mala-malau ngeena. A Sejas Polas e tohungai saenanau, na aena aana ko tohungai sare rongoa walana God, oto e uusunge'inie mei wala hunie a Banabas na a Sol hunie kire ke lae ka'u mei saana. Ta'e mwane kure-kure na si'o-si'o ngeena ko tohungai leledie e ro mwane, na

ko sare hu'isie manatana a Sejias Polas mwaanie e hiiwalaimoli aana God.

⁹ Oto a Sol, nge ngaeta sata aana a Pol,† e honu mone aana Li'oa Maa'i, oto e to'o maaie wau a Elimas, ¹⁰ na ko te'uri “!Mwae, i'oe kalena a Pwelu Eero-eero oto to'ohuu! Ahutana walu ola oodo o meni leledi'i mango mola, na o tohungēi honu mola aana eeronga na pweluwalanga. ?Aana e ue o ko deu aahonga huni hu'isie walana God nge e walaimoli hunie ke rongo mala eeronga? ¹¹ Oto maholo ienini a Aalaha ko hele honosie maamu aana nimana. Oto maamu kei ulu, na o sa'a leesie ike rarangana sato hunie maholo tewa.” Na oto mola aana maholoi satona, ola mala pwa'ulana dunge e lae oto mai eeluhie e ro maana a Elimas. Na aena aana maana ko rorodo'a oto, ko kalo-kalo uluulu heiliu oto mola huni hele oodoie nga iini huni na'ona. ¹² Maholo poro paine ngeena e leesie nga taa e raune, nge e si hiiwalaimoli aana God na ko tohungēi pangata'i no'one aana ha'a-uusulinge i sulie Aalaha.

A Pol Na Banabas Kire Lae I Pisidia

¹³ Lae-lae a Pol na mo iini nge kire hakusirerue kire ta'e aana ngaeta haka e uure i Pefos huni lae aana po'o ni henuē i Pampilia, nge kire si lai siho aana huilume i Pega. Na i leune nge a Jon Mak e si lae mwaanie a Pol na Banabas hunie i Jerusalem. ¹⁴ Oto kirerue lae mwaanie i Pega

† **13:9** 13:9 Satai Sol, satai ola ni Jiu, nge e lae pe'ie hola'ina'o i matolana mwala ingeie ni Jiu. Satai Pol, satai ola ni Rom, na e aehota lae pe'ie satai ola ngeena maholo e tala'ae lae i matolana mo Aapoloa Aaopa aana aalahanga ni Rom.

kire lae lo'u hunie huilume i Antiok aana po'o ni henue i Pisidia. Na aana Dinge Maa'i Mo Jiu, kire lai ii'o mola i laona nume ni palo-palo mo Jiu. ¹⁵ Maholo mo mwane paine haahie nume ni palo-palo kire saaie uusu-uusu aana mo Ha'atolanga a Mosis na mo Uusu-uusu Mo Propet,† oto kire ko si dolosi aana Pol na mo malahune uuri, “Mo eesimeelu, mala uri omu ko to'o aana nga mei wala huni ha'asusue saena mwala ie, na omu ke unue oto molana.”

¹⁶ A Pol e uure i lengi, e salo haahire aana nimana hunie kire ke pwaarongo, oto ko si aehota ere uurini, “I'omu mo Israel na i'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu lae mai huni aarea God, omu ke pwaarongo diana ka'u hunieu. ¹⁷ God ikie mo Israel, e lio hilisie mo weuwaka i na'o na e ha'apaina'aa komu ikire aana maholo kire ii'o ni awataa i Ijip. Na aana nanamanga ingeie e saka nge e na'oda mwaanie po'o ni henue ngeena. ¹⁸ Na maholo kire lae i laona hanuesala hunie hai aawalai helisi, e pe'ire mola ma'alana helelada e ka'a diana. ¹⁹ E oohe tatanga'inie e hiu po'o ni iinoni mwaanie po'o ni henue i Kenan, na e niie mo aano mo pu'o ngeena nana mwala ni Israel hunie kire ke hele huu eeni mala nga to'olanganga oto ikire. ²⁰ Ahutana walu ola ngeena e rau i laona hai tangalai helisi pe'ie lime aawala.†

† **13:15** 13:15 Mo Ha'atolanga A Mosis na mo Uusu-uusu Mo Propet ikire oto i laona Haiholota'inge Lalahu'e nge kie to'o aana si'iri. † **13:20** 13:20 Hai tangalai helisi pe'ie lime aawala ngeena e aehota aana maholo a Jakob e lae hao ii'o i Ijip lae hule aana a Josua e na'ona mo Israel hunie kire ke a'aila'asie mo aapoloa i Kenan. Leesie Palonga 7:6.

“Oto puriha'ana nge a God e si ha'a-uuresie mo mwane lei-lei hunie kire ke na'ohai mwane nada lai hule aana pongine a Propet Samuel. ²¹ Oto aana maholona, mwala ngeena kire aitanai e a Samuel hunie ke lio hilisie nga inemaui nada. Oto a God e lio hilisie a Sol kalena Kis, nge e hute aana komu a Benjamin. Na e inemaui hunie hai aawalai helisi. ²² Oto lo'u mei puri a God e ta'aasie a Sol, e si lio hilisie lo'u a Deved hunie ke inemaui nada. Na a God e ere uuri i sulie a Deved, *A Deved kalena Jesi ingeie oto mwane nou tohungēi saeto'o aana, aana ingeie nge kei deu i sulie walu ola nou saeto'o aana ke asui'i.* **1 Samuel 13:14**

²³ “Na a Ha'a-uuri mo Israel e uure mwaanie komu a Deved, oto mala e haiholota'inie. !Na ingeie oto a Jisas! ²⁴ Na a Jon e dau aakau aana laenga mai a Jisas, aana e hola'i laenga'inie hunie ahutana mwala ni Israel uri kire ke oonise mwaanie mo ooraha'aa ikire na kire ke tohungēi loto maa'i oto. ²⁵ Na maholo a Jon ko kara'i ha'amangoa oto asunge ingeie, e si te'uri, ‘?Omu ko lo'o-lo'onga'i uri ineu a tei? Ineu ha'ike ni a Kraes iini nge omu ko maa-maa'oohie. Ta'e omu ke rongo ka'u. Iinine kei lae ue mai puriku, na hule aana ineu, na nou ka'a malisine ike, ma'alana asunge mala koni-konihe ingeie aani ta'aasilana mo ho'oaha'i'ae ingeie.’

²⁶ “Rongo ka'u, i'omu mo weuwana a Ebrahim na mo Aapoloa Aaopa nge omu lae mai huni aarea God. Ikie oto, a God e lio hilisikie huni haata'i diana aana tala ni ha'a-uuringe hunikie. ²⁷ Mwala ni Jerusalem na mo na'ohai mwane ikire, kire ka'a lio saie ike uri a Jisas ingeie a

Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie. Kire ka'a lio saie ike walana mo propet nge saaileni ko lae-lae suli Dinge Maa'i ikie. Ta'e ikire maraada nge kire ha'a-oaie mei wala ngeena aana maholo kire lei-leie a Jisas hunie maenga. ²⁸ Na ma'alana kire ka'a dau oodoie ike nga mei ola hunie a Jisas ke mae i tehula'ana, ta'e kire haro ha'atohu mola aana a Paelat hunie ke horo maesie. ²⁹ Na maholo kire ha'a-oaie ahutana mo wala i sulie maenga nge uusuleni e lae i laona Uusu-uusu Maa'i, kire oohosie mwaanie po'u-po'u, kire si lai ne'ie i laona kilipwe'u. ³⁰ Ta'e a God e ta'ea lo'u mola mwaanie maenga. ³¹ Oto puriha'ana, a Jisas e si he'i haata'i lo'u aada maraana mo maholo hunge hunie mo iini nge kire lae-lae pe'ie uure i Kalili hunie i Jerusalem. Na ikire oto kire ko taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas hunie mwala ni Israel. ³² Na i'emere'i ni oto mere ii'o huni taroha'inie Tataroha Diana huni'omu. Aena nga taa nge a God e haiholota'inie hunie mo weuwaka i na'o, ³³ e asuie oto hunie ke oa oto hunikie, aana ikie oto mo kaleda. E asuie haiholota'inge ngeena aana maholo e ta'ea a Jisas mwaanie maenga. Ruana nga Kana Maa'i e ere i sulie leune aana e ere uuri, *I'oe oto kaleku, na aehota si'iri no ko haata'inie uri ineu oto aamamu.* *Sam 2:7* ³⁴ Na a God e ta'ea oto mwaanie maenga, na e sa'a he'i mae lo'u aana nga maholo. Aena urine e sai unue uuri, *E to'ohuu oto, ne kei niie ha'adiana'anga huni'omu oto mala nou heiholota'inie hunie a Deved.* *Aesaea 55:3* ³⁵ Na ngaeta Kana Maa'i e ere luhesie lo'u uuri, *O sa'a toli'aasie mwane maa'i i'oe hunie ke kasu i laona kilipwe'u.* *Sam 16:10* ³⁶ Na kolu

meni saie oto uri mei wala ienini e ka'a ere ike i sulie a Deved Inemauro. Aana kolu saie maholo a Deved e mauri ue, e dau i sulie nga taa a God e unue hunie ke asuie. Ta'e maholo e mae, kire haitolinge'inie i saana mo weuwana na sapena e kasu oto. ³⁷ Oto ko he'i ere lo'u i sulie a Jisas, iini nge a God e ta'ea mwaanie maenga, aana ingeie e ka'a kasu ike lo'u mala a Deved.

³⁸⁻³⁹ “Oto maeni eesiku maa'i, omu ke sai diana aana uri i tehula'ana a Jisas mone melu sai unu tahanga'inie huni'omu uri a God e sai sae'aasie mo ooraha'aanga i'omu. Na ahutana mo iini nge kire hiiwalaimoli aana kire mani oodota'i i maana God, na kire ii'o luheta'i oto mwaanie ha'aloinge na nanamanga aana ooraha'aa. Ta'e mo Ha'atolanga a Mosis mone e ka'a sai luhesi'omu ike mwaanie mo ooraha'aanga i'omu. ⁴⁰ Oto omu ke kineta'ini'omu mwaanie mei ola nge mo propet kire lae-laenga'inie e oa mola aamiu, nge e te'uri, ⁴¹ *!Lio ka'u, i'omu mo iini nge omu ko ha'amwasi eeku a God! Maholo ienini no ko esuie mei ola ni pangata'inge, na ma'alana kire ke lado luhesie huni'omu, ta'e omu sa'a hiiwalaimoli ike aana. !Oto omu kei haro pangata'inie, nge omu ke si mae!*” *Habakuk 1:5*

⁴² Maholo a Pol na Banabas kirerue ko iisitaa oto mwaanie nume ni palo-palo ngeena, nge mwala ko eitanairerue uri kire ke aaliho'i lo'u mei aana ngaeta Dinga Maa'i Mo Jiu hunie kire ke ere-ere lo'u i sulie walu ola ienini. ⁴³ Na mo iini hunge aana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko palo-palo God aana nume ni palo-palo ngeena, kire ko lulu i sulie oto a Pol na Banabas. Oto kirerue ko ere-ere pe'ire ni ere ha'asusure

uri kire ke hele a'aila'a aana manata-diananga hunie a God.

⁴⁴ Oto aana Dinge Maa'i Mo Jiu lo'u mei puri, kara'inie ahutana mwala aana huilume ngeena kire loko huni rongoa walana Aalaha. ⁴⁵ Ta'e maholo mo rato ni mwane ni Jiu kire leesie uri mwala hunge kire loko, kire ko tohungēi heota'inirerue, na kire ko ere aelasirerue na kire ko ne'i-ne'ie mola walana Pol aaopa.

⁴⁶ Ta'e a Pol na Banabas kirerue mwaka aada mola na kirerue ko te'uri, "E adona walana God unulana ke hola'i lae oto huni'omu, ta'e aena aana omu ko leledie mei ola ienini, nge omu haata'inie oto uri omu ka'a malisine ike helesilana maurihe huu. Aena urine nge mere kei lae oto mwaani'omu na mere kei lae oto i saana mo Aapoloa Aaopa. ⁴⁷ Aena aana Aalaha e tohungēi ere hiito'o huni'emeelu uuri, *Nou ha'a-uuresi'o mala nga raa-raa huni raangie mo Aapoloa Aaopa, na hunie o ke haata'inie tala ni meurihe hunie mwala aana e hai su'u-su'ue aana walumalau.*" *Aesaea 49:6*

⁴⁸ Oto maholo mo Aapoloa Aaopa kire rongoa mei wala ngeena, kire ko si tohungēi ilenimwa'e na kire ko paalahea oto Aalaha haahie mei wala ingeie ngeena. Na mo iini nge a God e lio hilisire hunie kire ke to'o aana maurihe huu kire hiiwalaimoli oto aana. ⁴⁹ Aana mei olana nge walana Aalaha e taro i sulie ahutana mo henuē i leune.

⁵⁰ Ta'e mo rato ni Jiu kire ko ha'a-olaa mo na'ohai mwane aana huilume ngeena na mo na'ohai keni nge kire ko hele ma'uta'a aana palonga uri kire ke leledie no'one a Pol na

Banabas. Oto aena mei olana nge mwala ko teunge'inirerue, na kire oohe aasirerue oto mwaanie po'o ni henue ngeena. ⁵¹ Oto e ro hurula'aa kirerue tataa'inie mola wasa-wasa mwaanie ae'aedarue huni ha'apasulire uri a God kei leie tata'alanga ikire na uri kirerue sere'inie nga mei ola aana hanuena ke ha'amada'ararue, oto kire si lae lo'u hunie huilume i Aekoniam. ⁵² Ta'e mo iini haalu kire hiiwalaimoli i Antiok kire ko tohungai ilenimwa'e na kire ko a'aila'a lo'u aana Li'oa Maa'i.

14

A Pol Na Banabas Kire Lae I Aekoniam

¹ Oto mala tolachana a Pol na Banabas kirerue mani lai sili weu no'one i laona nume ni palopalo mo Jiu wau aana huilume i Aekoniam, na i leune laeliwalanga ikirerue e saka lae-lae hule aana mo iini hunge aana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa kire ko hiiwalaimoli oto. ²⁻³ Oto e ro hurula'aa kirerue kele ii'o tewa i Aekoniam na kire a'aila'a mola ni houle'inie walana Aalaha. Na a Aalaha e niie nanamanga na mo tolimaa hunirerue huni haata'inie aana mwala uri mei wala i sulie manata-diananga a Aalaha e to'ohuu. Ta'e mo Jiu nge kire ka'a hiiwalaimoli kire ko ha'a-olaa ngaeta mo Aapoloa Aaopa uri kire ke leledie mo iini nge kire hiiwalaimoli. ⁴ Oto ahutana mwala aana huilume ngeena kire oopa oto aana e ro pulitaa, ngaeta mo iini kire ne'isae pe'ie mo rato ni Jiu, na ngaeta mo iini kire ne'isae pe'ie e ro hurula'aa.

⁵ Oto ngaeta mo Jiu na ngaeta mo Aapoloa Aaopa pe'ie mo rato ni mwane ikire, kire mani

ne'isae tararuru oto huni lai horo maesie a Pol na Banabas aani uu'iladarue aani heu. ⁶ Ta'e maholo kirerue rongoa tataroha i sulie ne'isaenga ikire ngeena, oto kirerue tahi mola hunie po'o ni henue i Likeonia. I leune kirerue ko si lae kalie lo'u e ro huilume i Listra na i Debe ⁷ huni taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala.

Mwala I Listra Kire Palo-paloa A Pol Na A Banabas

⁸ Aana huilume i Listra, ngaeta mwane ae'aena e rarasi e ii'o wau i leune. E hute aana nikana na e ro ae'aena e aela oto urine, na e ka'a sai lae ike. ⁹ E ii'o mola ko rorongō i sulie walana Pol. Oto a Pol e to'o-to'omaaie a mwaena, na ko lio saie uri a mwane ngeena e hiiwalaimoli oto aana a Jisas na ha'a-uurilana e ro ae'aena e sai lae mola hunie. ¹⁰ Oto a Pol ko soi peine hunie na ko te'uri “!O ke uure i lengi!” Oto a mwaena e si uure mola, na ko lae hailiu oto.

¹¹ Oto maholo kire leesie nga taa a Pol e asuiena, kire ko soi oto paine aana erenga ni Likeonia, kire ko te'uri “!Ha'ike eena! E ro god kire ne'i iinoni oto, na kire lae oto mai huni ii'o pe'ikolu.” ¹² Oto kire unue sa'a mola a Banabas ingeie oto a Sus, aalaha haahie mo god ikire. Na aana a Pol ingeie mwane huni ere-ere, kire unue uri ingeie oto a Hemis, tatahowala mo god ikire. ¹³ Nume ni palo-paloa a Sus e kele ii'o mola wau mwaanie huilume, na oora-oora aana nume ni palo-palo ngeena na oto ahutana mwala aana huilume kire ko meni sare uunu ola oto i saana Pol na Banabas. Kire lai ha'alaunie mo puluke aana mo takai ei, oto kire si toole'i mei i maana para aana huilume huni uunu ola i saadarue.

¹⁴ Oto maholo e ro hurula'aa kire lio saie nga taa ko reune, kire ko si hakasie mo to'oni ikirerue aani saehuunge, na kire ko huru oto i matolana mwala pe'ie teanga na kire ko te'uri, ¹⁵ “!Mwae! ?E ue ni omu ko te'urine? I'emere'i mere sada mola mala i'omu. Ta'e mere lae mola mai huni taroha'inie Tataroha Diana hunie omu ke toli'aasie mola mo nunui ola mwaakule urine, na hunie omu ke aali'u takoie God Mau-meuri'e. Aana ingeie mone e ha'aholaa salo, na aano huu, na aasi, na walu ola nge ko o'o'o i lalo aani. ¹⁶ Aana i na'o a God e toli'aasie mwala ke dau mola i sulie saeda. ¹⁷ Oto ma'alana e urine, ta'e e haata'i tarau mola aana walu ola diana nge ko deu'i. Aana ingeie nge ko niie nemo uure i lengi, na mo ngeulaa ko repo oto aana maholo aani. Na ingeie oto e niie mo ngeulaa huni'omu, na e ha'ahonue saemiu aana ilenimwa'enga.” ¹⁸ Kirerue ko talei ere-ere hiito'o hunire ka'u urine lae hule aana kirerue ko weo oto aana erenga, nge kire si mamalo mwaanie uunu-olanga hunirerue.

¹⁹ Oto lae-lae i purine nga maholo e kele tewa, ngaeta mo mwane ni Jiu uure mwaanie huilume i Aekoniam na huilume i Antiok aana po'o ni henue i Pisidia kire hule mai, na kire ko ha'a-olaa mwala ni Listra ngeena uri kire ke uure honosie e ro hurula'aa. Na kire ko uu'ie a Pol aani heu, na kire ko we'i ookea oto mwaanie huilume aana kire lo'onga'inie uri e mae oto. ²⁰ Ta'e maholo mo pwaarongoisuli haalu aana hanuena kire lae mai uure kali-kelie, oto e uure i lengi, ko si lae mola wau i laona huilume.

A Pol Na A Banabas Kire Tahi Hunie I Debe

Oto aana hai dinge lo'u i puri, nge a Pol na Banabas kire si lae lo'u hunie huilume i Debe. ²¹ Kire taroha'inie Tataroha Diana wau i Debe lae-lae hule aana mo iini hunge ko ne'i pwaarongoisuli haalu oto nana a Jisas.

A Pol Na A Banabas Kire Maatolie Mo Soihaada'inge Haalu Aana

Mo Henue Kire Liu Eeni

Oto puriha'ana nge kire si eeliho'i lo'u hunie i Listra, na i Aekoniam, na i Antiok i Pisidia. ²² Na kirerue ko ere-ere pe'ie mo pwaarongoisuli haalu a Jisas aana mo henuena huni ere ha'asusure hunie hiiwalaimolinge ikire ke susu. Na kirerue ko ere uuri hunire. “Omu ke hiiwalaimoli tarau mola aana a Jisas, aena aana mo maholo hunge kolu ke si hule aana Aalahanga a God.” ²³ Na i laona ahutana mo soihaada'inge kirerue lio hilisie mo na'ohai mwane huni na'oda. Na kirerue ii'o mola pe'ie oolongaunge na aarenga'inge talada, na kirerue toli'aasire mola hunie a Aalaha, iini nge kire hiiwalaimoli oto aana. ²⁴ Oto kirerue liuhie lo'u po'o ni henue i Pisidia, na kire lae hule lo'u hao aana po'o ni henue i Pampilia. ²⁵ Kirerue taroha'inie Tataroha Diana hunie huilume i Pega, oto kire si lae lo'u hunie huilume i Atalia.

²⁶ Oto kirerue ta'e aana ngaeta haka, kire si eeliho'i lo'u hunie i Antiok aana po'o ni henue i Siria. Kirerue ko eeliho'i ngeena takoie soihaada'inge nge e uusunge'inire ka'u huni taroha'inie Tataroha Diana, na kire niirerue ka'u i nimana a God hunie ke kineta'inirerue aana

asunge kinerue si ha'amangoa ngeena. ²⁷ Oto maholo kinerue hule lo'u i Antiok kire si lokoahutana mo iini aana soihaada'inge. Na kire ladoahutana walu ola nge a God e asui'ihunirerue, aana e tahananiegaeta maa aana hiiwalaimolinge hunie mo Aapoloa Aaopa ke sili no'one mai i sulie. ²⁸ Na kinerue ii'o tewa pe'ie mo pwaarongoisuli a Jisas aana hanuena.

15

Mo Hurula'aa Kire Mani Ere I Sulie Ha'a-uurilana Mo Aapoloa Aaopa

¹ Oto ngaeta mo mwane ni Jiudia kire lae mai hule i Antiok kire ko aehota ha'a-uusulie oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge na kire ko te'uri, "Mala uri omu ka'a torihesi'o ike mala Ha'atolanga a Mosis e unue kolu ke asuie, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike." ² Ta'e a Pol na Banabas kire ka'a ne'isae tararuru ike pe'ire, oto kire ko tohungai ere haitelili oto pe'ie mo mwaena, na kire ko ere tewa honosire. Oto lae-lae kira hiiwalaimoli i Antiok kire unue a Pol na Banabas na ngaeta mo mwane kire ke lae ta'au i Jerusalem ni ere pe'ie mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge i sulie mei ola ienini. ³ Oto aana soihaada'inge e uusunge'inire huni lae i Jerusalem, nge kire liu aana e ro po'o ni henue i Ponisia na i Samaria. Kire lae pe'i maatolie kira hiiwalaimoli aana mo hanuena, na kire ko laenga'inie uri mo Aapoloa Aaopa kire ko aehota hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na kira hiiwalaimoli aana mo leune kire ko tohungai ilenimwa'e aana kire rongoa mei ola ienini.

⁴ Maholo a Pol na Banabas kire lai hule ta'au i Jerusalem mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge, na ahutana soihaada'inge kire tohungai tola konirerue. Oto a Pol na Banabas kire ko unu tahanga'inie hunie mwala walu ola nge a God e asui'i hunirerue aana asunge ikirerue. ⁵ Ta'e ngaeta mo Parise nge kire hiiwalaimoli oto aana a Jisas kire uure, oto kire ko te'uri, "E tohungai roro'a oto liutaa hunie mo Aapoloa Aaopa nge kire ko sare lulu i sulie a Jisas ke tola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis na kire ke torihesi'o."

⁶ Oto mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge kire ruru, kire ko si ere i sulie mei olana. ⁷ Na purine kire ere hiito'o oto i sulie, a Pita e uure i lengi, oto ko te'uri, "Maeni eesiku maa'i, omu meni saie oto uri a God e lio hilisieu oto wau i na'o mwaanie pulitaa ikolu hunie ineu ne ke hola'i laenga'inie Tataroha Diana hunie mo Aapoloa Aaopa hunie ikire no'one kire ke hiiwalaimoli aana Jisas. ⁸ A God mone e saie mola lo'onga'inge ta'ena nga iinoni, na e haata'inie oto uri e saeto'o aana mo Aapoloa Aaopa no'one aena aana e niie no'one Li'oa Maa'i hunire mala e niie hunikolu mo Jiu. ⁹ E ka'a asuie ike nga mei ola ke aaopa i matolakaelu. E ta'aasie mo ooraha'aanga mo Aapoloa Aaopa aena kire hiiwalaimoli mala e asuie ka'u aakaelu mo Jiu. ¹⁰ ?Oto e ue ni omu ko sare ha'angei-ngeie a God urine? Mwaanie omu ko sare da mola uri hunie kira hiiwalaimoli ke lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis nge hule aana mo weuwaka na ikie maraaka no'one kie dau aasaie mola lulu i sulileni. ¹¹ !Ha'ike! Ikie, kie hiiwalaimoli uri

a God ko ha'a-uurikie mo Jiu mola aena aana manata-diananga nge Aalaha ikie a Jisas e niie naka. Na ha'a-uurilana mo Aapoloa Aaopa ko lae urine no'one."

¹² Mo erenga ngeena e da kire mani rohu, na kire ko rongo mola i sulie a Pol na Banabas kinerue ko ladoa mo hu'i-hu'ite na mo tolimaa nge a God e da kire asui'i i matolana mo Aapoloa Aaopa. ¹³ Oto maholo kinerue ere-ere mango, a Jemes ko aehota ere uuri, "Maeni eesiku maa'i, omu ke pwaarongo ka'u hunieu. ¹⁴ A Saemon Pita e si lado diana aana tala nge a God e hola'i haata'inie kineta'inge ingeie hunie mo Aapoloa Aaopa hunie ikire no'one kire ke ne'ie mo iinoni ingeie. ¹⁵ Na walana mo propet e tohungai sada no'one mola, aana nga iini e te'uri, ¹⁶ *Ne kei he'i ooli lo'u mei na ne kei esu diana aana lo'u nume a Deved Inemauro nge e aa'oho oto ngeena. Ne kei so'ohie ahutana mo makaka'ai ola aana nume ngeena. Ne kei lado'i na kei he'i me'uta'a lo'u.* ¹⁷ *Oto aena aana mei ola ienini, ngaeta mwala lo'u aana walumalau kire kei lo'ohieu, na mo Aapoloa Aaopa nge nou lio hilisire oto, ikire no'one kire ke ne'ie mwala ineu. Walana Aalaha oto ienini.* ¹⁸ *Na ingeie oto e asuie mwala ke saie walu olana oto wau i na'o."* **Emos 9:11-12**

¹⁹ Oto a Jemes ko te'uri lo'u, "Ne'isaenga ineu e uuri. Kolu ke su'uri da aasanga hunie mo Aapoloa Aaopa maholo kire ko si aehota lulu i sulie a God. ²⁰ Ta'e hunie hanuelamanga ke ii'o i matolaka, e diana hunie kolu ke uusu-uusu mola hunire ni ha'arongora uri kire ke su'uri esuie mo ola e lio mama'ela'a aakaelu mo Jiu, mala ngaulana mo ngeulaa nge kire uunu ola aani i

saana mo li'oa aaela, wa aeni-olanga pe'ie nga iini. Na kire ke su'uri ngeue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae hunie ke mae, na kire ke su'uri ngeue no'one nga mei epu. ²¹ Aena mo ola ienini kire tohungēi aaela aakaelu mo Jiu, sulie uure oto mai na'o ha'a-uusulinge aana mo Ha'atolanga a Mosis e lae i laona ahutana mo huilume ikolu, na saailana ko lae-lae oto sulī Dīnge Maa'i ikolu mo Jiu i laona mo nume ni palo-palo ikolu.”

Mo Hurula'aa Kire Uusu-uusu Hunie Mo Aapoloa Aaopa

Kire Hiiwalaimoli

²² Oto mo hurula'aa na mo rato na ahutana mwala aana soihaada'inge, kire mani ne'isae tararuru huni lio hilisie ngaeta mo mwane aada huni uusunge'inire pe'ie a Pol na Banabas i Antiok. Oto kire lio hilisie a Saelas na a Jiudas nge ngaeta sata aana a Basabas, aana ikire-rue e ro na'ohai mwane nge ahutana ruruhaa kire tohungēi ha'ama'u aadarue. ²³ Na kire uusunge'inie uusu-uusu pe'irerue na uusu-uusu ngeena e te'uri.

Huni'omu mo Aapoloa Aaopa.

I'omu mo Aapoloa Aaopa nge omu ko o'o'o i Antiok na i Siria na i Silisia, i'omu mo eesimeelu oto aana omu hiiwalaimoli aana Kraes. Oto i'emeelu mo hurula'aa na mo rato aana soihaada'inge mai leu i Jerusalem melu ko niie saediananga i'emeelu huni'omu.

²⁴ Melu rongoa uri ngaeta mwala aana puli-taa i'emeelu kire lai hule wau i seemiu, na kire kotahi'omu oto aani wala na ko hurosie

saemiu. Ta'e walu ola ngeena melu ka'a unu'i ike hunire hunie kire ke lae wau i unu'i huni'omu. ²⁵ Oto melu meni ne'isae tararuru huni lio hilisie nga ro mwane huni uusunge'inirerue wau i seemiu. Na kire kei lae wau pe'ie e ro malahumeelu diana a Banabas na Pol, ²⁶ nge kirerue kara'i mae i tehula'ana asunge Aalaha ikie a Jisas Kraes. ²⁷ Oto melu ko uusunge'inie a Jiudas na Saelas hunie kire ke ere luhesie diana aana huni'omu walu ola nge melu unu'i i laona uusu-uusu ie.

²⁸ Oto lo'onga'inge a Li'oa Maa'i na i'emeelu no'one uri melu ke su'uri ha'ahi'ei'omu aana nga mo ola mwaanie mo na'ohai ola ienini. ²⁹ Omu ke su'uri ngaa nga mei ngeulaa nge uunu-olanga aana e lae i saana mo li'oa aaela, na omu ke su'uri ngeue mo epu, na omu ke su'uri ngeue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae, na omu ke su'uri aeni ola pe'ie nga iini. Oto kei tohungai diana oto liutaa i matolakaelu hunie omu ke lulu i sulie mo ha'atolanga ienini.

Oto saediananga paine huni'omu. Ingeie otona.

³⁰ Oto soihaada'inge e uusunge'inie e hai mwane ngeena, na kire lai hule oto wau i Antiok nge kire si lokoahutana mo iini aana soihaada'inge. ³¹ Na maholo kire saaie uusu-uusu ngeena, ruruhaa ko si tohungai ilenimwa'e haahie mei wala ni ere ha'asusure ngeena. ³² A Jiudas na a Saelas ikirerue nga ro propet no'one, oto kire ere-ere nada ni ere ha'asusure huni ha'a-a'aila'aa hiiwalaimolinge ikire. ³³ Maholo

kirerue ii'o tewa mango i Antiok, mo mwaasine i lalo aana Kraes kire si toli'aasirerue aani henuelamanga na kirerue si eeliho'i lo'u i saana mwala i Jerusalem nge kire uusunge'inirerue mai.† ³⁵ Ta'e a Pol na Banabas kire oore mola i Antiok, na ikirerue na ngaeta mwala hunge lo'u kire ko ha'a-uusulie mwala pe'i taroha'inie walana a Aalaha.

A Pol Na Banabas

Kirerue Ere Haitelili

³⁶ Oto lo'u mei puri a Pol ko te'uri hunie a Banabas, “Kure ke aaliho'i lo'u i kelie mo eesikaelu kira hiiwalaimoli aana ahutana mo henue kure liu mei taroha'inie walana Aalaha aani, hunie kure ke leesie kire ko lae oto uri taa.” ³⁷ A Banabas e ilenimwa'e taane mola, na e tohungai saeto'o aana a Jon Mak ke hakisirerue. ³⁸ Ta'e a Pol e lo'onga'inie uri e ka'a diana ike hunie kire ke toolea lo'u, aana e ka'a lae tara'asi ike pe'irerue huni ha'amangoa asunge, aana e lae-lae ka'u pe'irerue hola'ina'o, ta'e e aaliho'i mola mwaanire i Pampilia. ³⁹ Kire tohungai ere haitelili hiito'o i sulie, na lae-lae kire ko oopa oto.† A Banabas ko toolea oto a Jon Mak, na kirerue ko lae oto aana haka hunie malamalau i Saepras. ⁴⁰ Ta'e a Pol e lio hilisie mola

† **15:33** 15:33 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 34 uuri, “Ta'e a Saelas e oore mola.”

† **15:39** 15:39 Li'oa Maa'i e asuie erenga haitelili ngeena e da mei ola diana, aana urine e to'o aana e ro pulitaa huni uusunge'inire huni lai taroha'inie Tataroha Diana. Na lae-lae a Pol na Mak na Banabas na Saelas kire mani he'i malahune lo'u. Leesie 1 Korinit 9:6, 2 Timoti 4:11, na 1 Pita 5:12-13.

a Saelas huni hekusie, na mo mwaasine aana hiiwalaimolinge kire ko aarenga'i taladarue, na kire niire wau oto i nimana a God hunie ke lio i sulire. ⁴¹ Kire lae, kire lai liuhie e ro po'o ni henue i Siria na i Silisia na a Pol ko lae pe'i ha'a-a'aila'aa mo soihaada'inge.

16

A Timoti E Lae Pe'ie

A Pol Na A Saelas

¹ Kira Pol kire lai hule wau aana huilume i Debe, oto puriha'ana kire si lae lo'u hunie huilume i Listra nge kire oodoie ngaeta pwaaron-goisuli a Jisas, satana a Timoti. Aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa, ta'e nikana keni ni Jiu nge ko lulu i sulie a Jisas.† ² Mo mwaasine i lalo aana Kraes i Listra na i Aekoniam kire tohungai ne'isae paine aana a Timoti, ³ oto a Pol ko sare toolea pe'ire. Ta'e mo Jiu aana po'o ni henuena kire saie mone a Timoti e ka'a torihesi'o ue aana aamana nga mwane aana mo Aapoloa Aaopa. Oto ma'alana kire unue ingeie mwane ni Jiu taane i sulie a nikana, ta'e kire ka'a tohungai hikusie ike. Oto mwaanie kire upwesie lo'u, a Pol e si torihesi'o aana a Timoti.

⁴ Oto kira Pol kire ko lae i laona mo huilume pe'i laenga'inie hunie mo soihaada'inge uri kire ke lulu i sulie mo ha'atolanga nge mo hurula'aa na mo na'ohai mwane ta'au i Jerusalem kire

† **16:1** 16:1 Mo Jiu kire mani unue uri a Timoti ingeie ngaeta iini aada aana nikana keni ni Jiu, na mo Aapoloa Aaopa kire unue uri a Timoti ngaeta iini aada aana aamana mwane aana mo Aapoloa Aaopa.

uusui hunire. ⁵ Oto hiiwalaimolinge mo soihaada'inge ko si susu, na suli dinge mwala haalu ko sili lo'u mei i laona soihaada'inge.

A God E Unue A Pol Ke Lae I Masedonia

⁶ Kira Pol ko lai liuhie mo to'o-to'olana e ro po'o ni henue hai aropa'i i Frijia na i Kalesia. Kire oala'i huni eeli'u takoie po'o ni henue i Esia huni taroha'inie Tataroha Diana i leune no'one, ta'e Li'oa Maa'i e uure honosire. ⁷ Oto maholo kire hule aana taitelihana po'o ni henue i Misia, kire ko deu aahonga huni eeli'u oto lo'u takoie po'o ni henue i Bitinia, ta'e Li'oa Maa'i a Jisas e uure honosire lo'u. ⁸ Oto kire liue mola mo henue i Misia, na kire oodo mola hunie huilume i Troas.

⁹ Oto aana hai rodona a Pol ko leesie mei haata'inge uri mwane ni Masedonia e lae mai haaraie ko te'uri, "O ke lae mai Masedonia huni pe'i'emeelu." ¹⁰ Purine a Pol e leesie mei haata'inge ngeena, nge melu† si teule'i huni lae hunie po'o ni henue i Masedonia, aana melu saie oto uri a God nge e soi'emeelu huni lai taroha'inie Tataroha Diana hunie mwala i Masedonia.

A Lidia E Hiiwalaimoli I Pilipae

¹¹ Melu ta'elie haka i Troas nge melu si oodo hunie mala-malau i Samotres. Oto aana hai dinge i puri, melu lae mwaanie mala-malau ngeena, melu si lae lo'u hunie huilume i Niapolis.

¹² Oto uure i leune melu lae lo'u hunie huilume i Pilipae, ngaeta na'ohai huilume aana aapai henue aana po'o ni henue i Masedonia. Mo

† **16:10** 16:10 Aana mei wala "melu" e si lae mai aana tatala ie, nge kie saie uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie kira Pol i Troas huni lae pe'ire.

mwane ni Rom kire hiito'o aana huilumena na kire ii'o mola i memelutana inemaui ni Rom.

Melu ii'o i leune hunie ngaeta mo hei dinge ¹³ na aana Dinge Maa'i Mo Jiu, melu lo'onga'i huni lae i nume ni palo-palo mo Jiu, ta'e nga nume ni palo-palo ha'ike i leune. Oto melu iisitaa mwaanie huilume ngeena, na melu lae i sulie wai aana melu lo'onga'inie uri sa'a mola mo Jiu kire to'o aana nga kele leu huni aare-aarea God i leune. Oto melu leesie ngaeta mo hu'e ni Jiu kire loko, nge melu si ii'o i aano huni ere-ere pe'ire. ¹⁴ Na ngaeta hu'e aada satana a Lidia keni ni Taeataera. Ingeie ngaeta keni aana mo Aapoloa Aaopa, na asunge ingeie oto huni ha'aholinge'inie mo sala nonoro'a holiteni e paine oto liutaa. Ingeie ko palo-paloa no'one a God, na maholo ko pwaa-pwaarongo i sulie a Pol, a God e tahananie manatana hunie ke hiiwalaimoli aana mo erenga a Pol. ¹⁵ Oto ingeie na ahutana mwala aana nume ingeie kire si loto maa'i na ko haarai'emeelu oto huni lae wau i nume ingeie, na ko te'uri, "Mala uri omu ko lo'onga'i uri nou hiiwalaimoli to'ohuu aana Aalaha, nge omu ke lae ka'u mei ii'o i nume ineu." Oto aana e ere ha'a-ola'emeelu urine, nge melu si lae huni ii'o pe'ie i nume ingeie.

A Pol Na Saelas Kire Ii'o I Laona Nume Ni Ho'o

¹⁶ Oto aana ngaeta hai dinge maholo melu ko lae aana leu ni aarenga'inge i sulie wai ngeena, melu oodoie nga keni haalu ko eu'esu mala koni-konihe nana ngaeta mo mwane. Na a keni ngeena li'oa aaela nge aana, na ko unu-unue walu ola kei reu ue mai. Na mo mwane paine

haahie koni-konihe ngeena kire ko tohungēi teiterie mei to'oha paine aana. ¹⁷ A keine e lae i suli'emeelu a Pol oto mola pe'ie soinge oto paine na ko te'uri, "Mo mwane ngeena ikire mo mwane au'esu a God Hahu'ana Nanama, na kire ko lae pe'i unu-unue tala ni ha'a-uuringe ingeie huni'omu." ¹⁸ Mo dinge hunge a keine ko te'urine oto mola, lae-lae hule aana a Pol e ka'a sare rongoa oto. Oto a Pol e saro wau takoie, na ko te'uri hunie li'oa aela ngeena, "Aana satana Jisas Kraes no ko unue oto huni'o o ke lae mwaanie a keni ngeena." Na oto mola aana maholoi satona li'oa aela ngeena e tolana tahi oto mwaanie a keine.

¹⁹ Na maholo mo mwane paine haahie a keine kire leesie uri tala ni teri-to'ohanga ikire e mango oto, kire si tapolie a Pol na Saelas, kire ko ookerarue oto i saana mo mwane paine i nume ni rururu aana huilume ngeena. ²⁰ Kire toolera mai saana mo mwane lei-lei na kire ko te'uri, "E ro mwane ie, e ro mwane ni Jiu ni ie, na kirerue ko tohungēi hurosie huilume ikolu. ²¹ Na kire ko ha'a-uusulie mwala aana tolahai ola e tohungēi lae hu'ite'i mwaanie tolahaka. Aana ikie mo Rom kie ka'a sai lae ike i sulie mo tolahai ola urine."

²² Oto ahutana mwala e ruru mei aana leune kire ko si pe'ie mo mwane paine huni waelie a Pol na Saelas. Oto mo mwane lei-lei kire unue ngaeta mo ramo huni ta'aasie mo sala ikirerue na huni repusirerue. ²³ Maholo kire tohungēi repu aelasirerue mango, kire si lai ne'irerue i laona nume ni ho'o, na kire ko unue uri poro paine haahie nume ni ho'o ke tohungēi kakali diana aadarue. ²⁴ Oto aena mei olana, nge e lai

ne'ire oto i laona duru ooreta hunie mo iini e tohungēi aaela liutaa, na ko ho'osie ae'aedarue oto i denumana e ro hai dango oto paine.

²⁵ Oto i upui rodo a Pol na Saelas kirerue ko aarenga'i pe'ie kananga ni lahea God. Na mo iini nge kire ii'o no'one i nume ni ho'o kire ko rorongō mola i sulirerue. ²⁶ Kire si apara'i na paineha'ana nunu ko nunu oto, na poo-pootana nume ni ho'o ngeena ko esule'i mango oto. Na maholoi satona no'one ahutana mo maa kire taha mango, na mo iieli heu kire mani siki oto mwaanie ki'i-ki'ine na ae'aena ahutana mwala i laona nume ni ho'o. ²⁷ Maholo poro paine aana nume ni ho'o e lio na ko leesie uri ahutana mo maa aana nume ni ho'o kire mani taha mango, oto ko lo'onga'inie uri ahutana mwala i laona nume ni ho'o kire tahi mango oto. Oto e darasie naihi ingeie, ko si deu ni horo'ie mola maraana.† ²⁸ Ta'e a Pol e soi peine hunie na ko te'uri, “O ke su'uri horo'i'o maraamu aana ahutameelu taane mola mai ienini.”

²⁹ A poro paine ngeena ko eriri mola aana ko me'u, na ko soi oto hunie nga sine. Oto ko huru weu i laona nume ni ho'o, na ko pouruuru oto i na'ona a Pol na Saelas. ³⁰ Oto e toolerarue poi sinaha, ko si dolosi aadarue uuri, “?Nga taa ni ne kei da hunie a God ke ha'a-uurieu?”

³¹ Oto kire ko te'uri hunie “O ke hiiwalaimoli mola aana a Jisas aana ingeie oto Aalaha, na a God ke si ha'a-uuri'o, na e urine no'one hunie

† **16:27** 16:27 Aana ha'atolanga mo Rom, mala uri nga mwane e ii'o i nume ni ho'o ko tehi, nge mo ramo kire ko kakali aana maholona, horo'ilada kei lae. Leesie nga taa e rau aana mo ramo nge kire kakalie a Pita aana Palonga 12:19.

uluhe i'oe.” ³² Na kire ko unue oto walana Aalaha hunie poro paine ngeena na hunie ahutana mwala nge kire ii'o i nume ingeie. ³³ Oto aana hai rodona kire ko tohungēi lio i suli diana aadarue, na kire ko hodialie mo malaka i sapedarue. Na maholoi satona no'one ingeie na ahutana mwala aana uluhe ingeie kire ko meni loto maa'i oto. ³⁴ E toolea a Pol na Saelas wau i nume ingeie, ko si nii ngeulaa adarue. Na ahutana mwala aana nume ingeie kire ko ilenimwa'e oto aana kire mani hiiwalaimoli aana a God.

³⁵ E dangi ho'owa na mo mwane lei-lei kire uusunge'inie mo ramo huni ha'a-iisitaanga'inirerue. ³⁶ Oto poro paine aana nume ni ho'o ko te'uri hunie a Pol, “Mo mwane lei-lei kire unue uri i'omore'i a Saelas more sai ii'o luheta'i oto. Oto more sai lae oto, na more ke su'uri tolahi'e lo'u.”

³⁷ Ta'e a Pol e te'uri mola hunie mo ramo ngeena, “T'emere'i e ro mwane ni Rom ni ie, na kire tohungēi waelie oto ha'atolanga aana kire ka'a toli'aasi'emere'i huni ere luhesie nga mei ola hunire, ta'e kire rapusi'emere'i mola mwaakule i maana mwala, na kire ne'i'emere'i i laona nume ni ho'o. ?Oto e ue ni kire ko si sare toli'aasi'emere'i mola mumuni aana maholo ienini? !Ha'ike! E malisine ikire maraada ni kire kei haro lae mai huni ha'a-iisitaanga'ini'emere'i mwaanie nume ni ho'o.”

³⁸ Oto mo ramo ngeena kire si lae, kire ko lai ha'arongoa mo mwane lei-lei. Na maholo kire rongoa uri a Pol na Saelas ikirerue e ro mwane ni Rom, nge kire ko si tohungēi me'u. ³⁹ Oto kire lae mai saana a Pol na Saelas, kire ko si

unue saehuunge ikire hunirerue, na kire ko ha'a-iisitaanga'inirerue oto mwaanie nume ni ho'o, na kire ko eitanairerue uri kirerue ke lae mwa-mwanoto mola mwaanie huilume. ⁴⁰ Maholo a Pol na Saelas kire iisitaa oto mwaanie nume ni ho'o, kire si lae wau i nume a Lidia na kire ko ere ha'asusure mo mwaasine i lalo aana Kraes lo'u hunie hiiwalaimolinge ikire ke susu. Oto e mango urine, nge kire si lae mwaanie huilume ngeena.

17

A Pol E Laeliwala I Tesalonaeka

¹ A Pol na Saelas kirerue lae i liu i huilume i Ampipolis na huilume i Apolonia kire si lai hule wau aana huilume i Tesalonaeka. Na mo Jiu kire to'o aana nga nume ni palo-palo no'one i leune. ² Na i sulie tolahana a Pol aana ta'ena nga huilume, e lae oto ko lai aare-aarenga'i pe'ire na ko lai ere-ere pe'ire, na ko saaie Uusu-uusu Maa'i nada. Na e ii'o i leune hunie e oolu Dinge Maa'i Mo Jiu, ³ na ko lado luhesie mo ne'isaenga hunire aana mo wala i laona mo Uusu-uusu Maa'i. Na e tohungai haata'i diana aana hunire uri a God e oala'inie oto uri a Kraes kei sapesalu, na puriha'ana kei he'i meuri eeliho'i lo'u mwaanie maenga. Na e te'uri, "A Jisas nge no ko houle'inie huni'omu ienini, ingeie oto a Kraes nge omu ko maa-maa'oohie." ⁴ Oto ngaeta mo Jiu kire hiiwalaimoli oto aana mei wala ngeena, na kire ko lulu i sulie oto a Pol na Saelas. Na mo iini hunge aana mo Aapoloa Aaopa nge kire ko palo-paloa God, na ngaeta mo iini hunge aana

mo na'ohai keni peine kire ko lulu i sulie oto no'one a Pol na Saelas.

⁵ Ta'e mo rato ni Jiu kire ko tohungēi heota'inire, oto kire lai rurue mo iini hunge aana kira holo-holo aama, kire ko si aehotaa maaola-olanga. Oto kire huru weu i nume ngaeta mwane satana a Jeson aana kire ko lio hunie a Pol na Saelas huni toolerarue i na'ona mo rato ni mwane. ⁶ Ta'e maholo kire ka'a lio oodoie e ro mwane ngeena, oto kire si tapolie mola a Jeson na ngaeta mo mwaasine i lalo aana Kraes, na kire ko we'i ookera oto wau i na'ona mo rato ni mwane aana huilume ngeena. Na kire ko soi oto paine, kire ko te'uri, "E ro mwane nge kire ko hurosie ahutana mo henue, kirerue hule lo'u mei laona huilume ikolu ie. ⁷ Na a Jeson e toli'aasirerue hunie kirerue ke ii'o i nume ingeie. Oto ahutada kire ko meni lae hu'isie mo ha'atolanga inemaui ni Rom aana kire ko unue uri ngaeta mwane aaopa, ingeie oto na'ohai inemaui, na satana a Jisas."

⁸ Oto mo Jiu kire tohungēi da mahuro oto hiito'o pe'ie mo wala urine hunie saena ahutana mwala aana huilume ngeena na oto mo rato ni mwane no'one. ⁹ Lae-lae kire ko deu rarahie oto a Jeson na ngaeta mo mwaasine i lalo aana Kraes hunie kire ke hiri aani to'oha, oto puriha'ana kire si toli'aasie kire ke lae.

A Pol Na Saelas

Kire Laeliwala I Berea

¹⁰ Oto maholo na ko si rodo, mo mwaasine i lalo aana Kraes kire si uusunge'i mumuni aana a Pol na Saelas hunie huilume i Berea. Maholo kirerue hule ta'au i Berea kirerue lae

oto hunie nume ni palo-palo mo Jiu. ¹¹ Na aana huilume ngeena, tolahana ahutana mwala e tohungēi diana, liue mwala i Tesalonaeka. Mo Berea kire tohungēi mwa'e-mwa'e ni rongo i sulie walana Pol pe'i heitalea mo wala ngeena i laona mo Uusu-uusu Maa'i, ohe kire to'ohuu wa ha'ike. ¹² Na hungelana mo Jiu na mo Aapoloa Aopa na ngaeta mo na'ohai keni aada kire mani hiiwalaimoli oto no'one.

¹³ Ta'e maholo mo rato ni Jiu weu i Tesalonaeka kire rongoa uri a Pol ko taroha'inie lo'u walana God ta'au i Berea, kire lae mai kire ko si ere i saena mwala hunge lo'u aana huilume ngeena hunie kire ke saewasulirerue. ¹⁴ Oto mo mwaa-sine i lalo aana Kraes kire uusunge'inie a Pol mwaanie hanue ngeena hunie nga leu kara'inie aasi, ta'e a Saelas na Timoti kirerue oore mola i Berea. ¹⁵ Na mo iini nge kire hakusie a Pol kire lae tara'asi oto pe'ie hule aana huilume i Atens. Oto puriha'ana kire lae mwaanie a Pol aana huilume ngeena, kire si lae pe'ie mei wala a Pol hunie a Saelas na Timoti uri kirerue ke lae lau-leu i saana Pol.

A Pol E Laeliwala I Atens

¹⁶ Maholo a Pol ko maa'oochie a Saelas na a Timoti wau i Atens, saena ko tohungēi huu aana ko leesie huilume ngeena e honu mola aana nunune mo pweai god. ¹⁷ Oto e lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu huni ere-ere nada na ta'ena nga iini ko lae no'one mai huni palo-paloa God pe'ire. Na suli dinge ko lae-lae no'one aana leu ni uusi'e huni ere pe'ie mwala nge kire ko lae-lae mai i leune.

18 I Atens mo pulitaa oto hunge mala mo Epikiurian na mo Stoek† kire ko ere-ere oto hiito'o i sulie nga taa e tohungei roro'a hunie mauriha'ana iinoni. Oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana e ro pulitaa ngeena kire rongoa ere-erenga a Pol, oto kire ko te'uri, “?Nga taa ni e rongo mala wisi ko nore-nore ngeena? ?Nga taa ni a mwaena ko sare unuena?” Na ngaeta mo iini ko te'uri, “Ohe ko ere i sulie ngaeta god aana mo po'o ni henue hai aaopa'i ni ngeena.” Kire ko ere urine aena aana a Pol ko taroha'inie Tataroha Diana i sulie a Jisas na ta'ela'inge ingeie mwaanie maenga.

19 Oto kire toolea a Pol i na'ona pulitaa ni lei lei nge kire haara'inire aana Ariopagas,† na kire ko dolosi aana, kire ko te'uri, “Melu ko sare saie mei ha'a-uusulinge haalu nge o ko laenga'inie ngeena. 20 Aana mo wala o ko unu'i ngeena, kire kele rongo aaopa huni'emeelu. Oto melu ko tohungei sare sai diana aana mei ha'a-uusulinge haalu ngeena.” 21 Aana mwala ni Atens na mo awataa nge kire lae mai ii'o aana huilume ngeena kire sai te'urine tarau. Aana kire ii'o oto mola huni rongo hunie ta'ena nga mei ola haalu ko reu huni lalado i sulie.

† 17:18 17:18 Pulitaa mo Epikiurian ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke da mola mo ola hunie kire ke ilenimwa'e. Ta'e pulitaa mo Stoek ngeena kire hiiwalaimoli uri e lae wai roro'a hunie mo iinoni kire ke su'uri deu mola i sulie hari-huninge ikire, ta'e kire ke asuie mola nga taa kire lo'onga'inie e oodo. † 17:19 17:19 Pulitaa kire haara'inie Ariopagas ngeena ko lio i sulie mo ha'a-uusulinge uri taa kire sai maaie i laona huilume ikire ngeena.

²² Oto a Pol e uure i na'ona pulitaa ngeena, ko si te'uri, "Mo Atens, nou lio saie uri omu tohungēi diana aani palonga. ²³ No ko ere urine aena aana maholo nou lae-lae hailiu i laona huilume i'omu, nou leesie mo leu oto hunge nge omu ko aare-aarenga'i eeni, na nou leesie omu uusue no'one mo wala aana ngaeta ora ni uunu-uunu e te'uri, 'Ora ni uunu-uunu i saana li'oa kolu ka'a saie.' Oto li'oa nge omu ko palo-paloo urine, ma'alana omu ka'a saie, ta'e ingeie nge no ko ere-ere i sulie huni'omu ienini. ²⁴ Li'oa ngeena ingeie oto God nge e ha'aholaa walumalau na ahutana mo ola i lalo aana, na ingeie nge e aalaha haahie i Lengi na mai aano. Oto e ka'a o'o'o ike i laona mo nume maa'i ikie mo iinoni nge kie ko eu'esui'i. ²⁵ Na e ka'a hari hunie ike nga mei ola hunie kie ke pe'ie aana. !Ha'ike! Ingeie maraana ni e niie mauringe hunikie, na e niie walu ola nge kie to'o aani. ²⁶ A God e ha'aholaa eetana nga mwane a Adam, na mwaanie mola ta'a-ta'a iinoni ngeena nge a God e si esuie mo taungei iinoni hai aaopa'i hunie kire ke lai ii'osie walumalau. Na e totohoa oto mo leu hunie kire kei ii'o aani, na e pongie oto mauringe ikire. ²⁷ A God e asuie walu ola ngeena aena aana e saeto'o aana kie ke haitalea, na maholo kie kei heitalea, kie kei haro lio oodoie taane, aena aana e ka'a ii'o ha'ataulie ike nga iini aaka. ²⁸ Mala ka'u ngaeta mwane saenanau i'omu e uusue wau i na'o uuri, 'Aena aana a God mola e da kie ii'o i laona walumalau, na kie ko meu-meuri, na kie sai lae hailiu.' Na e uusue no'one uuri, 'Ahutaka kie mani ne'ie mo mwela ingeie hali'ite.' ²⁹ Oto aena a God e niie mauringe hunikie mala mo mwela ingeie,

nge kie ke su'uri ne'i-ne'isae uri a God nga ola kie sai eedumie mola aani kol wa aani siliva wa aani heu. Aana a God e ka'a urihana ike ola nge nimana iinoni wa saenanaunge iinoni e sai esuie. ³⁰ Wau i na'o maholo mwala kire ka'a lio saie ue a God, e ka'a ha'aloire ike. Ta'e maholo ienini nge ko tohungēi ere hiito'o hunie ahutana mwala i laona walumalau uri kire ke oonisaē mwaanie mo ooraha'aa ikire. ³¹ Aana e pongie oto hai dinge hunie kei leie walumalau aana, na kei leie mwala oto i sulie nga taa e saie e oodo ta'ingelu. Na e lio hilisie oto iini nge kei leie mwala urine, na e haata'i diana aana oto hunie ahutana mwala aana e ta'ea ka'u iinine mwaanie maenga.”

³² Maholo mwala kire rongoa uri a Pol ko ere i sulie ta'ela'inge mwaanie maenga, oto ngaeta mo iini ko ha'amwasi mola aana. Ta'e ngaeta mo iini kire ko te'uri, “Melu saeto'o aana o ke ere i sulie mei ne'isaenga ngeena lo'u aana nga maholo.” ³³ Oto a Pol e si lae mwaanie pulitaa ngeena. ³⁴ Ta'e ngaeta mo iini kire ko lulu i sulie oto walana a Pol na kire ko hiiwalaimoli oto aana a Jisas. Na ngaeta mo iini aada nge a Daeonisas ngaeta mwane no'one aana pulitaa Ariopagas ngeena, pe'ie ngaeta hu'e satana a Damaris, na ngaeta mwala lo'u.

18

A Pol E Lae i Ha'a-uusulie

Mo Korinit

¹ Oto puriha'ana a Pol e uure mwaanie i Atens, e si lae lo'u hunie huilume i Korinit. ² Na aana huilume ngeena ko oodoie mwane satana

a Akuila mwane ni Jiu nge e hute aana po'o ni henue i Pontas. A Akuila na hu'e ingeie a Prisila kirerue o'o'o wau i na'o aana po'o ni henue i Itali, ta'e kirerue si lae mwaanie maholo inemaui peine ni Rom a Klodias e oohea ahutana mo Jiu mwaanie huilume i Rom, nge e ne'i na'ohai huilume aana po'o ni henue i Itali. Oto a Akuila na Prisila ko si lae mai ii'o i Korinit maholo a Pol e oodoirerue. ³ Oto a Pol ko ii'o oto pe'irerue, na ko eu'esu oto pe'irerue aena aana kiraelu ko meni esu mola aana asuilana mo nume susulu. ⁴ Na suli Dinge Maa'i Mo Jiu, a Pol ko lae i nume ni palo-palo mo Jiu huni ere-ere nana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa hunie kire ke hiiwalaimoli aana walu ola nge ko unu'i.

⁵ Oto maholo a Saelas na a Timoti kirerue hule mai saana a Pol aana kirerue uure i Masedonia, a Pol ko si aehota taroha'inie Tataroha Diana mola i suli dinge. Na ko taroha'inie hunie mo Jiu uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie kei lae mai. ⁶ Ta'e maholo mwala ni Jiu kire ko leledie na kire ko ere aelasie, a Pol e si tataa'inie mola mo wasa-wasa aana to'oni ingeie mala nga tolimaa uri tolahada e tohungai aaela liutaa. Oto ko ha'apasulire ko te'uri, "Mala uri a God ko ha'aloi'omu, na roro'anga i'omu oto maraamiu eena. Nga roro'anga ineu ha'ike aana leune. Uure si'iri pwau weu ne kei lai taroha'inie Tataroha Diana oto hunie mo Aapoloa Aaopa."

⁷ Oto a Pol e iisitaa mwaanie nume ni palo-palo mo Jiu ngeena, na ko lae oto wau i nume a Titias Jastas ngaeta mwane aana mo Aapoloa Aaopa nge ko palo-paloa God. Na nume ingeie e ii'o mola kara'inie nume ni palo-palo ngeena.

⁸ Ahutana asunge ingeie pe'ie mo Jiu e ka'a waeta'i ike, aana na'ohai mwane haahie nume ni palo-palo ngeena satana a Krispas na uluhe ni iinoni ingeie kire ko meni hiiwalaimoli oto aana a Aalaha. Na mo iini hunge lo'u i Korinit kire ko loto maa'i oto, aana kire rongoa Tataroha Diana, na kire hiiwalaimoli oto aana.

⁹ Oto aana ngaeta hai rodo a Aalaha ko ere hunie a Pol aani ma'ahu-polenga ko te'uri, "O ke su'uri me'u, na o ke su'uri rohu, ta'e o ke unu-unu tahanga'iniu tarau ¹⁰ sulie ineu taane pe'i'o. Nga iini aana mwala aana huilume ngeena e sa'a waeli'o ike sulie mwala ineu kire hunge i leune."

¹¹ Oto a Pol e ii'o lo'u i Korinit hunie halisi pe'ie e oono waro-warō huni ha'a-uusulie mwala aana walana God.

¹² Oto aana maholo nge a Galio e aalaha haahie po'o ni henuē i Akaea, mo rato ni Jiu kire ruru, kire si tapolie a Pol na kire toolea i saana a Galio hunie ke leie. ¹³ Na kire ko te'uri, "A mwane ie ko tohungēi sare hu'isie ha'atolanga aana ko da uri mwala ke palo-paloa God mola mwaanie tolahai ha'atolanga i'emeelu mo Jiu." †

¹⁴ Ta'e maholo a Pol ko sare aalamire, oto a Galio ko hola'i te'uri oto hunire mo Jiu, "Mala uri omu ke da wala i sulie nga mei ola aaela wa nga mei takalonga a mwane ie ke asuie, ha'alaa nou sai rongō taane huni'omu mo Jiu.

† **18:13** 18:13 Mo Rom ka'a toli'aasie ahutana mo palonga hai aaopa'i i laona aalahanga ikire, ta'e kire maaie ngaeta mo iini mola, mala palonga mo Krik, na palonga mo Jiu. Aana maholo ienini kire ka'a lio saie ue uri hiiwalaimolinge aana Jisas e aaopa mwaanie palonga mo Jiu, ta'e lae-lae kire lio saie uri e aaopa, nge kire si uure honosie.

¹⁵ Ta'e i sulie omu ko ere haitelili mola i sulie mo wala na mo satai ola na mo ola mola i sulie mo ha'atolanga i'omu maraamiu, oto e diana mola uri hunie i'omu maraamiu omu ke ha'a-oodohie leune. Ineu, nou ka'a sare ha'a-oodohie ike mo ola urine huni'omu.” ¹⁶ Oto e si oohera i sinaha mwaanie nume ni lei-lei. ¹⁷ Na kire mani tapolie mola a Sostinis, poro paine haahie nume ni palo-palo mo Jiu, na kire ko repu aelasie oto i maana nume ni lei-lei. Ta'e a Galio e ka'a aapwasu ike aana leune.

A Pol E Ooli Lo'u Hunie Huilume I Antiok Aana Po'o Ni Henue I Siria

¹⁸ Oto a Pol e ii'o tewa oto lo'u pe'ie mo mwaasine i lalo aana Kraes i Korinit. Lae-lae e si lo'onga'i huni lae lo'u hunie po'o ni henue i Siria. A Prisila na Akuila kirerue hakusie aana laenga ngeena, na maholo kire hule i Senggria, a Pol e si pala o'oru'e aana iihune pwaune aena aana mo dinge aana haiholota'inge maa'i ingeie kire si mango. Oto kire ta'e aana haka, ¹⁹ kire ko lae holosie aasi oto hunie huilume paine i Epesas. Kire lai hule wau i Epesas nge a Pol e si lae mwaanie a Prisila na Akuila, na ko lae maraana oto i laona nume ni palo-palo mo Jiu ni ere-ere pe'ire. ²⁰ Oto kire ko eitanaie hunie ke kele ii'o tewa lo'u pe'ire, ta'e e sere'i. ²¹ Maholo ko deu aakau oto huni lae mwaanire, oto ko te'uri, “Mala uri a God e saeto'o aana ne ke ooli lo'u mei, nge omu ke leesieu lo'u i leu.” Oto e si lai ta'e aana haka, no ko lae oto mwaanie i Epesas.

²² Maholo kire hule aana huilume i Sisaria, a Pol e lae ta'au i Jerusalem nge ko si ere-ere pe'ie mwala aana soihaada'inge ta'au i leune. Oto

puriha'ana nge e si lae hao lo'u hunie i Antiok.
²³ E haro ii'o tewa i Antiok nge e si lae lo'u mwaanie i leune, na ko lai liuhie oto mo henue i laona e ro po'o ni henue i Kalesia na i Frijia ni ere ha'asusue saeda, hunie hiiwalaimolinge ikire aana Jisas ke a'aila'a lo'u.

A Apolos E Taroha'inie Jisas

²⁴ Aana maholona no'one ngaeta mwane ni Jiu nge e hute aana huilume i Aleksandria ko lae mai hunie i Epesas, na satana a Apolos. E tohungai saenanau aana ere-luhesilana mo ne'isaenga na e tohungai saenanau no'one aana mo Uusu-uusu Maa'i. ²⁵ Kire ha'a-uusulie aana hiiwalaimolinge aana a Aalaha na e tohungai mwa'e-mwa'e ni taroha'inie Tataroha Diana na mo ha'a-uusulinge i sulie a Jisas. Nga taa ko ha'a-uusulie mwala aani i sulie a Jisas e tohungai oodo, ma'alana e saie mola laladonga i sulie loto-maa'inge a Jon Loto Maa'i. ²⁶ A Apolos e lae wau i laona nume ni palo-palo mo Jiu ko tohungai ere hiito'o hunire. Oto maholo a Prisila na Akuila kire rongoa ere-erenga ingeie, kire si toolea wau i nume ikirerue ni ha'a-uusulie lo'u aana tolachana God.

²⁷ Oto puriha'ana, maholo a Apolos ko sare lae lo'u holosie aasi hunie po'o ni henue i Akaea, mo mwaasine i lalo aana Kraes i Epesas kire si pe'ie ni uusue uusu-uusu hunie mwala aana soihaada'inge i Akaea uri kire ke lio i suli diana aana maholo kei lae wau i saada. Oto maholo a Apolos e lai hule wau i Akaea, e si pe'ie mo iini nge a God e si niie hiiwalaimolinge hunire aena aana manata-diananga ingeie e paine hunire.

²⁸ E tohungai pe'ire hiito'o sulie e ere raramaa

hunie mo Jiu i maana mwala, na ko haata'i diana aana mo leu nge lo'onga'inge ikire e lae takalo. Na ko lado luhesie lo'u mo wala i laona Uusu-uusu Maa'i huni haata'inie uri a Jisas oto a Kraes, a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'i huni uusunge'inie mai.

19

A Pol E Ii'o I Epesas

¹ Maholo a Apolos e ii'o ue aana huilume i Korinit i laona po'o ni henue i Akaea, a Pol e hane holo i henue e si lai hule aana huilume paine i Epesas, na ko oodoie ngaeta mo pwaarongoisuli.

² Oto ko dolosi aada ko te'uri, “?Maholo omu aehota hiiwalaimoli aana Jisas, uri Li'oa Maa'i e siho no'one i lengimiu?”

Kire aalamie kire ko te'uri, “Ha'ike. Melu ka'a rongoa nga mei ola i sulie Li'oa Maa'i, na hule aana melu ka'a saie Li'oa Maa'i nga ola uri taa.”

³ Oto a Pol ko dolosi aada ko te'uri lo'u, “?Mala uri ko urine, nga tolahai loto-maa'inge uri taa nge omu loto maa'i aana?”

Oto kire ko aalamie a Pol kire ko te'uri, “Melu loto maa'i aana tolahai loto-maa'inge nge a Jon e ere i sulie.”

⁴ Oto a Pol ko te'uri lo'u, “A Jon e loto maa'i aana mwala nge kire oonisaie mwaanie mo ooraha'aa ikire. Na e unue hunie mwala uri kire ke hiiwalaimoli aana iini nge kei lae lo'u mei puri, na ingeie oto a Jisas.” ⁵ Maholo kire rongo urine, kire ko loto maa'i oto aana satana Jisas Aalaha ikie. ⁶ Na maholo a Pol e ne'ie nimana i pweude, nge Li'oa Maa'i e si siho i lengide,

na kire ko ere oto aana ta'ena nga erenga hai aaopa'i na kire ko laenga'inie oto walana God. ⁷ Na ola mala aawalai mwane mwana rue nge loto maa'ilada e lae.

⁸ A Pol e lae-lae i laona nume ni palo-palo mo Jiu, na e lae pe'i ere hiito'o hunie mwala i sulie e oolu waro-warō. Aana ko deu aahonga no'one huni ha'a-aali'ue mwala hunie kire ke aali'u mei takoie Aalahanga a God. ⁹ Ta'e ngaeta mo iini aada ka'a sare hiiwalaimoli ike aana mei wala ienini. Na kire ko aehota ere aelasie oto Tala Ni Meurihe i na'ona mwala. Oto a Pol e lae mwaanire na ko toolea no'one mo pwaarongoisuli pe'ie. Na ko lai ha'a-uusulire i sulie tolahana a Jisas mola susue dinge wau i laona nume ni sukulu a Tiranas. ¹⁰ A Pol e asuie urine hunie e ro halisi, hunie ahutana mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa nge kire ko o'o'o aana po'o ni henue i Esia kire ke mani rongoa walana Aalaha.

Li'oa Aaela E Ka'a Ha'ama'u Aana E Hiu Mwela Mwane A Seva

¹¹ A God e niie nanamanga hunie a Pol hunie ke asuie mo hu'i-hu'ite hunge nge mwala ka'a leesi'i ue. ¹² Ma'alana ta'ena nga mei sala e to'orie mola sapena Pol, na kire kei toolea hunie mo iini ko mata'i wa mo iini nge mo li'oa aaela e ii'o aada, kire sai awaa oto, na mo li'oa aaela ngeena ko tehi oto mwaanire.

¹³⁻¹⁴ Na ngaeta mo mwane ni Jiu kire ko lae hailiu no'one huni oohe aasie mo li'oa aaela mwaanie mwala. Ngaeta mo iini aada, e hiu mwane kalena Seva, nga na'ohai pris. Oto ikire no'one kire ko sare oohea mo li'oa aaela aana satana Jisas Aalaha ikie. Na kire ko te'uri, "Aana

satana Jisas nge a Pol ko lae pe'i taroha'inie, o ke iisitaa.”

¹⁵ Ta'e li'oa aaela e aalamire ko te'uri mola, “Nou saie taane a Jisas, na nou saie a Pol. ?Ta'e i'omu, kira tei ni i'omu?” ¹⁶ Oto mwane nge li'oa aaela e o'o'o aana, e ta'ela'i mola na ko seunire oto, lae-lae hule aana ko seu aelasire oto. Na kire mani malaka'a mango, na mo sala ikire kire haka aaela oto. Oto kire si tehi mwaanie nume ngeena, na nga sala ha'ike lo'u i denumada.

¹⁷ Maholo tataroha i sulie mei ola ienini e lai hule aana mwala ni Epesas, oto mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa, kire ko meni me'u oto, na kire ko si ha'ama'u aana satana Jisas Aalaha ikie. ¹⁸ Na mo iini hunge aana mo iini kire hiiwalaimoli kire lae mai na'ona ahutana mwala, kire ko si ha'ahoue mo ooraha'aa kire dau'i ke'u. ¹⁹ Na mo iini hunge nge kire ko esuie mo ola aana nanamanga mo li'oa aaela, kire rurue mo uusu-uusu ikire nge kire ko kure-kure na kire ko si'o-si'o i suli'i, kire ko uunu'i i laona dunge oto i maana mwala. Na maholo kire iidumie holitana mo uusu-uusu ngeena e hule aana mei to'oha hunie waaitana nga mwane ko esu hunie e ro tangalai helisi.† ²⁰ Oto aena walu ola paine urine ko reu, nge walana Aalaha e si lai hule aana mo leu hunge, na mwala hunge kire ko hiiwalaimoli oto aana.

Mwala Oto Hunge Kire Maaola-ola I Epesas

† **19:19** 19:19 Erenga ni Krik e unue uri iidumilana mei to'oha ngeena e hule aana lime aawalai sinola aani to'oha kire haara'inie drakma. Na ta'a-ta'a mei drakma e malisine oto waaitana nga mwane au'esu hunie ta'a-ta'a hai dinge.

²¹ Purine walu ola ngeena e rau mango, a Pol e hiinge'inie uri a Li'oa Maa'i ko sare uusunge'inie huni hola'i lae aana e ro po'o ni henue i Masedonia na i Akaea, nge ke si lae lo'u hunie i Jerusalem. Na a Pol ko te'uri lo'u, "Maholo ne kei lai liuhie mo leu ngeena mango, ne kei lai hule lo'u aana huilume paine i Rom." ²² Oto ko uusunge'inie a Timoti na Erastas, e ro mwane ko eu'esu pe'ie hunie i Masedonia, na a Pol e kele ii'o lo'u huni ha'amangoa ngaeta mo ola aana po'o ni henue i Esia.

²³ Ta'e i na'ona e lae mwaanie leune nga maaola-olanga paine e rau i tehula'ana Tala Ni Meurihe. ²⁴ Na maaola-olanga ngeena, mwane ni Epesas satana a Demitrias nge e aehotaa. A mwane ngeena asunge ingeie oto huni eedu ha'amalaa nume ni palo-palo a Atemis, mei god keni mo Epesas. Ko eedumie mo kele nume ngeena aani siliva huni ha'aholinge'ini'i, na ngaeta mo iini hunge lo'u ko terie mei to'oha oto paine mwaanie taungei eedunge mala ie.

²⁵ Oto a Demitrias a soie mai ahutana mo mwane aadu-eedu ngeena, na e soie mai no'one ngaeta mo mwane kire ko teri ola aana ta'a-ta'a taungei esungena, ko si te'uri hunire, "Mo mwane, omu ke saie tari-olanga diana ikolu ko lae mai mola mwaanie ta'a-ta'a taungei esunge. ²⁶ Oto mala omu leesie na omu rongoa oto maraamiu, a Pol ko laenga'inie uuri, 'Mo god nge asuileni e lae aani nimana iinoni, nga mo god to'ohuu ha'ike.' Na a Pol e hu'isie oto manatana ahutana mwala aana huilume ikolu i Epesas, na kara'inie oto no'one ahutana mwala aana

mo henue i laona po'o ni henue ikolu i Esia ienini. ²⁷ Mala uri kolu ka'a lo'onga'i diana, nge mwala kei mwesi mola mwaanie mei esunge ni teri-to'ohanga ikolu, na nume ni palo-palo a god Artemis kei ne'ie nume mwaakule mola. Hola'ina'o ahutana mwala i laona po'o ni henue i Esia na ahutana mo leu i laona walumalau kire ko palo-palo god ikolu ngeena. Ta'e walana Pol ie kei da oto nga iini sa'a ha'ama'u lo'u aana na'ohai god ikolu ngeena.”

²⁸ Oto maholo ahutana mwala e rongo urine, kire ko si tohungēi saewasu, na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, “A Artemis god i'emeelu mo Epesas e paine liutaa.” ²⁹ E ka'a tewa na ahutana mwala aana huilume ngeena kire ko maaola-ola oto. Oto kire mani huru weu i saana leu ni maa-maani ola,† na ngaeta mo iini aada ko tapolie oto a Gaeas na Aristakas, na kire ko ookerarue oto wau aana leu ni maa-maani ola ngeena. E ro mwane ngeena, kinerue hakusie a Pol uure mwaanie po'o ni henue i Masedonia.

³⁰ A Pol ko sare lai ere hunie mwala, ta'e mo pwaarongoisuli kire uure honosie. ³¹ Na ngaeta mo na'ohai mwane aana po'o ni henue ngeena nge kire ko ha'i malahune pe'ie a Pol, ikire no'one kire uusunge'inie mei wala hunie uri ke su'uri lae lo'u weu i laona leu ni maa-maani ola.

³² Mwala e ruru ngeena kire ko tohungēi da mahuro oto hiito'o hunie saena mwala. Nga pulitaa ni e ere-ere oto i sulie saeda na nga

† **19:29** 19:29 Leu ni maa-maani ola i Epesas ngeena e to'o aana mo ii'o-ii'oha malisine ola mala e ro aawalai sinolai iinoni mwana lime.

pulitaa lo'u ni e ere-ere oto i sulie saeda sulie mo iini hunge aada kire ka'a manata'inie ike nga taa kire lae mai hunie. ³³ Oto mo Jiu kire ko uusunge'inie ngaeta iini aada, satana a Aleksanda, huni lai uure ta'au i na'ona mwala, na ngaeta mo iini kire ko lo'onga'inie uri a mwaena ni oto e aehotaa maaola-olanga ngeena. Na a Aleksanda e salo haahie mwala aana nimana hunie kire ke pwaarongo ka'u hunie, aana ko sare ere hunire. ³⁴ Ta'e maholo mwala kire lio saie mola uri ingeie ngaeta mwane ni Jiu, kire ko si meni soi oto paine hunie e ro maholoi sato kire ko te'uri, “!A Artemis god i'emeelu mo Epesas e paine liutaa!”

³⁵ Oto lae-lae, na'ohai mwane aana pulitaa oa'oala'i aana huilume i Epesas e ha'amamalora ko te'uri, “!Mo Epesas! Ahutana mwala i laona walumalau kire mani saie oto uri huilume paine i Epesas nge ko lio i sulie nume ni palo-palo a god paine ngeena, a Artemis. Na kire saie oto no'one uri ikolu nge kolu ko lio i sulie ho heu maa'i ingeie, nge e teke mai uure i Lengi. ³⁶ Oto e aasa hunie nga iini kei unue uri mei ola ienini e ka'a to'ohuu. Oto omu ke ii'o hahuroto mola mwaanie omu esuie lo'u nga mei ola e aela lo'u liutaa. ³⁷ E ro mwane nge omu toolerarue mai ngeena kirerue ka'a pelie ike nga mei ola i laona nume ni palo-palo ikolu wa kirerue ke ere mwakata'inie god ikolu. ³⁸ Mala uri a Demitrias na mo mwane au'esu kire ko to'o aana nga mei wala ni ere-haitelilinge pe'ie nga iini, kire sai toolea mola i na'ona pulitaa ni lei-lei. Kire saie taane uri mo rato ni mwane huni leie ere-erenga kire ii'o

oto aana maholo ienini, na uri kire mwa'e-mwa'e huni leie ta'ena nga ere-erenga i matolana nga ro iinoni. ³⁹ Ta'e mala uri omu ko to'o aana lo'u nga mei ola huni ere i sulie pe'ie ruruhaa, nge ha'a-oodohilana kei lae oto aana tohungana maholo huilume kei loko ni ngeena. ⁴⁰ Ta'e kie ke lio talaka, mwaanie inemauri ni Rom e ha'aloikie aena aana maaola-olanga paine kie asuie si'iri. Na nga mei wala diana kie sa'a unue ike i sulie nga taa kie loko mai hunie.” ⁴¹ Oto maholo e ere urine mango, nge e si unue hunire uri kire ke mani oopa hailiu.

20

A Pol E Lae Lo'u Hunie I Masedonia

¹ Oto purine maaola-olanga ngeena e mango, a Pol e si lokoa ahutana mo pwaarongoisuli huni ere ha'asusue saeda. Oto e si unue kire ke o'o'o lo'u, na ko lae oto mwaanire hunie i Masedonia. ² E liuhie mo henue hunge i laona po'o ni henue i Masedonia ni ere ha'asusure, na lae-lae e si lai hule aana po'o ni henue i Akaea ³ na ko ii'o i leune hunie e oolu waro-warō. Oto puriha'ana, ko deu aakau lo'u hunie ke oodo mola aana haka hunie po'o ni henue i Siria. Ta'e a Pol ko si rongoa uri mo rato ni Jiu kire ko sare horo'ie, oto e oolisia lo'u manatana na ko hane holo lo'u hunie po'o ni henue i Masedonia.

Laenga Ooreta A Pol Hunie I Troas

⁴ Na ngaeta mo iini nge kire hakusie a Pol aana maholona, nga mwane ni Berea a Sopata, kalena a Piras, na e ro mwane ni Tesalonaeka, a Aristakas na a Sekandas, na e ro mwane ni

Debe, a Gaeas na a Timoti, na e ro mwane aana po'o ni henue i Esia, a Tikikas na a Tropimas. ⁵ E ro mwane ni Esia ngeena kire hola'i lae mwaani'emeelu† oto i Pilipae huni aatoholo hunie huilume i Troas aana po'o ni henue i Esia, na kire si lai maa'oohi'emeelu oto wau aana huilume i Troas. ⁶ Ta'e i'emeelu, melu ii'o mola aana huilume i Pilipae lae hule aana mo dinge aana Houlaa Ni Liunwaanie e haro mango. Oto melu si ta'e aana haka, na purine e lime hai dinge nge melu si oodoie lo'u mo mwane i Troas. Na melu ko ii'o lo'u i leune hunie e hiu hei dinge.

⁷ Oto i rodo aana eetana nga dinge purine Dinge Maa'i Mo Jiu, melu loko huni aarenga'i na ni ngeu tararuru aana ngaunge huni aamasito'o aana maelana Kraes. A Pol e saie mone uri kei lae oto mwaanie soihaada'inge ngeena aana kei dengi i ho'owa, oto ko ha'a-ha'a-uusulire aana walana God hule oto i upui rodo. ⁸ Na mo sine hunge kire eeso i laona duru nge melu ruru i laona ta'au i lengi. ⁹ Oto ngaeta mwane saanau, satana a Iutikas, e ii'o i sulie maaure'i aana duru ngeena. Na maholo a Pol ko ere-ere tewa oto, a Iutikas ko aehota mamauru'e oto, lae-lae hule aana ko ma'ahu eelisuu oto. Oto e domu uure aana oolune nga sao-saohai nume oto hunie i mwakano. Maholo kire lae hai leesie, na kele mwaena e mae oto. ¹⁰ A Pol e siho hao i aano, oto e lae hai ako haahie, na ko te'uri, "Mwaanie omu sae-saehuu lo'u. E mauri taane." ¹¹ Oto a Pol

† **20:5** 20:5 Aana mei wala "i'emeelu" e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u kira Pol na e lae lo'u pe'ire.

e aaliho'i lo'u ta'au i lengi, ko si nisie ho bred na kire ko meni ngeu maa'i tararuru oto. Na ko he'i ha'a-uusulire lo'u hule aana e dangi, nge e si lae oto mwaanire. ¹² Oto kire si toolea kele saanaune lo'u i nume pe'ie ilenimwa'enga haahie aana e mauri lo'u.

A Pol E Lae I Maelitas

¹³ Oto a Pol e ha'arongo'emeelu aana ko sare liu i tala, na uri ke si hekusi'emeelu lo'u weu aana huilume i Asos. Oto melu hola'i lae oto aana haka hunie i Asos. ¹⁴ Oto maholo a Pol e hule aameelu, nge e si lae pe'i'emeelu hunie huilume i Mitilini. ¹⁵ Melu lae mwaanie huilume ngeena, nge melu si lai hule aana mala-malau kara'inie i Kios aana e dangi ho'owa. Oto aana dinge lo'u i puri nge melu lae lo'u hunie mala-malau i Samos, na aana ngaeta dinge lo'u i puri nge melu si lai hule aana huilume i Maelitas. ¹⁶ A Pol e liue mola huilume i Epesas sulie e ka'a sare ii'o tewa ike aana po'o ni henue i Esia. Ko lae lau-leu hunie i Jerusalem sulie ko sare ii'o ta'au i leune aana Houlaa Ni Pentekos.

Mei Wala Ooreta a Pol Hunie Mo Na'ohai Mwane Aana Soihaada'inge I Epesas

¹⁷ Oto a Pol e ha'atolaa mei wala uure i Maelitas hunie mo na'ohai mwane aana soihaada'inge i Epesas uri kire ke lae ka'u mei saana. ¹⁸ Maholo kire hule mai saana, oto ko te'uri hunire, "Omu saie oto tolahaku aana ahutana mo maholo nge no ko o'o'o pe'i'omu, uure oto aana eetana nga hai dinge nge nou aehota hule aana po'o ni henue i Esia. ¹⁹ No ko esuie asunge Aalaha aani ha'amwai-mwei'alaku na pe'ie ngaranga. Na nou sapesalu hiito'o aana maholo mo Jiu kire

ko deu ni horo'ieu. ²⁰ Na omu saie oto uri no ko taroha'inie Tataroha Diana huni'omu, na nou ha'a-uusuli'omu i maana mwala na lo'u i laona mo nume i'omu. Ta'e nou ka'a ma'u ni unu haada'i aana ahutana walu ola nge kire sai pe'i'omu. ²¹ Na nou tohungei ere hiito'o hunie ahutana mwala, ma'alana mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa, uri kire ke oonisae mwaanie mo ooraha'aanga ikire na kire ke aali'u mei takoie a God na kire ke hiiwalaimoli aana Jisas, Aalaha ikie.

²² “Oto aena aana no ko tola i sulie Li'oa Maa'i, no ko lae oto hunie i Jerusalem, na nou ka'a saie ike nga taa kei reu eeku ta'au i leune. ²³ Nou saie mola aana ahutana mo huilume nge no ko hule aani, Li'oa Maa'i ko ha'apasulieu taane aana uri kire kei ha'aloieu na ne'ileku kei lae i laona nume ni ho'o. ²⁴ Ta'e mauringe ineu e ka'a roro'a ike hunieu, aana mei na'ohai ola e roro'a hunieu oto uri ne ke ha'amangoa asunge nge a Jisas Aalaha ikie e niie hunieu hunie ne ke asuie. Na mei esungena oto uri ne ke taroha'inie Tataroha Diana i sulie aamasinge na manata-diananga a God hunikie.

²⁵ “Nou lae-lae hailiu ke'u i matolamiu huni taroha'inie Aalahanga a God, ta'e saehuu oto aana nou saie uri nga iini eemiu e sa'a he'i leesieu lo'u aana nga maholo. ²⁶ Oto aena nou ha'amangoa oto asunge ineu i matolamiu, nge no ko unu oodo-oodo oto aana huni'omu uri mala nga iini eemiu kei deu tekela'inie mauriha'ana, nga roro'anga ineu ha'ike lo'u. ²⁷ Aana maholo nou ii'o pe'i'omu nou ka'a ma'u ike huni unu tahanga'inie walu ola a God a saeto'o aana omu

ke sai'i.

²⁸ “Oto omu ke kineta'ini'omu, na omu ke kineta'inie no'one amaa ni sipu nge a Li'oa Maa'i e niie huni'omu hunie omu ke lio i sulie. Na omu ke ii'o mala kira kakakali sipu, aana amaa ni sipu ngeena oto soihaada'inge a God, ahutana mwala nge Kalena e holi mangora aana apune maholo e mae mala nga uunu-olanga. ²⁹ Omu ke kakali diana aada, aana nou saie oto maholo ne kei lae mwaani'omu, ngaeta mo wawaulo kei lae mai huni horo aelasie amaa ni sipu ngeena. Ikire nge mo propet eero-eero nge kire kei lae mai huni waelie mwala i laona soihaada'inge.

³⁰ Na hule aana ngaeta mo iini eemiu no'one omu kei hu'isie walaimolinge hunie mwala ke aali'u i suli'omu. ³¹ Oto omu ke tohungai lio talamiu. Omu ke aamasito'o aana mo ha'apasulinge nge nou nii-niie huni'omu tarau, na nou sapevalu i suli'omu hunie e oolu helisi. ³² Oto no ko ne'i'omu i laona kineta'inge a God. Aamasito'o diana aana mei wala i sulie aamasinge paine ingeie. Aana mei wala ngeena e sai ha'a-a'aila'a'omu, na e sai ha'adiana'a'omu aana walu ola diana nge e to'o aani hunie mo iinoni ingeie.

³³ “Omu saie oto uri nou ka'a saehanalie ike nga mei to'oha wa nga kele mei ola aana to'olana nga iini aana ta'ena nga maholo. ³⁴ Na omu saie oto maraamiu uri e ro nimeku nge e rareta'ineiu huni terie ta'ena nga mei ola nge nou saeto'o aana, na hule aana nou rareta'inie no'one mo iini kire ii'o pe'ieu. ³⁵ Aana ahutana asunge ineu, nou haata'inie oto huni'omu uri kolu ke asu a'aila'a tarau hunie kolu ke pe'ie mo iini nge kire mamaela'a. Na kolu ke aamasito'o aana mei wala

a Jisas Aalaha ikie aana e te'uri, 'Ini nge ko nii-nii, ha'adiana'alana kei peine lo'u liutaa aana mo iini ko hele aana mo niinge.' ”

³⁶ A Pol e ere urine mango, kire si meni pouruuru na kire ko aarenga'i oto. ³⁷ Na kire ko meni ngara oto haahie, na kire ko meni akoie oto pe'i nono'ilana i sulie tolahada aana kei lae oto mwaanire. ³⁸ Na mei wala nge e da kire ko si tohungei saehuu hiito'o nge mei wala e unue ngeena uri kire sa'a leesie lo'u aana nga maholo. Oto kire lae, kire ko si lai toli'aasie i laona haka.

21

A Pol E Lae Ta'au I Jerusalem

¹ Oto melu toli'aasire pe'ie ngaranga, nge melu si ta'e mola i laona haka. Maholo kire ko lalaa'inie pwana, oto melu si oodo mola wau hunie mala-malau i Kous. Oto aana dinge lo'u i puri, nge melu he'i lae lo'u weu hunie mala-malau i Rodis, na puriha'ana nge melu si lae lo'u weu hunie huilume i Patara. ² Na i leune nge melu ko lae oodoie ngaeta haka ko deu aakau huni lae tara'asi hunie po'o ni henue i Ponisia. Oto melu ta'e aana haka ngeena, nge melu si lae lo'u. ³ Melu lae-lae, na maholo melu leesie mala-malau i Saepras, melu si oolisie laenga haka huni liue mala-malau ngeena hunie ke ii'o aana aapa i meu-meuli aana haka. Oto melu lae tara'asi, melu si lae lo'u hunie po'o ni henue i Siria. Oto melu lai oone aana huilume i Taea hunie kire ke ha'asiholie ludaa. ⁴ Oto melu si lai heitalea mo pwaarongoisuli weu i leune, na melu ko ii'o oto pe'ire hunie e hiu hei dinge. Na aena aana

nga taa a Li'oa Maa'i e haata'inie hunire, kire ko ha'a-ha'apasulie a Pol uri ke su'uri lai hule ta'au i Jerusalem. † ⁵ Oto purine e hiu hei dinge e mango, nge melu si lae lo'u. Ahutada ma'alana mo hu'e na mo mwela kire mani lai toli'aasi'emeelu oto hai oone. Oto melu meni pouruuru i laona oone, melu ko si aarenga'i. ⁶ Oto maholo melu hele ki'i mango pe'ire, nge melu si ta'e aana haka na kire ko ooli oto i henue.

⁷ Melu uure mwaanie i Taea, oto melu lai hule lo'u aana huilume i Tolemes. Oto melu lae i saana mo pwaarongoisuli weu i leune na melu ko ii'o pe'ire lo'u hunie ta'a-ta'a hai dinge. ⁸ Oto aana dinge lo'u i puri, melu uure i leune melu si lae lo'u hunie huilume paine i Sisaria na melu ko lai ii'o pe'ie a Pilip wau i nume ingeie. Ingeie mwane ko taroha'inie no'one Tataroha Diana, na ingeie ngaeta iini no'one aana e hiu mwane nge kire lio hilisire ka'u ta'au i Jerusalem huni lio i sulie mo niinge. ⁹ Na e to'o aana e hai mwela keni raori'i nge ikire no'one mo propet. ¹⁰ Melu ii'o i Sisaria hunie nga mo kele dinge na ngaeta propet, satana a Agabas, e uure i Jiudia ko lae mai hunie i Sisaria. ¹¹ E lae mai saameelu oto e hele aana roroto'oni a Pol na ko pwesue oto ae'aena na nimana maraana oto ko te'uri, "Li'oa Maa'i e unue uri mwala ni Jiu i Jerusalem kire kei pwesue iini nge e to'o aana roroto'oni ienini uurini, na kire kei niie i nimana mo Aapoloa

† **21:4** 21:4 A Pol maraana e hiinge'inie uri Li'oa Maa'i ko na'ona hunie i Jerusalem. Leesie Palonga 20:22-23. A Li'oa Maa'i e ka'a ere aopapa hunie mo propet ienini, ta'e ko ha'apasulie mola a Pol hunie ke ii'o aakau huni sapesalu ta'au.

Aaopa.”

¹² Maholo melu rongoa mei walana, mo iini melu ko hekusie a Pol na mo iini aana hanue ngeena, melu ko meni eitanaie oto a Pol uri ke su'uri lae lo'u ta'au i Jerusalem. ¹³ Ta'e a Pol e te'uri mola, “?E ue ni omu ko ngarasieu na omu ko ha'asaehuu'aau urine? Nou deu aakau taane mola hunie ho'osileku ke lae urine, na nou deu aakau mola huni mae i Jerusalem mala uri mei ola ienini kei ha'amanikulu'aa satana Jisas Aalaha ikie.”

¹⁴ E aasa oto hunie melu kei uure honosie, oto melu rohu na melu ko te'uri mola, “Toli'aasie nga taa a God e saeto'o aana ke oa oto.”

¹⁵ Mo kele maholo e mango aana melu ko ii'o i leune, nge melu si deu aakau lo'u huni lae i Jerusalem. ¹⁶ Na ngaeta mo pwaarongoisuli i Sis-aria kire hakusi'emeelu no'one huni toole'emeelu hunie nume melu kei ii'o aana oto ta'au. Nume ngeena, nume a Nason, mwane ni Saepras na ko lulu i sulie a Jisas oto uure wau i na'o.

A Pol E Ere Pe'ie

Mo Na'ohai Mwane

Aana Soihaada'inge I Jerusalem

¹⁷ Maholo melu lai hule ta'au i Jerusalem mo mwaasine i lalo aana Kraes kire tohungai ilenimwa'e aana kire leesi'emeelu. ¹⁸ Oto aana dinge lo'u i puri, ahutameelu, melu meni lae huni lai leesie a Jemes, na ahutana mo na'ohai mwane aana soihaada'inge ikire no'one pe'ie. ¹⁹ A Pol e unue saediananga ingeie hunire, e si ladoa ahutana mo ola nge a God e pwao'i i matolana mo Aapoloa Aaopa aana asunge ingeie.

²⁰ Maholo kire rongoa walana Pol, kire ko tohungēi lahea God. Ta'e kire ko te'uri lo'u hunie, "O saie, aasimeelu, mo sinolai iinoni oto hunge ni Jiu kire hiiwalaimoli mango oto aana Jisas, na kire ko tohungēi lulu i sulie mola ue mo Ha'atolanga a Mosis. ²¹ Kire rongoa tarohana uri o ko ha'a-uusulie mo Aapoloa Aaopa uri e ka'a roro'a ike hunire hunie kire ke lulu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis. Oto aena ngeena, kire ko ne'isae takalo uri o ko ha'a-uusulie mo Jiu no'one hunie kire ke su'uri aapwasu aana mo Ha'atolanga a Mosis, na uri o ko ha'a-uusulie mo Jiu uri kire ke su'uri torihesi'o aana mo mwela mwane ikire, wa kire ke lulu i sulie lo'u tolahaka mo Jiu. ²² Sa'a mola kire kei rongoa uri o hule oto mai leu, na kire kei tolahi'e oto aana. ?Oto kolu ke si ue huni uure honosie mei ne'isaenga takalo ngeena? ²³ Oto nga taa nge melu ko unue huni'o ienini, o ke dau oto i sulie. E hai mwane i leu kire asuie ka'u ngaeta haiholota'inge hunie a God, ²⁴ na mo dinge aana haiholota'inge ngeena e si mango mola. Oto o ke lae pe'ire hunie ahutemiū omu ke asuie palonga ni ha'arere'anga. Na i'oe, o ke holie walu ola hunire mala suhi pweunge na ngaeta mo ola lo'u hunie palonga ngeena. Mala o kei te'urine, nge ahutana mo Jiu nge kire rongoa mo laladonga i suli'o ngeena, kire kei saie nga mo ola to'ohuu ha'ike aana kire kei lio saie uri o ko hele ma'uta'a taane ue aana ahutana mo ola i sulie mo Ha'atolanga a Mosis. ²⁵ Na mo iini aana mo Aapoloa Aaopa nge kire hiiwalaimoli kire sa'a ne'isae takalo no'one, aana melu uusu-uusu oto hunire huni ha'arongora aana lo'onga'inge

i'emeelu. Melu ka'a unue ike uri kire ke tola i sulie ahutana mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e kei diana hunie soihaada'inge mala uri kire ke su'uri ngeue nga mei ngeulaa nge uunu-olanga aana e lae hunie mo pweai god. Na kire ke su'uri ngaue nga mei epu, na kire ke su'uri ngaue ta'ena nga ola mauri nge li'oilana e lae hunie maenga, na mwaanie kire ae'aeni ola pe'ie nga iini.”

²⁶ Oto e dangi ho'owa a Pol e lae pe'ie e hai mwane ngeena hunie kire ke asuie palonga ni ha'arere'anga. Oto puriha'ana, e si lae wau i Nume Maa'i Peine a God huni ha'arongoa mo pris aana maholo uri taa nge e hiu hei dinge hunie ha'arere'anga kei mango, hunie mo pris kei esuie mo uunu-olanga nada.

Mo Jiu Kire Tapolie A Pol

I Laona Nume Maa'i Peine

²⁷ Maholo e hiu hei dinge ngeena kara'inie oto kei mango, ngaeta mo Jiu aana po'o ni henue i Esia kire ko leesie a Pol wau i laona Nume Maa'i Peine. Oto kire si lai tapolie a Pol, na kire ko da oto ahutana ruruhaa nge e loko ngeena hunie kire ke saewasulie. ²⁸ Na kire ko soi oto paine kire ko te'uri, “!Mo mwane ni Israel, omu ke lae mai pe'i'emeelu! A mwane ienini ko ha'a-uusulie mwala aana ahutana mo henue hunie kire ke lae hu'isie tolachana mwala ikolu na huni lae hu'isie mo Ha'atolanga a Mosis na tolachana Nume Maa'i Peine ie. Na e toolea no'one mai ngaeta mo Aapoloa Aaopa molana i laona Nume Maa'i, na ko ha'amada'aa oto Hahu'ana Leu Maa'i ngeena.”

²⁹ Kire ko ere urine aena aana kire leesie ka'u a Tropimas, mwane aana mo Aapoloa Aaopa

mwaanie huilume i Epesas, e lae-lae no'one pe'ie a Pol i laona huilume paine i Jerusalem. Oto kire ko lo'onga'i takalo uri a Pol e toolea oto no'one mai a Tropimas i laona Nume Maa'i Peine.†

³⁰ Mei maaola-olanga ngeena e lae-lae hule aana ko lae ahusie oto huilume paine i Jerusalem. Oto mwala hunge kire huru mei, na kire ko tapolie oto a Pol, na kire ko toolea oto i sinaha mwaanie Nume Maa'i Peine. Kele maholoi sato nge kire toolea ta'au i sinaha ngeena, na mo iini ko kakakalie maa aana Nume Maa'i ko tolana honoa oto mo maa. ³¹ Maholo kire ko deu aahonga ue huni horo maesie a Pol, na tataroha ko hule oto aana poro paine haahie sinolai ramo ni Rom uri ahutana mwala ni Jerusalem kire ko heiseuni. ³² Poro paine ngeena e taule'i pe'ie mo na'ohai mwane aana mae na mo ramo ikire, na kire ko huru oto i saana mwala nge kire ko heiseuni ngeena. Maholo mwala kire leesie poro paine na mo ramo ingeie, kire tolana mamalo oto mwaanie saunilana a Pol.

³³ Maholo poro paine e lae mai hule i saana Pol oto e unue mo ramo ingeie kire ke tapolie na kire ke pwasue aana e ro iieli heu. Oto ko si dolosi aana mwala uuri, “?A tei mwane ni ie? ? Na nga taa ni e asuie?” ³⁴ Ta'e mwala nge kire ruru ngeena, nga mo iini ni kire soi-soinge'inie oto nga mei ola, hule aana poro paine ngeena e ka'a rongo saie lo'u mo ola nge kire ko soinge'ini'i

† **21:29** 21:29 Ha'atolanga mo Jiu e unue uri mala nga iini aana mo Aapoloa Aaopa ko lae mai i laona Nume Maa'i Peine ngeena, nge kire kei horo maesie oto mola aana maholona.

aana kire ko soi oto mola ta'ewau. Oto poro paine e unue mola mo ramo kire ke toolea a Pol wau i laona nume ma'uta'a nge mae ingeie ko o'o'o aana nge e kara'inie mola Nume Maa'i Peine. ³⁵ Kire na'ona Pol lai hule aana huru-huru hunie nume ma'uta'a ngeena, na aana mwala ko seu-seunie ue a Pol, oto mo ramo kire ko si aanga'inie mwaanire. ³⁶ Na mwala hunge kire puride mola pe'ie soinge uuri, “!Horo maesie! ! Horo maesie!”

A Pol E Aalamie

Mwala Ko Maaola-ola

³⁷ Maholo mo ramo kara'inie kire kei hule oto wau i laona nume ma'uta'a ikire ngeena pe'ie a Pol, oto a Pol ko dolosi uuri aana poro paine aana mae, “?Uri nou sai unue nga mei wala huni'o?”

Oto poro paine ko te'uri, “!Ha'ike eena! ?Uri o sai ere aana erenga ni Krik? ³⁸ Mala uri ko urine, na i'oe nga mwane ni Ijip ha'ike. Ineu nou lo'onga'inie uri i'oe mwane ni Ijip nge e aehotaa haiseuninge honosie aalahanga ni Rom, na i puri e tahi pe'ie e hai sinolai mwane horo-horo ingeie i laona hanuesala.”

³⁹ Oto a Pol ko te'uri, “Ineu mwane ni Jiu ni ie, na nou hute aana huilume paine i Tasas aana po'o ni henue i Silisia. Huilume ngeena e tohungai roro'a, na ineu ngaeta tohungai mwane aana. Oto saeku o ke toli'aasieu ka'u hunie ne ke ere hunie mwala ngeena.” ⁴⁰ A poro paine e toli'aasie mola, oto a Pol e uure i lengine huru-huru aana nume ma'uta'a ngeena, ko si salo haahie mwala hunie kire ke pwaarongo hunie.

Maholo kire ii'o mwa-mwanoto, ko si ere hunire aana tohungana erenga mo Jiu ko te'uri,

22

¹ “Mo mama'a ineu na maeni eesiku, omu ke pwaarongo ka'u hunie ne ke aalami'omu.”

² Maholo kire rongoa mola a Pol ko ere aana tohungana erenga ikire, oto kire mani rohu oto.

Oto a Pol ko te'uri lo'u, ³ “Ineu mwane ni Jiu ni ie. Nou hute aana huilume i Tasas aana po'o ni henue i Silisia, ta'e nou peine oto mola i leu i Jerusalem. Ha'a-ha'a-uusuli ineu ka'u a Kamaliel nge kie ko meni ha'a-ha'ama'u aana, na e ha'a-uusulieu hunie ne ke dau i sulie mo ha'atolanga mo weuwaka. Na nou a'aila'a ni esu nana God, mala oto omu ko esuie si'iri. ⁴ Nou tohungai ha'aloie mwala nge kire lae i sulie Tala Ni Meurihe hule aana nou horo maesire. Nou tapolie mo mwane na mo keni, na nou lai aasire i laona nume ni ho'o. ⁵ A Na'ohana Mo Na'ohai Pris na pulitaa ni lei-lei kire sai ha'awalaimoli'aa mola walaku. Na ikire nge kire niie mo uusu-uusu nge kire uusu'i hunie mo mwane ikolu ni Damaskas. Na ineu nge nou lae wau i Damaskas huni tapolie mwala, na ni ho'osire aani iieli heu na huni toolera mai i Jerusalem huni ha'aloire.

⁶ “Maholo no ko lae oto wau kara'inie i Damaskas i upui aatowaa, nou si apara'i na raa-raa oto paine e uure i salo ko raa oto kali-kelieu.

⁷ Nou domu mola hao i aano, na no ko rongoa mei wala ko te'uri, ‘!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieue?’

⁸ “Oto no ko dolosi aana, ‘?I'oe a tei, Poro paine?’

“Oto e aalamieu ko te'uri, ‘!Ineu a Jisas ni Nasaret ni ie, iini nge o ko teunge'inie!’ ⁹ Mo mwane nge kire hakusieu kire leesie raa-raa, ta'e kire ka'a rongo saie ike mei wala nge ko ere-ere pe'ieu.

¹⁰ “Oto no ko dolosi lo'u aana no ko te'uri, ‘?Oto nga taa ne kei da, Aalaha ineu?’

“Oto e aalamieu ko te'uri, ‘Ta'ela'i, na o ke lae wau i Damaskas. Nga mwane wau i leune ke si unue walu ola nge a God e oala'ini'i hunie o ke asui'i.’

¹¹ “Raa-raa ngeena mone e wa'u, oto hule aana maaku na e ulu oto. Oto mo mwane nge kire hakusieu kire hele i nimeku kire si tooleau wau hunie i Damaskas. ¹² Oto nga mwane satana a Ananaeas e lae mai seeku. Ingeie ko tohungēi lulu i sulie mo Ha'atolanga a Moses, na ahutana mo Jiu nge kire ii'o wau i Damaskas kire tohungēi ha'ama'u aana. ¹³ E lae mai uure i sulieu, oto ko te'uri, ‘!Sol, aasiku, o ke lio-lio lo'u!’ Oto aana kele maholoi satona, maaku e lio lo'u, na no ko leesie oto a mwaena. ¹⁴ Oto ko te'uri lo'u, ‘God mo weuwaka e lio hilisi'o hunie o ke saie nga taa e oala'inie hunie o kei esuie, na hunie o ke leesie Koni-konihe Oodota'i ingeie,† na hunie o ke rongoa oto walana maraana. ¹⁵ Na i'oe oto iini ingeie huni taroha'inie hunie mwala aana walu ola nge o leesii na o rongo'i ngeena. ¹⁶ ?Oto nga taa ue o ko maa'oohie? Ta'ela'i na o ke aarenga'i

† **22:14** 22:14 A Pol e leesie a Jisas oto to'ohuu aana maana, na a Jisas maraana nge e soie a Pol hunie ke laenga'inie Tataroha Diana pe'ie nanamanga. Oto aena urine mau-meuringe ingeie e hai-oolisie oto to'ohuu. Leesie Palonga 26:16, na 1 Korinit 9:1, na 1 Korinit 15:8.

aana satana Aalaha hunie a God ke sae'aasie mo ooraha'aanga i'oe, na o ke loto maa'i.'

¹⁷ “Oto maholo nou eeliho'i lo'u ta'au i Jerusalem na no ko aarenga'i i laona Nume Maa'i Peine, no ko leesie lo'u mei haata'inge. ¹⁸ Na a Aalaha e ere uuri hunieu, ‘O ke lae oto lau-leu mwaanie i Jerusalem, aana mwala i leu kire sa'a sare rongo ike hunie mo ola o ko unu'i i sulieu.’

¹⁹ “Oto nou aalamie mola uuri, ‘Iau, Aalaha ineu. Aana sa'a mola kire saie oto uri nou lae hailiu ke'u i laona mo nume ni palo-palo huni tapolie mwala nge kire hiiwalaimoli eemu na huni repusire. ²⁰ Na maholo kire horo'ie a Stivin, iini nge e taroha'inie no'one walamu, na nou uure no'one pe'ie mo iini nge kire horo maesie. Ineu oto nou kakalie mo sala ikire sulie nou ne'isae no'one mala ikire huni horo'ie.’

²¹ “Oto a Aalaha ko te'uri lo'u hunieu, ‘O ke lae oto, sulie no ko uusunge'ini'o oto ha'atau huni laeliwala hunie mo Aapoloa Aaopa.’ ”

²² Ahutana mwala kire pwaa-pwaarongo i sulie a Pol lai hule aana e unue mei wala “Aapoloa Aaopa.” Oto aana kire tohungai leledie mwala ngeena, kire ko si tea oto paine kire ko te'uri, “!Horo maesie! !E ka'a adona lo'u ke mauri!” ²³ Na aena mwala ngeena ko tohungai saewasu oto liutaa, kire ta'aasie oto mo to'oni tetewa ikire pe'i teanga oto paine na kire ko aasie mwakano oto i lengi.

²⁴ Oto poro paine haahie mae ngeena e unue hunie mo ramo kire ke toolea a Pol i laona nume ma'uta'a kire o'o'o aana ngeena. Na ko unue hunire uri kire ke rapusie a Pol, na hunie kire ke dolosi aana hunie kire ke saie uri nga taa ni

mo Jiu kire ko teangie haahie. ²⁵ Ta'e maholo kire ko pwesue hunie kire kei repusie, a Pol ko si dolosi aana ngaeta poro paine haahie nga tangalai ramo nge e uure kara'inie, ko te'uri, “?Uri e malisine mola omu ke rapusie nga mwane ni Rom nge e ka'a dau hu'isie ike nga mei ola?”

²⁶ Maholo poro paine ngeena e rongo urine, ko si lae oto i saana poro paine haahie sinolai ramo ngeena na ko te'uri, “?Nga taa ni o ko sare da? ! A mwane ngeena mwane ni Rom ni ngeena!”

²⁷ Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e lae i saana a Pol, ko si dolosi aana Pol ko te'uri, “?Uri i'oe nga mwane ni Rom to'ohuu?”

Oto a Pol ko aalamie ko te'uri, “Tau, e to'ohuu, ineu mwane ni Rom ni ie.”

²⁸ Oto a poro paine ngeena ko te'uri, “Ineu nou holi aana mei to'oha oto paine huni ne'ie ngaeta mwane ni Rom.”

Oto a Pol ko aalamie lo'u ko te'uri, “Ta'e ineu, nou ne'ie oto mwane ni Rom aana nou hute oto urine.”

²⁹ Oto mwala nge kire dau-deu aakau huni dolosie mo dolosinge aana Pol pe'ie rapusilana, kire mani toli'aasie oto aana maholona. Na poro paine haahie sinolai ramo ngeena ko me'u oto, aana e dau hu'isie ha'atolanga aana e ho'osie nga tohungie mwane ni Rom aana iieli heu.

A Pol E Uure I Na'ona

Pulitaa Ni Lei-lei

³⁰ Poro paine haahie mae ngeena ko sare saie nga taa nge mo Jiu kire ko heliwala aana a Pol haahie. Oto e dangi ho'owa, e lokoa mo na'ohai pris na pulitaa ni lei-lei, ko si luhesie a Pol

mwaanie nume ma'uta'a, na e toolea, ko lai ha'a-uuresie i na'ona pulitaa ni lei-lei.

23

¹ A Pol e to'omaaie pulitaa ni lei-lei oto ko te'uri, “Maeni eesiku ni Israel, manataku e tahananie taane mola ii'onga ineu i na'ona God lae mai hule si'iri.”

² Oto aana kele maholoi satona, a Ananaeas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris, e unue hunie mo iini nge kire uure kara'inie ko te'uri, “!Omu ke hide ponosie wawana!”

³ Oto a Pol ko te'uri hunie, “T'oe, o urihana mola mei karo aaela nge kire mole rere'a aana hunie ke lio kahi. !Oto a God kei hideli'o no'one! T'oe, o ii'o i aano aana ii'o-ii'oha ni lei-lei huni leieu i sulie mo Ha'atolanga a Mosis, ta'e hule aana i'oe maraamu nge o ko liu holosie no'one Ha'atolanga maholo o unue uri mo mwane ke hidelieu.”

⁴ Oto mo mwane nge kire uure kara'inie a Pol kire ko te'uri, “!Mwae! O ko ere waelie Na'ohana Mo Na'ohai Pris a God.”

⁵ Oto a Pol ko te'uri, “Maeni eesiku, nou ka'a saie ike uri ingeie nge Na'ohana Mo Na'ohai Pris. Ne ke saie urine, ha'alaa nou ka'a aalamie ike urine, aana Uusu-uusu Maa'i e te'uri, *Su'uri ere aaelasie iini nge ko na'ona mwala i'oe.*” *Eksodas 22:28*

⁶ Ngaeta mo mwane aana pulitaa ni lei-lei ngeena ikire mo iini aana aapa mo Sadiusi, na ngaeta mo iini aana aapa mo Parise. A Pol e saie urine mone, oto ko ere paine hunire na ko te'uri, “Maeni eesiku, ineu ngaeta Parise ni ie, na mo weuweku mo Parise no'one. Na hiiwalaimolinge

ineu uri a God kei ta'ea mo iini e mae. Na aena mei olana ka'u omu ko leieu haahie ie.”

⁷ Maholo a Pol e ere urine mango, pulitaa ni lei-lei ko oopa oto pe'ie ere-haitelilinge i matolada mo Sadiusi na mo Parise, ⁸ aana hiiwalaimolinge mo Sadiusi uri nga iini e sa'a roro'a ta'ela'i lo'u mwaanie maenga, wa uri nga ensel wa nga li'oa ke ii'o lo'u. Ta'e mo Parise kire mani hiiwalaimoli aana e oolu mei olana. ⁹ Maholo erenga paine ko lae hailiu i matolana e ro pulitaa ngeena, oto ngaeta mo ha'a-uusuli aana mo Ha'atolanga a Mosis nge ikire pe'ie mo Parise kire uure i lengi, kire ko ere paine kire ko te'uri, “!Melu ka'a dau oodoie ike nga mei ola aana a mwane ie ke dau hu'isie! !Nga li'oa wa nga ensel ohe nge ko ere-ere hunie ngeena!” ¹⁰ Ha'a-erenga ngeena e lae-lae na ko peine oto. Oto poro paine haahie sinolai ramo ni Rom ngeena ko maarara mwaanie kire horo'ie a Pol, oto e uusunge'inie mo ramo ingeie hunie kire ke lai toolea a Pol mwaanie pulitaa ni lei-lei, na kire ke tola aaliho'i aana hunie leu nge mae ko o'o'o aana.

¹¹ Oto aana hai rodona a Aalaha e lae mai uure i sulie a Pol oto ko te'uri, “!Mwaanie o me'u-me'u! O kei lai unu ha'a-oaieu no'one wau i Rom mala o esuie i Jerusalem.”

Mwala Kire Oala'i

Huni Horo Maesie A Pol

¹² Oto e dangi ho'owa, ngaeta mo Jiu kire ruru huni oala'i na kire haiholota'i uri kire sa'a ngaue nga mei ngeulaa wa kire ke inuhie nga mei wei, lai hule aana kire kei horo'ie a Pol. ¹³ E liue hai aawalai mwane nge kire ruru huni esuie mei

ne'isaenga ienini. ¹⁴ Oto puriha'ana kire si lai saana mo na'ohai pris na mo rato ni mwane, oto kire ko te'uri, “Melu meni heiholota'i uri melu sa'a hikana ike nga mei ngeulaa wa melu ke inuhie nga mei wei, lai hule aana melu kei horo'ie a Pol. ¹⁵ Oto i'omu na mo mwane aana pulitaa ni lei-lei, omu ke uusunge'inie nga mei wala hunie poro paine haahie sinolai ramo ni Rom, hunie kire ke toolea mai a Pol i seemiu hunie ke leesi'omu. Ta'e omu ke eero mola uri omu ko sare saie lo'u ngaeta mo ola i sulie. Oto melu kei deu aakau huni horo'ie i na'ona kei hule i leu i seemiu.”

¹⁶ Ta'e uuweline a Pol e rongoa walu oala'inge ikire ngeena, oto e lae wau i nume nge mae ko o'o'o i laona, ko si ha'arongoa a Pol. ¹⁷ Oto a Pol e soie mai ngaeta mwane paine haahie tangalai ramo ni Rom ko si te'uri hunie, “O ke toolea saanau ie wau i saana poro paine haahie sinolai ramo, aana ko sare ha'arongoa aana nga mei ola.”

¹⁸ Oto ramo paine ngeena e toolea saanau wau i saana poro paine haahie sinolai ramo, ko si te'uri hunie, “A Pol nge kolu tapolie ka'une e soieu hunie ne ke toolea kele saanau ie mai seemu, aana ko sare ha'arongo'o aana nga mei ola.”

¹⁹ Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e hele i nimana a saanau, na e toolea aana nga leu hunie kirerue ke ii'o mola maradarue. Oto poro paine ko dolosi aana ko te'uri, “?Nga taa ni o ko sare ha'arongoau aana?”

²⁰ Oto saanau ngeena ko te'uri, “Mo rato ni Jiu kire mani ne'isae tararuru huni ha'atohu emu

hunie o ke toolea a Pol i saana pulitaa ni lei-lei i ho'owa. Kire kei eero ni unue uri kire ko sare saie lo'u nga mo ola i sulie. ²¹ Ta'e o ke su'uri rongo hunire, aena e liue hai aawalai mwane nge kire haiholota'i uri kire sa'a hikana nga mei ngeulaa wa kire ke inuhie nga mei wei lai hule aana kire kei horo'ie a Pol. Kire dau aakau oto huni lai mumuni loosie ta'au i sulie tala, ta'e kire ko maa'oohi ue huni rongoa nga mei wala mwaani'o."

²² Oto poro paine ko si ere honosie ko te'uri, "Su'uri ha'arongoa lo'u nga iinoni uri o ha'arongoau aana mei ola ienini." Oto e si uusunge'inie saanau ngeena hunie ke lae.

Mo Ramo Kire Toolea A Pol I Saana Aalaha Paine A Filiks

²³ Oto poro paine haahie sinolai ramo ngeena e si soie mai e ro iini aana mo mwane paine ingeie haahie nga tangalai ramo, ko si te'uri hunirerue, "More ke dau aakau aana e ro tangalai ramo huni lae i Sisaria i rodo si'iri aana siwana nga maholoi sato. Na more ke dau aakau no'one aana e ro tangalai ramo nge kire sai heiseuni pe'ie mo noma, na lo'u e hiu aawalai ramo huni huru aana mo hoos. ²⁴ Na more ke dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke lae aani,† na more ke lio i suli diana aana hunie ke hule sapemawa wau i saana aalaha paine a Filiks."

²⁵ Oto poro paine e uusue uusu-uusu ko te'uri,

²⁶ Huni'o Aalaha Paine Filiks,

† **23:24** 23:24 Mo Rom kire dau aakau aana mo hoos hunie a Pol ke lae aani, hunie maholo nga iini ko weo na a Pol ko ta'elie lo'u ngaeta iini.

Ineu a Klodias Lisias nge no ko ha'atolaa saediananga ineu weu huni'o ie.

²⁷ A mwane ie, mo rato ni Jiu kire tapolie, na kire ko kara'i horo'ie oto, ta'e nou lae mai pe'ie mo ramo ineu, oto nou lauhie aena nou saie ingeie ngaeta mwane ni Rom. ²⁸ Nou sare saie nga taa ni mo Jiu ko sare horo'ie a Pol i tehula'ana, oto nou toolea i saana pulitaa ni lei-lei ikire. ²⁹ Nou deu oodoie kire ko sare horo'ie mola i sulie mo ola aana ha'atolanga ikire mo Jiu, ta'e kire ka'a leie ike i sulie nga mei ola ke adona ke mae i tehula'ana wa hule aana nga mei ola ke adona ke ii'o i nume ni ho'o.

³⁰ Na maholo nou rongoa uri kire ere toli loosi hunie, nge no ko tolana uusunge'inie oto wau i seemu ie. Na nou ha'arongoa mo Jiu nge kire hola'i ha'apelite ngeena uri kire ke haata'inie mo lo'onga'inge ikire aamu.

³¹ Mo ramo ngeena kire ko deu mone i sulie walana poro paine, oto kire toolea a Pol oto aana hai rodona hunie huilume i Antipatris. ³² Oto aana dinge lo'u i puri, mo ramo nge kire ko lae mola i sulie tala kire ooli takoie leu nge kire ko o'o'o aana i Jerusalem, na mo iini mola nge kire ko lae aani hoos kire ko lae tara'asi lo'u pe'ie a Pol. ³³ Maholo kire lai hule aana huilume paine i Sisaria kire si niie uusu-uusu hunie a Filiks, na kire ko niie oto no'one a Pol wau i nimana. ³⁴ Maholo a poro paine e saai mangoa uusu-uusu ngeena, ko si dolosi aana Pol ko te'uri, “?I'oe mwane ni tei?” Oto maholo e rongo saie uri a Pol mwane aana ngaeta huilume i laona po'o ni

henue i Silisia, ³⁵ ko si te'uri, “Mo mwane nge kire ko sare horo'i'o kire kei hule mai leu, nge ne ke si pwaarongo honosie mo ere-erenga i'omu.” Oto e si unue hunie mo ramo ingeie kire ke kakalie i laona nume paine ingeie nge a Herod e asuie hola'ina'o.

24

Aalaha Paine Filiks E Leie A Pol

¹ Oto e lime hai dinge e saro mango, a Ananaeas, Na'ohana Mo Na'ohai Pris na ngaeta mo rato ni Jiu na ngaeta mwane satana a Tetalas, kire lai hule wau i Sisaria. A Tetalas ngaeta mwane saenanau i sulie mo ha'atolanga na e sai ere i na'ona mo pulitaa ni lei-lei. Oto kire mani lae mai uure i na'ona Aalaha Paine Filiks huni ere honosie a Pol. ² Oto maholo kire soie mai a Pol, a Tetalas ko si unue lo'onga'inge ikire na ko te'uri, “Toe oto ngaeta tohungai aalaha paine na e diana, Filiks, aana i'oe nge o da melu ii'o ni henuelamanga oto uure mai i laona po'o ni henue i'emeelu. Na aana saenanaunge i'oe nge o ha'a-oodohie mo ha'atolanga hunge hunie ii'onga i'emeelu ke diana. ³ Walu ola urine nge melu leesi'i suli dinge, na kire tohungai diana aameelu nge melu ko unue saediananga paine huni'o. ⁴ Ta'e mwaanie nou ha'aweo'o, nge no ko eitanai'o o ke pwaarongo ni saediananga ka'u mola aana ere-erenga o'oru'e i'emeelu.

⁵ “Melu lio saie a mwane ie, ingeie nga mwane oto huni esuie aelanga tarau, na ko esuie ha'a-erenga i matolana mo Jiu aana ta'ena nga leu aana walumalau. Na ingeie ngaeta na'ohai

mwane aana pulitaa a Jisas ni Nasaret. ⁶ Na mwane ienini ko sare ha'amada'aa no'one Nume Maa'i Peine a God, oto aena mei olana nge melu tapolie.† ⁸ Na mala uri o kei dolosie nga mo dolosinge aana, o ke si rongoa taane lo'u nga mo ola i sulie mo wala nge melu tapolie a mwane ie i tehula'ani.” ⁹ Na mo rato ni Jiu ngeena kire ko eerota'inie a Pol urine no'one na kire ko te'uri, “Walu ola ienini kire to'ohuu.”

A Pol E Ere-ere I Na'ona Filiks

¹⁰ Oto a Filiks e salo aana ki'ine hunie a Pol ke ere-ere, oto a Pol ko te'uri, “Poro paine, nou saie mo helisi hunge oto o ko leie mo heliwalanga i'emeelu mo Israel, oto no ko tohungai ilenimwa'e huni aalamie nga taa kire ko ha'apeliu haahie. ¹¹ Oto si'iri e si hule aana aawalai hei dinge mwana rue mola i purine nou hule ta'au i Jerusalem huni paloa God, na ke mwada'u lo'u mola hunie o ke ha'awalaimoli'aa mola walaku. ¹² Mo mwane nge kire ko ere aaelasieu si'iri ie kire ka'a leesie ike ne ke ha'a-erea nga iini wa ne ke ha'asaewasuli'aa mwala, ma'alana i laona Nume Maa'i Peine, wa i laona mo nume ni palopalo, wa aana ta'ena nga leu lo'u i laona huilume. ¹³ Oto kire sa'a ha'awalaimoli'aa ike mo wala nge kire ko eerota'iniu eeni ie. ¹⁴ Ta'e no ko unu oodo-oodo oto aana huni'o, uri e to'ohuu no ko palo-paloo a God mo weuwe i'emi, aana ineu

† 24:6 24:6 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 7 uuri, “Na melu sare leie i sulie ha'atolanga i'emeelu. Ta'e a Lisias, poro paine haahie sinolai ramo, e lae mai deu rarahi'emeelu hunie ke toolea mwaanie ki'imeelu. Na ko tohungai ere aameelu no'one uri melu ke lae mai unue huni'o nga taa ni a Pol e dau aaelasie.”

no ko lulu i sulie Tala Ni Meurihe. Ikire, kire unue mei hiiwalaimolinge ngeena e ka'a diana ike, ma'alana ineu no'one nou hiiwalaimoli aana ahutana walu ola i laona mo Ha'atolanga a Mosis na mo ola i laona mo Uusu-uusu Maa'i mo Propet. ¹⁵ Na nou noruto'o no'one aana God mala mo rato ni mwane ngeena, uri ahutana iinoni, ma'alana mo iinoni diana wa mo iini aaela, kire kei meni ta'ela'i mwaanie maenga. ¹⁶ Na no ko deu aahonga tarau hunie manataku ke rere'a i na'ona God na i na'ona mo iinoni.

¹⁷ “Nou lae mwaanie i Jerusalem mo helisi hunge e mango oto, oto nou eeliho'i lo'u mei huni tola to'oha nana mo iinoni ineu ni Israel nge kire ko si'oha'a, na huni uunu ola hunie a God. ¹⁸ Na i purine nou esu mangoa uunu-olanga ni ha'arere'anga i na'ona God, nge kire si leesieu wau i laona Nume Maa'i Peine. Na aana maholona nga mwala ka'a ii'o ike pe'ieu hunie kire ke da e'engonga. ¹⁹ Ta'e ngaeta mo Jiu aana po'o ni henue i Esia nge kire lae mai tapolieu. Mala ko to'ohuu uri ineu nou deu hu'isie nga mei ola, nge e malisine kire ke lae mai uure i na'omu huni ha'apelieu aana mei ola ngeena. ²⁰ Mala uri ko ha'ike, nge o ke dolosi aana mo mwane ienini nga mo ola uri taa nge mo rato ni mwane aana pulitaa ni lei-lei i Jerusalem kire unue uri nou deu hu'isi'i, ²¹ mwaanie ta'a-ta'a mei wala mola ni nou unue i na'oda aana nou te'uri, 'Hiiwalaimolinge ineu uri a God kei ta'ea mo iini e mae mwaanie maenga. Oto aena mei olana nge omu ko leieu haahie si'iri ie.' ”

²² A Filiks mone e saenanau i sulie Tala Ni Meurihe, oto e ha'amamaloa ere-erenga ko

si te'uri, “Maholo a Lisias, poro paine haahie sinolai ramo ngeena, kei lae mai, nge ne ke si niie mei wala ooreta aana ere-erenga i'oe.” ²³ Na e unue ngaeta ramo paine haahie tangalai ramo ke kakalie a Pol, ta'e ke lio rako aana a Pol na ke toli'aasie mo malahune ke pe'ie aana mo ola e saeto'o aani.

²⁴ Oto purine ngaeta mo dinge e haro mango lo'u, a Filiks e ooli lo'u mei i Sisaria pe'ie hu'e ingeie, keni ni Jiu satana a Drusila. Oto a Filiks e uusunge'inie ngaeta mo mwane huni lai toolea mai a Pol, na kirerue ko si pwaarongo i sulie maholo ko ere i sulie hiiwalaimolinge aana a Jisas Kraes. ²⁵ Ta'e maholo a Pol ko ere i sulie mauringe diana, na kineta'inilaka maraaka mwaanie ooraha'aa, na leilana walumalau, a Filiks ko si tohungei me'u na ko te'uri, “!Mamalo ka'u! Mala uri no ko to'o aana lo'u nga maholo ne ke si soi'o lo'u mei.”

²⁶ Saena Filiks uri a Pol ke nii mumuni aana nga mei to'oha nana hunie ke luhesie mwaanie nume ni ho'o. Oto mo maholo hunge, ko hei uusunge'i oto hunie a Pol huni ere-ere pe'ie.

²⁷ Oto lae-lae, purine e ro halisi e mango, a Posias Festas ko oolisie a Filiks aana ko ne'i Aalaha Paine oto haahie po'o ni henue ngeena. Na aena aana a Filiks ko sare dau hunie mo Jiu ke ilenimwa'e mola haahie, oto e unue mola uri a Pol ke ii'o ue i laona nume ni ho'o.

25

Aalaha Paine Festas E Leie A Pol

¹ E oolu hei dinge e mango i purine a Festas e hule aana po'o ni henue ngeena, e lae mwaanie

i Sisaria ko si lae ta'au i Jerusalem. ² Oto mo na'ohai pris na mo rato ni mwane ni Jiu kire lae wau i saana, kire ko ha'arongoa aana walu ola nge a Pol e dau hu'isi'i. ³ Na kire ko ha'a-olaa uuri, “Mala uri o ko sare pe'i'emeelu to'ohuu, nge o ke ha'atolaa nga mei wala hunie kire ke uusunge'i eeliho'i lo'u aana a Pol hunie leilana ke lae mai Jerusalem.” Kire ko ha'a-olaa urine aena aana kire ne'isae huni horo'ie a Pol maholo kei lae mai i sulie tala.

⁴ Ta'e a Festas ko te'uri, “A Pol e ii'o oto wau i laona nume ni ho'o wau i Sisaria, na e sa'a tewa na ne kei eeliho'i lo'u weu. ⁵ Oto hunie ne ke leie lau-leu huni'omu, nge omu ke uusunge'inie ngaeta mo rato ni mwane i'omu huni lae pe'ieu. Na mala uri ko deu hu'isie nga mei ola to'ohuu, nge kire ke si uusu i maana aana mo olana.”

⁶ Oto a Festas e ii'o hunie ola mala e siwe hai dinge lo'u pe'ire i Jerusalem, nge e si lae lo'u hunie i Sisaria. Na aana dinge i puri e lai ii'o wau i laona nume ni lei-lei, e si unue ngaeta mo mwane ke lai toolea mai a Pol. ⁷ Maholo a Pol e sili mei nume, mo Jiu nge kire lae mai uure i Jerusalem, kire lai uure kali-kelie, na kire ko si unue mo ola hiito'o na e aela liutaa nge kire unue e dau hu'isi'i, ta'e nga mei ola huni ha'awalaimoli'aa walada ha'ike.

⁸ Oto puriha'ana a Pol ko si aalamire ko te'uri, “Nou ka'a da ike nga mei ola ke lae hu'isie mo Ha'atolanga mo Jiu, wa nga mei ola ke lae hu'isie Nume Maa'i Peine, wa inemaui Peine ni Rom.”

⁹ Ta'e a Festas mone ko sare da mo rato ni mwane ni Jiu ke ilenimwa'e mola haahie oto ko

te'uri, “?Uri o mwa'e-mwa'e taane mola hunie ne ke lei'o ta'au i Jerusalem?”

¹⁰ Ta'e a Pol ko ere mola uuri, “Leinge ienini, Inemauro Peine ni Rom ni e to'o aana, oto i leu oto e malisine leileku ke lae aana, na nga leu ha'ike lo'u. Na o sai diana aana ka'u oto uri nga mei ola nou ka'a dau hu'isie takoie mo Jiu ngeena.

¹¹ Mala uri ne ke asuie nga mei ola e malisine oto maenga, nge nou sa'a tahisie ike lo'u maenga i tehula'ana. Ta'e mala uri mei ola nge mo Jiu ko sare leieu haahie ie e ka'a to'ohuu, nge nga iini e ka'a to'o aana ike nga nanamanga hunie ke toli'aasieu hunire. !Oto nou saeto'o aana Inemauro Peine ni Rom maraana ni ke leieu!”

¹² Oto a Festas e hola'i ere-ere ka'u pe'ie mo mwane saenanau ingeie, ko si te'uri, “O saeto'o aana Inemauro Peine ni Rom ke lei'o. E diana mola. Ne kei uusunge'ini'o oto wau i saana.”

A Akripa Inemauro

Ko Sare Leesie A Pol

¹³ Mo dinge e mango lo'u i puri, na a Akripa† Inemauro na a Benis keni eesine, kire lae mai saana a Festas i Sisaria. ¹⁴ Oto aena kire ko ii'o oto i Sisaria hunie mo dinge hunge, a Festas ko si ha'arongorarue aana a Pol, ko te'uri, “Nga mwane e ii'o ue i laona nume ni ho'o mai leu, aana a Filiks e ka'a toli'aasie ike ke ii'o luheta'i. ¹⁵ Maholo nou lae ta'au i Jerusalem mo na'ohai

† **25:13** 25:13 Inemauro ienini ingeie ruana nga inemauro pe'ie mei satai ola Herod Akripa Inemauro. Aamana a Herod Akripa Inemauro nge e aalaha aana maholo a Jisas e hute, ta'e inemauro ienini e ka'a ne'i mwane paine ike mala aamana, na po'o ni henue ingeie e mwai-mwei mola.

pris na ngaeta mo rato ni mwane ni Jiu kire ha'arongoau uri mo ola oto hiito'o a mwaena e dau hu'isi'i na kire unue horo'ilana ke lae oto.

¹⁶ “Ta'e nou unue mola hunire uri tolahameelu mo Rom e ka'a urine ike huni ha'aloie mwane mola mwaakule. Ta'e leilana kei hola'i lae i na'ona mo iini nge kire ko pwelu wala i lengine hunie ke to'o aana nga maholo huni aalamie ere-erenga ikire honosie. ¹⁷ Oto maholo kire lai hule mai Sisaria nou ka'a waelie lo'u nga kele maholo, ta'e e dangi ho'owa na nou unue kire ke toolea oto mai a Pol na leilana ko lae oto. ¹⁸ Ta'e maholo mo Jiu kire uure huni pwelu wala i lengine, kire ka'a unu haada'i ike aana uri ke dau hu'isie nga mei ola ke hi'e oto mala nou lo'onga'inie kire kei unu'i. ¹⁹ Ta'e kire ko si ere haitelili mola pe'ie i sulie tolahai ola nge kire palo-paloo a God aana, na i sulie mwane satana a Jisas nge e mae oto, ta'e a Pol ko unue uri e mauri mola. ²⁰ Nou ka'a saie lo'u nga taa ne kei esuie hunie ne ke saie walaimolinge i sulie mei ola ienini. Oto nou dolosi aana a Pol ohe kei mwa'e-mwa'e taane hunie ne ke lai leie ta'au i Jerusalem wa ha'ike. ²¹ Ta'e e sere'i, na e unue uri saena hunie Inemauro Peine ni Rom ha'alaa ke si leie. Oto nou unue kire ke kakalie lae hule aana maholo nou sai uusunge'inie wau i saana Inemauro Peine ni Rom.”

²² Oto a Akripa ko te'uri hunie a Festas, “Ineu na no ko sare rongoa no'one ere-erenga a Pol maraaku.”

Oto a Festas ko te'uri, “I ho'owa nge o ke si rongoa ere-erenga ingeie.”

²³ Oto e dangi ho'owa a Akripa Inemauro na Benis kire sili mei laona nume paine ni lokonga,

na mwala ko esuie oto mola ta'ena nga ola huni ha'apaina'aladarue oto i sulie tolahada. Mo na'ohai ramo nge kire paine haahie sinolai ramo, na mo na'ohai mwane aana huilume ngeena, ikire no'one kire lae mai na kire ii'o i aano pe'ie a Akripa na a Benis. Oto a Festas e si unue hunie ngaeta mo mwane kire ke lai toolea mai a Pol. ²⁴ Oto a Festas ko te'uri, "Akripa Inemaui na ahutemiu mwala nge omu loko ngeena, omu ke leesie ka'u a mwane e uure ngeena. Ahutana mo Jiu i Sisaria na i Jerusalem kire lae mai seeku huni pwelu wala i lengine a mwane ngeena na kire ko soinge'inie uri a mwane ngeena horo'ilana ke lae oto. ²⁵ Ta'e nou ka'a lio saie ike nga mei ola aela ke asuie hunie horo'ilana ke lae i tehula'ana. Oto ingeie maraana nge e saeto'o aana Inemaui Peine ni Rom nge ke leie, na aena urine mola nge nou ne'isae huni uusunge'inie oto wau i saana. ²⁶ Ta'e nou ka'a to'o aana ike nga mei ola to'ohuu hunie ne ke uusue hunie Inemaui Peine ikie. Oto nou ne'isae uri kei diana hunie i'omu, na i'oe oto liutaa Akripa Inemaui, nou ne'isae uri kei diana hunie kolu ke dolosie nga mo dolosinge lo'u aana. Urine nge ohe ne ke si saie nga mei ola i sulie a mwane ngeena hunie ne ke uusue. ²⁷ Aana nou leesie e ka'a diana ike huni uusunge'inie a mwane ngeena i Rom, na nou ka'a unu haada'i aana mo ola nge kire unue e dau aelasi'i."

26

A Pol E Ere-ere

I Na'ona Akripa Inemauro

¹ Oto a Akripa Inemauro ko te'uri hunie a Pol, “No ko toli'aasi'o oto hunie o ke ere-ere honosi'o maraamu.”

Oto a Pol e salo haahie mwala hunie kire ke pwaarongo hunie, ko si te'uri, ² “Akripa Inemauro, no ko tohungai ilenimwa'e aana nou to'o aana kele maholoi sato ienini huni uure i na'omu si'iri huni talo aasie mo wala nge mo rato ni Jiu kire ko unu'i takoieiu. ³ Na no ko ilenimwa'e no'one sulie i'oe ngaeta mwane nge o saenanau i sulie tolahameelu mo Jiu, na o saenanau no'one i sulie walu ola nge melu ko ha'a-ha'a-ere haahi'i. Oto no ko eitanai'o hunie o ke pwaarongo ka'u i sulie ere-erenga ineu.

⁴ “Ahutana mo Jiu kire mani saie tolahai ola nge nou o'o'o aana i na'o, aehota oto aana maholo nou ne'i mwela ue pe'ie mwala ineu, lai hule aana maholo nou ho'ala'i hunie i Jerusalem. ⁵ Kire saieiu taane oto uure mai, na mala uri kire ko mwa'e-mwa'e ni ere, kire sai unue mola uri ineu ngaeta iini oto aana mo tohungana mo Parise. Nou aehota lulu i sulie tolahada oto uure i mwei-mweiha'aku, na po'o ni iinoni i'emeelu ngeena melu tohungai uure a'aila'a huni lulu i sulie mo Ha'atolanga a God lo'u liutaa aana ngaeta mwala. ⁶ Ineu, nou hiiwalaimoli aana mei heiholota'inge nge a God e asuie pe'ie mo weuwemami oto i na'o, na aena mei olana mola nge kire ko sare leieiu haahie si'iri ie. ⁷ Ta'e ahutamami, emi ko meni noruto'o mola aana ta'a-ta'a mei heiholota'inge ngeena. Aawalai komu mwana rue i'emi mo Jiu ma'alana rodo na emi ko palo-paloo mola a God aena aana emi ko

maa'oohi susuto'o mola loosie mei heiholota'inge ngeena kei oa. Oto Poro paine, aena mei olana nge mo rato ni mwane kire ko maaleledieu haahie si'iri, sulie nou tohungēi hiiwalaimoli aana mei heiholota'inge ngeena e to'ohuu. ⁸ ?Oto lo'onga'inge i'omu e uri taa? ?Uri omu ko lo'olo'onga'i uri e aasa hunie a God kei ta'ea lo'u mo iini e mae oto? ?Aana e ue ka'u omu ko lo'onga'i takalo urine?

⁹ “E to'ohuu taane aana hola'ina'o, ineu no'one nou deu aahonga huni esuie mo ola huni waelie satana a Jisas ni Nasaret. ¹⁰ Na nga taa nge nou esuie ta'au i Jerusalem ni ngeena. Nou toolea nanamanga mwaanie mo na'ohai pris huni ne'ie hungelana mo iini maa'i† i laona nume ni ho'o. Na maholo leilada e lae hunie maenga, ineu no'one nou unue uri e malisine kire ke mae. ¹¹ Na nou lae tarau no'one i laona ahutana mo nume ni palo-palo aana ta'ena nga leu huni ha'aloire na huni da kire ke ere aelasie lo'u a Jisas. Saewasunge ineu e tohungēi peine oto hule aana nou lae no'one aana ngaeta mo po'o ni henue aaopa huni ha'aloire.”

A Pol E Ere I Sulie Maholo E Aehota Hiiwalaimoli

PALONGA 9:1-19, 22:6-16

¹² Oto a Pol ko he'i ere lo'u uuri, “Oto aena mei olana nge nou lae no'one wau i Damaskas aena aana mo na'ohai pris kire uusunge'inieu na kire niie nanamanga hunieu huni lai esuie mei olana

† **26:10** 26:10 Ahutana mo iini kire hiiwalaimoli aana a Jisas to'ohuu na kire ko lulu i sulie tolahana, ikire oto mo iini maa'i aana soihaada'inge a God.

wau aana huilume ngeena. ¹³ Oto Poro paine, maholo no ko lae i sulie tala i upui aatowaa, na no ko leesie raa-raa hule aana e raa liue lo'u sato. E raa kali-kelieu na mo mwane nge kire hakusieu. ¹⁴ Oto ahutameelu melu meni domu i aano, na no ko rongoa oto mei wala ko ere aana tohungana erenga mo Jiu ko te'uri, '!Sol, Sol! ?E ue ni o ko teunge'inieu? O ko tohungai ha'ali'oi'o mola maraamu ni ngeena aana o ko lae hu'isie lo'onga'inge ineu urine.'

¹⁵ "Oto no ko dolosi uuri, '?I'oe a tei ni ngeena, Aalaha?"

"Oto ko aalamieu ko te'uri, 'Ineu a Jisas, iini nge o ko teunge'inie. ¹⁶ O ke ta'ela'i, na o ke uure hala-hala. No ko haata'i huni'o si'iri hunie o ke ne'ie koni-konihe ineu. O ke laenga'inie nga taa o ko leesie aaku si'iri, na nga taa ne kei haata'inie lo'u eemu mai puri. ¹⁷ Maholo mwala i'oe mo Jiu wa mo Aapoloa Aaopa kei sare horo maesi'o, nge ne kei ha'a-uuri'o taane mwaanire. Oto no ko uusunge'ini'o oto takoie mo Aapoloa Aaopa ¹⁸ hunie o ke tahananie maada hunie kire ke leesie matapwanga na mwaanie kire ii'o lo'u i laona rodohono. Na hunie kire ke lae takoie a God mwaanie nanamanga a Satan. Na maholo kire kei hiiwalaimoli eeku, a God kei sae'aasie mo ooraha'aanga ikire na kire kei ii'o oto pe'ie mo iini nge a God e lio hilisire.'

¹⁹ "Oto Akripa Inemaui, nou ka'a dau hu'isie ike walu ola nge a God e haata'ini'i eeku. ²⁰ Ta'e no ko taroha'inie uri mwala ke aali'u mwaanie mo ooraha'aanga ikire, na kire ke aali'u takoie a God, na kire ke lae i sulie tala diana huni haata'inie uri kire oonisa'e to'ohuu. Hola'ina'o,

nou hola'i lae i saana mwala ni Jiu nge kire ko o'o'o i Damaskas na i Jerusalem na ta'ena nga leu i Israel, oto puriha'ana nge nou si lae lo'u weu i saana mo Aapoloa Aaopa. ²¹ Oto aena mei olana nge mo rato ni mwane ni Jiu kire tapolieu ta'au i laona Nume Maa'i Peine i Jerusalem huni horo maesieu. ²² Ta'e a God ko pe'ieu mola tarau hule mai si'iri. Oto aena urinena nou sai uure mola ni laeliwala nana mo iini mwai-mwei lae hule aana mo iini peine. Nou ka'a unue ike nga mei ola aaopa mwaanie nga taa mo propet na a Mosis kire unue ka'u kei reu. ²³ Ikire no'one kire unue uri a Ha'a-uuri nge a God e haiholota'inie kei lae mai kei sapesalu hule aana maenga, na aana ingeie oto eetana nga iini kei hola'i ta'ela'i eeliho'i mwaanie maenga, ingeie oto ke si taroha'inie raa-raa a God hunie mo Jiu na mo Aapoloa Aaopa.”

²⁴ Maholo a Pol ko ere-ere ue, a Festas ko tea oto paine ko te'uri, “!Pol, o ko hero-hero ni ngeena! Aena o ko heitalea saenanaunge hiito'o mwaanie mo uusu-uusu nge o ko hero-hero urine.”

²⁵ Oto a Pol e aalamie ko te'uri, “Poru paine Festas, nou ka'a ere hero-hero'a ike, ta'e no ko ere to'ohuu, na e malisine mwala kei hiiwalaimoli eeku. ²⁶ A Akripa Inemaui e sai mangoa taane walu ola i sulie a Jisas ienini, na nou sai ere haada'i mola no'one hunie urine. Na nou saie uri e rongoa taane tataroha i sulie walu ola ienini maholo kire rau, aena aana walu ola ienini ka'a rau mumuni ike.”

²⁷ Oto a Pol ko te'uri hunie inemaui, “Akripa Inemaui, nou saie i'oe no'one o hiiwalaimoli

aana walu ola nge mo propet kire uusu'i."

²⁸ Oto a Akripa Inemaui ko te'uri, "?Uri o ko lo'onga'i o sai hu'isie manataku hunie ne ke hiiwalaimoli oto mola aana kele maholoi sato o'oru'e urini?"

²⁹ Oto a Pol ko te'uri, "Ma'alana kele maholoi sato e o'oru'e wa ke tewa lo'u, ta'e no ko aare-aarea God hunie mwala nge omu ko pwaarongo hunieu si'iri omu ke mani sada pe'ieu. Ta'e ho'osilemiu aani iieli heu ha'alaa nge nou sere'inie ke rau eemi."

³⁰ Oto aana maholona, a Akripa Inemaui e uure i lengi. Oto maholo kire leesie urine, a Benis, na a Festas Aalaha Paine, na ahutana mwala kire mani uure i lengi no'one,³¹ na kire ko meni lae oto i sinaha. Na kire ko lai ere-ere oto hunire hailiu kire ko te'uri, "A mwane ngeena e ka'a asuie ike nga mei ola hunie horo'ilana ke lae i tehula'ana, na e ka'a malisine lo'u ke ii'o i nume ni ho'o."

³² Oto a Akripa Inemaui ko te'uri lo'u hunie a Festas, "Mala uri a mwane ngeena ke su'uri haaraie Inemaui Peine ni Rom hunie ke leie ere-erenga ingeie, ha'alaa kolu sai toli'aasie oto ke ii'o luheta'i mola."

27

A Pol E Lae Aana Haka

Hunie I Rom

¹ Maholo kire unue uri melu[†] kei lae aana haka hunie po'o ni henue i Itali, kire si niie a Pol

[†] **27:1** 27:1 Aana mei wala "melu" e lae lo'u mei aana tatala ie, nge kie sai uri a Luk, mwane nge e uusue uusu-uusu ienini, e oodoie lo'u a Pol na e lae lo'u pe'ie.

na ngaeta mo mwane nge kire ko ii'o i laona nume ni ho'o no'one hunie ngaeta ramo paine haahie nga tangalai ramo hunie ke kakalire. Ramo ngeena satana a Jiulias na ingeie aana pulitaa ni ramo kire haara'inie "Pulitaa ni Ramo a Inemauro Peine ni Rom." ² Ngaeta haka e uure aana huilume i Adramitiam, na ko deu aakau lo'u huni lae aana ngaeta mo su'u aana po'o ni henue i Esia. Oto melu ko ta'e aana haka ngeena pe'ie a Aristakas ngaeta mwane aana huilume i Tesalonaeka aana po'o ni henue i Masedonia aana ingeie ko hekusi'emeelu no'one. Melu meni ta'e oto, na kire ko lalaa'inie oto pwana. ³ Oto aana dinge i puri nge melu si lai aarapuu aana huilume i Saedon. A Jiulias mone ko aamasie a Pol, oto e toli'aasie mola ke lai leesie mo malahune wau i leune hunie kire ke pe'ie aana ta'ena nga mei ola e saeto'o aana. ⁴ Oto melu lae mwaanie i Saedon na aena iiru ko iiru honosi'emeelu, nge melu lai liu aana ngaeta aapa aana mala-malau i Saepras nge iiru e kele rako aana. ⁵ Melu liu oto po'o i eesi aana e ro po'o ni henue i Silisia na i Pampilia, oto melu si lai aarapuu i oone aana huilume i Maera aana po'o ni henue i Lisia. ⁶ I leune nge a Jiulias e leesie ngaeta haka e uure i Aleksandria na ko lae hunie i Itali. Oto poro paine haahie tangalai ramo ngeena e unue melu ke lae lo'u aana haka ngeena. ⁷ Na mo dinge hunge melu ko haro kele lae oto mola pe'i esu hiito'o huni lai aarapuu kara'inie huilume i Nidas. Na aena aana melu ko suehie mone ooru, oto melu eeli'u mola hunie mala-malau i Krit, hunie melu ke liu i purine

mala-malau mwaanie ooru, na melu hule oto aana aapa hatarie i Salmoni. ⁸ Melu ko lihu oto mola i oone kara'inie mala-malau, ta'e ma'alana e urine na e aasa hunie melu kei lae takoie leu melu ko sare lae aana. Melu esu oto hiito'o na lae-lae melu hule aana su'u kire haara'inie "Su'u Diana" kara'inie huilume i Lasia.

⁹ Oto mo dinge hunge kire waeta'i mola urine, na aena aana Houlaa Ni Ha'arere'anga Mwaanie Ooraha'aa e liu oto, melu saie uri e hule oto aana mo waro-warō aaela hunie aalidanga aena aana mawa e paine. Oto a Pol ko te'uri hunire, ¹⁰ "Mo mwane, mala uri kolu kei lae lo'u, nge nou leesie laenga ikolu ienini e sa'a diana ike, aana nou leesie uri haka na ludaa i laona kire kei meni ei'aa mango. Na hule aana ngaeta mo iini aakaelu kire kei mae no'one." ¹¹ Ta'e poro paine haahie tangalai ramo e ka'a sare rongo ike hunie a Pol, ta'e ko rongo mola hunie poro paine aana haka na mwane nge e to'o aana haka ngeena. ¹² Na aena aana aasi ko mawa mola aana mo waro-warō ngeena, na su'u ngeena e ka'a diana ike huni ii'o aana, oto hungelana mwala saeda mola hunie melu ke lae tara'asi. Kire saeto'o aana melu ke dau aahonga huni lae hunie su'u i Piniks huni ii'o kohi wau i leune aana maholo daita'aa. Aana su'u ngeena ngaeta su'u diana i Krit aana e saro takoie suulana sato.

Mawasidengi E Hite Aana Haka

¹³ Oto maholo kele mei iiru mwai-mwei ko aehota iiru oto uure mai mwaanie pwalo-pwalona pwaalana sato, nge kire ko si lo'onga'inie uri nga taa kire hari hunie e rau oto na kire to'o aana maholo huni lae ii'o koni-koni aana suu kohi.

Oto kire wa'inie hau ni hune, na kire ko lae oto mola i sulie oone aana mala-malau i Krit ngeena. ¹⁴ E ka'a tewa na paineha'ana mawasidengi ko iiru oto mai mwaanie mau-meuline pwaalana sato na ko iiruhe'inie haka oto i eesi mwaanie mala-malau. ¹⁵ Oto melu toli'aasie mola iiru ke iiruhe'ini'emeelu, aana e aasa oto hunie melu kei suehie iiru, aana iiru e wa'u oto hiito'o. ¹⁶ Maholo melu lae liu i purine kele mala-malau mwai-mwei i Kaoda mwaanie iiru, kire dau kasoa wa'inilana iiola aana haka hunie ke ii'o lilikonī ¹⁷ poi laona haka, na lae-lae kire haro wa'inie taane. Oto kire roro'ie lo'u haka aani walo hunie ke ma'uta'a. Na aena aana iiru e paine, oto kire ko maarara mwaanie haka e lai aape i lengine mo poute ni oone kara'inie po'o ni henue i Libia. Oto kire aasie mo heu ni hune i eesi aana leu kokoro na ooru ko si iiru-iiruhe'ini'emeelu mola. ¹⁸ Mawasidengi e tohungēi hite aameelu lae-lae hule aana kire ko aasie ngaeta aapa aana ludaa oto i eesi. ¹⁹ Oto aana oolune nga hai dinge kire ko aasie lo'u ngaeta mo ola kire ko eu'esu eeni i laona haka i eesi. ²⁰ Na melu ka'a leesie lo'u sato wa mo hee'u hunie mo dinge hunge. Na aana iiru ko peine oto mola tarau, melu ko meni lo'onga'inie mola uri nga iini e sa'a mauri lo'u.

²¹ Melu ka'a ngau lo'u hunie mo dinge hunge, oto a Pol e si uure i matolameelu ko te'uri, "Mo mwane, mala uri omu ke hola'i rongo oto hunie walaku hunie kolu ke su'uri lae mwaanie mala-malau i Krit, ha'alaā kolu ka'a si'oha'a ike urine na kolu ka'a tekela'inie ike nga mei ola. ²² Ta'e si'iri no ko unue huni'omu uri omu ke su'uri me'u wa omu ke tolahi'e. Nga iini aakaēlu e sa'a mae

ike ta'e haka mola kei ei'aa. ²³ Aana nga rodo, ensel a God ineu nge no ko palo-paloo e hule aaku, ²⁴ oto ko te'uri, 'Su'uri me'u Pol. O kei haro lai uure i naona Inemauro Peine ni Rom. Na aana a God e rongoro hunie aarenga'inge i'oe, oto ke si ha'a-uurie ahutana mwala nge kire ko lae pe'i'o ngeena.' ²⁵ Oto mo mwane, omu ke su'uri me'u. Nou hiiwalaimoli a God kei esuie mola walu ola oto mala e unu'i hunieu. ²⁶ Ta'e ma'alana ke urine, kolu kei haro lai aape mola aana nga mala-malau."

²⁷ Na e hule i rodo aana aawalai hei dinge mwana hai nge iiru ko talei iiru-iiruhe'ini'emeelu mola ue i laona Aasi i Mediteria. Oto i upui rodo, mo mwane aana haka kire saie uri melu ko kara'inie oto ngaeta mala-malau. ²⁸ Oto kire toolea totoho na kire ko totohoa oto kokoroaha'ana aasi. Kire totohoa na e hule aana e ro aawalai tahanga haahuu. Oto kire ko maa'oohi lo'u hunie kele maholo o'oru'e, kire ko totohoa lo'u na e hule oto aana aawalai tahanga mwana lime. ²⁹ Kire ko maarara mwaanie haka e lai aape i lengine nga mo heu, oto kire ha'areredea e hai hau ni hune i purine haka. Oto kire si ii'o mola pe'ie aarenga'inge hunie ke dangi lau-leu. ³⁰ Ngaeta mo mwane au'esu aana haka mone kire ko sare tahi oto mwaanie haka, oto kire dau huni ha'asihoa iiola aana haka, na kire ko si eero uri kire ko lae huni ne'ie ngaeta mo heu ni hune lo'u ta'au i na'ona haka. ³¹ Ta'e a Pol ko te'uri hunie ramo paine haahie tangalai ramo ngeena na hunie mo ramo pe'ie, "Mala uri mo mwane aana haka kire ka'a ii'o pe'ie haka, nge a God e sa'a roro'a ha'a-uuri'omu ike." ³² Oto mo ramo

kire oloa mola mo walo nge kire pwasu'i aana iiola hunie iiola ke aahesie.

³³ Oto hatari dengi a Pol ko si deu rarahi'emeelu uri melu ke ngau na ko te'uri, "Aawalai hei dinge mwana hai e mango oto na omu ka'a hikana nga mei ngeulaa. ³⁴ Oto no ko unue huni'omu uri omu ke ngau ke'u hunie sapemiu ke a'aila'a mwaanie omu mae. Na omu ke saie uri nga iini eemiu e sa'a roro'a malaka'a ike, ta'e omu kei meni ii'o sapemawa mola." ³⁵ Oto a Pol e ere urine mango, e hele aana mei ngeulaa, ko si ere ni paalahenga hunie a God oto i na'omeelu, na ko nisie na ko ngeu oto. ³⁶ Saemeelu e mani dodo oto, na melu ko si meni ngeu oto eena. ³⁷ Ahutana mwala nge melu ii'o i laona haka ngeena melu hule aana e ro tangalai iinoni pe'ie hiu aawala mwana oono. ³⁸ Oto maholo melu ngeu mango, nge melu ko si aa mangoa ludaa aani wit i eesi hunie haka ke mwa-mwate.

Haka E Aape

³⁹ Oto e dangi ho'owa na nga iini e ka'a lio saie lo'u hanue melu ko aarapuu aana. Ta'e melu ko leesie mola ngaeta su'u na mei oone aana. Oto mo mwane aana haka ko si lo'onga'inie uri ohe kire sai toolea haka ke lae aapenga'inire i oone aana su'u ngeena. ⁴⁰ Aena urine, e ro hote paine nge kire ko ha'a-ha'a-aali'ue haka aani kire luhesi'i oto huni esu lo'u eeni, na kire ko lohea oto no'one pwana mwai-mwei ta'au i na'ona haka. Oto kire si oloa mola mo walo aana e hai heu ni hune, na kire toli'aasi'i mola i eesi. ⁴¹ Ta'e iiru e iiruhe'inie mola haka, oto e lai aape mola

i lengine ngaeta poute ni oone na na'ona haka e tari, hule aana e ka'a sai ada lo'u. Na mo naho ko makasie oto purine haka.

⁴² Mo ramo kire ko meni ne'isae tararuru oto huni horo'ie mo mwane nge kire ko kakalire mwaanie kire oolo i oone na kire tahi. ⁴³ Ta'e ramo paine haahie tangalai ramo ngeena ko sare ha'a-uurie a Pol, oto e uure honosie mo ramo mwaanie kire asuie mei ne'isaenga ngeena. Ta'e e unue mola mo iini nge kire sai oolo, kire ke husu mola i eesi hunie kire ke oolo i oone. ⁴⁴ Na mo iini nge kire oore kire ke hele aana mo reu-reu nge naho e makasi'i mwaanie haka na ta'ena nga mei ola aana haka hunie kire ke oolo aani i oone. Oto melu lae urine, na melu meni lai hule sapemawa i oone, na hule aana nga iini e ka'a mae ike.

28

A Pol E Ii'o Aana Mala-malau I Molta

¹ Maholo melu lai hule sapemawa oto i oone, nge melu ko si saie uri mala-malau ngeena satana i Molta. ² Na mwala aana mala-malau ngeena kire tohungai pe'i'emeelu aani lio i sulil-ameelu. Maholona mone ko nemo na e tohungai wawai, oto kire rurue dunge hunie melu ke rakani. ³ Oto a Pol e lai so'ohie no'one lokoi ei, na e lai ne'ie i laona dunge. Ta'e ngaeta mwaa ala-ala e aakataa i sinaha mwaanie lokoi ei ngeena, aena aana dunge ko madorohie, na ko ala ma'uta'a oto aana ki'ine a Pol. ⁴ Maholo mwala aana mala-malau ngeena kire leesie mwaa ala-ala e u'u aana ki'ine a Pol, oto kire ko ere-ere uuri hunire hailiu, "Mwane horo-horo ohe ni ngeena,

ka'u ma'alana kire hule sapemawa oto i oone mwaanie aasi, ta'e god aana su'u-olanga ko sare horo'ie lo'u ngeena.”

⁵ Oto a Pol e tataa'inie mola ki'ine wau i hahona dunge, oto mwaa ala-ala ngeena e teke mola i laona dunge, ta'e nga mei ola ka'a rau ike lo'u aana a Pol. ⁶ Oto mo mwane aana mala-malau ngeena kire ko maa-maa'oohi mola huni leesie sapena a Pol kei uupu wa huni leesie mola ko domu aana ko mae oto. Ta'e kire lio-lio i sulie ko tewa oto, na nga mei ola ka'a rau-reu aana. Oto kire ko he'i lo'onga'i aaopa lo'u na kire ko te'uri, “!Ohe a mwane ie ngaeta iini aana mo god ni ngeena!”

⁷ Na aalaha aana mala-malau ngeena satana a Pablias, na e to'o aana hohola mola kara'inie leu melu ii'o aana ngeena. E unue melu ke lai ii'o ka'u weu i nume ingeie, na e oolu hei dinge nge melu ii'o pe'ie na e tohungēi lio i suli diana aameelu. ⁸ Ta'e aana maholona aamana a Pablias ko tohungēi mata'i pe'ie iielae, na e eno mola i lengine tahe ingeie. A Pol e sili i saana hai duru ingeie, oto e hele wau i sapena pe'ie aarenga'inge hunie ke awaa lo'u, na e rau oto urine hunie. ⁹ Oto purine mei ola ngeena e rau, ahutana mwala nge kire ko mata'i aana mala-malau ngeena kire lae mai saana Pol na e ha'a-uurire no'one. ¹⁰ Na kire niie mo niinge hunge nameelu, na lae-lae maholo melu deu aakau huni lae mwaanire, kire ko he'i niie lo'u mo ola nge melu saeto'o aani hunie laenga i'emeelu ngeena.

A Pol E Lai Hule I Rom

¹¹ Purine oolu waro-warō e mango melu si lae mwaanie mala-malau ngeena aana ngaeta haka nge e o'o'o ka'u mola i leune aana mo waro-warō ko mawa ngeena. Haka ngeena e uure mwaanie huilume i Aleksandria, na satana “E ro iu god.” ¹² Melu lai hule aana huilume i Sirakius, na melu ii'o lo'u i leune hunie e oolu hei dinge. ¹³ Oto melu lalaa'inie lo'u pwana, na melu aatoholo oto hule wau aana huilume i Rejiam. Na hai dinge i purine, iiru ko iiru mei mwaanie pwalo-pwalona pwaalana sato, na e ta'a-ta'a hai dinge lo'u mola i puri nge melu si lihu mola i sulie mala-malau hunie su'u i Piutiolae. ¹⁴ Aana huilume ngeena nge melu leesie ngaeta mo mwaasine aana hiiwalaimolinge na kire saeto'o aana melu ke ii'o lo'u pe'ire hunie e hiu hei dinge. Oto puriha'ana nge melu si liu mola i tala hunie huilume paine i Rom. ¹⁵ Oto mo mwaasine aana hiiwalaimolinge wau i Rom kire rongo tarohana uri melu ko lae oto wau. Oto ngaeta mo iini aada kire si lae mai maa'oohi'emeelu aana leu ni uusi'e i Apias, na ngaeta mo iini aana leu kire haara'inie aana “Oolu Nume Ni Awataa.” Maholo a Pol e leesire ko si tohungēi ilenimwa'e, na ko ere ni paalahenga oto hunie a God.

A Pol E Ii'o I Nume Ni Ho'o I Rom

¹⁶ Maholo melu hule oto wau aana huilume paine i Rom, kire ka'a aasie ike a Pol i laona nume ni ho'o, ta'e kire toli'aasie hunie a Pol ke ii'o mola maraana aana nga nume. Ta'e ngaeta ramo ko o'o'o taane tarau pe'ie hunie ke kakakalie. ¹⁷ Oto purine e oolu hei dinge e mango aana a Pol e hule wau i Rom, e lokoa mo rato ni

mwane ni Jiu huni ere-ere pe'ire. Maholo kire loko mango ko si te'uri hunire, “Maeni eesiku ni Israel, nou ka'a dau aelasie ike nga mei ola aana mwala ikolu wa ne ke dau aelasie nga mei ola aana tolahana mo weuwaka. Ta'e i Jerusalem kire tapolieu mola na kire niieu i nimana mo Rom. ¹⁸ Oto mo mwane ni Rom kire tooleau i laona leinge, ta'e kire ko sare luhesieu mola hunie ne ke ii'o luheta'i sulie kire ka'a leesie ike nga mei ola ne ke dau hu'isie hunie horo'ileku ke lae i tehula'ana. ¹⁹ Ta'e ahutana mo rato ni Jiu i Jerusalem kire tohungēi sere'inie ne ke ii'o luheta'i urine, oto aena mei olana nge nou sukāa mola Inemauri Peine ni Rom hunie ke leieu. Ta'e nou saie nga mei ola ne ke haliwala pe'ie mwala ineu haahie ha'ike oto oo'oo. ²⁰ Oto aena mei olana nge nou loko'omu mei hunie ne ke ere i sulie pe'i'omu. Ineu nou hiiwalaimoli aana a Kraes, iini nge ahutaka ikie mo Israel kie mani hiiwalaimoli aana uri kei haro ha'a-uurikie. Oto aena mei olana nge ho'osileku e lae pe'ie iieli heu ienini.”

²¹ Oto kire aalamie kire ko te'uri, “Nga uusu-uusu ke uure aana po'o ni henuē i Jiudia hunie ke ere i sulio ka'a hule ike aameelu, na mo mwane nge kire hule i leu mwaanie i Jiudia kire ka'a unue ike nga mei tataroha i sulio wa ke haliwala pe'io. ²² Na melu ko tohungēi sare rongoa lo'onga'inge i'oe sulie mwala aana ta'ena nga leu kire ko tohungēi ere aelasie hiiwalaimolinge aaopa ngeena.”

²³ Oto kire lio hilisie hai dinge kire kei loko lo'u mei saana Pol wau i nume nge ko o'o'o aana, na aana hai dingena, mwala oto hunge kire loko.

A Pol ko lado luhesie Aalahanga a God hunie ahutana mwala, aehota oto i maahu'o-hu'o lai hule i seulehi. Na ko lado luhesie no'one mo wala i sulie a Jisas i laona mo Ha'atolanga a Mosis na i laona mo Uusu-uusu Maa'i mo Propet. Na ko deu aahonga no'one huni hu'isie saeda hunie kire ke aehota hiiwalaimoli oto aana a Jisas. ²⁴ Oto ngaeta mo iini ko hiiwalaimoli oto aana, ta'e ngaeta mo iini ha'ike lo'u. ²⁵ Oto maholo kire oopa hailiu, kire ko si lai da lo'u wala hunire hailiu, ta'e i na'ona kire si oopa a Pol e unue mei wala ooreta ingeie e te'uri, "Li'oa Maa'i e tohungē ere to'ohuu oto hunie mo weuwemiu aana a Propet Aesaea maholo e te'uri, ²⁶ *Lae i saana mwala na o ke te'uri hunire, 'Ma'alana omu ke rongo-rongo ka'u i sulie erenga ineu, ta'e omu sa'a rongo saie ike nga mei ola. Wa ma'alana omu ke lio-lio ka'u i sulie asunge ineu, ta'e omu sa'a lio saie ike nga mei ola.* ²⁷ *Sulie mwala ienini saeda e popono oto, na kire ponosie mola aalingada, na kire ulue mola maada. Ha'alaa kire sai lio sai ola taane, na kire sai rongo sai ola taane, na kire sai lo'onga'i saie taane walu ola. Oto kire sai ooli mola mai takoieu hunie ne ke ha'a-uurire.'*" *Aesaea 6:9-10*

²⁸ Na a Pol e te'uri lo'u, "Oto aena mei olana, nge saeku hunie omu ke sai diana aana uri a God ko sare ha'a-uurie no'one mo Aapoloa Aaopa, na kire kei rongo taane hunie."†

³⁰ Na a Pol e ii'o hunie e ro halisi he'ileku

† **28:28** 28:28 Ngaeta mo uusu-uusu i na'o aana erenga ni Krik kire sapeie lo'u tatala 29 uuri, "Maholo a Pol e ere mango urine, mo Jiu kire mani oopa na kire ko tohungē heliwala oto mola maraada."

aana nume nge ko holi-holi haahie ngeena. E tolakonie ta'ena nga iini ko sare lae mai leesie, ³¹ na e ka'a ma'u lo'u huni laeliwala i sulie Aalahanga a God. Ko ha'a-uusulie mola mwala aana ta'ena nga ola i sulie a Jisas, Aalaha ikie, na nga iini e ka'a uure honosie lo'u erenga ingeie.

**Tataroha Diana i Sulie Aalaha Ikie a Jisas
Kraes
The New Testament in the Sa'a language of the
Solomon Islands
Niu Testament long langguis Sa'a**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sa'a

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

755c0440-93fa-5020-9311-ff68dce92d1d